SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST

GODINA VIII MAKARSKA 1968. BROJ 4

MJESTO LOMLJENJA ŠTAPOVA

Nedavno sam za jedan naš list napisala članak »Riječ za integriste«. U njemu sam navela razloge zbog kojih mi se čini da ne valja obezvređivati te ljude, samo zato što su psihološki i intelektualno formirani drukčije nego oni koji se ne smatraju »integristima«. Rekla sam u tome članku: »progresisti«, koji tako usrdno priznaju pluralizam u »svijetu«, ne treba da odmah govore o klimi raskola pred pluralizmom u Crkvi.

Ali, ako »integristi« nisu »mrtva ruka«, ni suvišan teret za bacanje preko palube — ni oni drugi, koji misle drukčije, koji više vole moliti psalme nego krunicu, koji više vole čitati Bibliju nego privatne knjižice barokne edifikatorike, također nisu nekakve štetočine u Crkvi, kvaritelji pravovjerja, sijači kukolja. Oni su katolici kao i »integristi«, i stalo im je do Crkve barem koliko i »integristima«. I ako se »integristima« ne sviđaju njihove filozofije, njihove teologije, njihove metode, ili i njihove naivnosti (jer znaju biti jako naivni) — to još nije razlog za »integrističko« lomljenje štapa nad njima, upravo kao što konzervativnost »integrista« nije nikakav razlog za »progresističko« lomljenje štapa nad »integristima«.

Mjesto lomljenja štapova, mjesto rogušenja, mjesto manje kvalifikabilnih argumenata ad hominem kojima se katkada, slijedeći i u tome staru tradiciju izvjesnoga katoličkog apologetizma, potkogod zna služiti — ne bi bilo vrijeme pokušati se iskreno zapitati: zašto uopće postoje ti koje se zove, i koji se zovu, progresistima? Kako je došlo do te pojave? Kako se desilo da stari katolički mentalitet, stara katolička formacija danas ljude više ne zadovoljavaju?

»Integristi« predstavljaju jedan mentalitet, jednu formaciju, jednu metodiku koje su se, u dobru i zlu, pokazale životnim kroz više stoljeća. Kad bi taj mentalitet, ta for-

macija, ta metodika i danas odgovarali životnim potrebama duha, problema ne bi ni bilo. »Progresista« ne bi ni bilo. Bilo bi samo »integrista«. Samo oni bili bi Crkva: jer svi u Crkvi bili bi oni. A kad nije tako, neki razlog mora i za to postojati. Ništa ne pada s oblaka. Sve raste iz historije — i »integristi« i oni koji danas traže nove putove, mjesto putova što su ih »integristi« utabali.

U »integrista« opaža se izvjesna alergija na »progresističku« kritiku srednjega vijeka. Treba samo malo zagrepsti noktom, pa da se osjeti kako »integristi« zapravo veoma vole srednji vijek. Ali piscu ovih redaka (koji je — i neka mu se ne zamjeri iznošenje autobiografskog podatka — proučavao srednji vijek, na kvalificiranim tekstovima, punih dvadeset godina) ozbiljno se čini da bi se naši »integristi« u srednjem vijeku bili loše osjećali: jer srednji vijek bio je preširok za njihov pravolinijski mentalitet. Ono jest istina da su u srednjem vijeku granice pravovjerja obilježene lomačama, ali unutar tih granica prostor je bio širi nego što bi se to sviđalo tome pravolinijskom mentalitetu. U srednjem vijeku cvjetale su tolike teološke škole, i tolika pojedinačna teološka mišljenja — svi različni među sobom, a svi pravovjerni. Ono što je naše »integriste« formiralo nije srednji vijek, velik i životan uza sve svoje moralno neobranjive strahote, nego ono što je došlo poslije njega, poslije one velike kuge zvane Crnom Smrću koja ga je stvarno završila prije Kolumba: ono što se konačno oblikovalo u XVI stoljeću, u velikom razdoru Reforme.

Naši su »integristi« zapravo katolici Protureformacije. Na primjer, njima smeta moderna kritika konstantinske simbioze Crkve i Države: a ta simbioza konačno se učvrstila i ustalila u doba Protureformacije, ne prije. Prije se, u srednjem vijeku, Crkva borila s Državom za svoju slobodu, i Pape su u toj borbi udarali izopaćenjima kraljeve i interdiktima kraljevstva, a Država je ubijala biskupe, odvodila u Avignon Pape, montirala monstruozne procese protiv najjačega crkvenoga Reda, na primjer. Ima u katedrali moga krštenja jedan kamen, i na kamenu otisak ljudskih koljena; i kaže predaja da je na taj kamen pao naš biskup Arnir dok su ga Poljičani ubijali varićakom kamenja ne hoteći mu platiti redovinu. To je srednji vijek — koljena umorenog biskupa utisnuta u kamen zločina, krv Thomasa Becketta na stepenicama oltara u Canterbu-

ryju, sužanjstvo Papâ u Francuskoj, lomače opljačkanih templara — a ne samo Cvjetići svetoga Franje i Suma svetoga Tome! A što se tiče lomača, jest istina da su gorjele i u srednjem vijeku kao i u doba Protureformacije, ali tek u doba Protureformacije katolička savjest kao da ih je prihvatila radikalno i bez ostatka, i glasovi protiv pogroma i lomača u to se doba nisu više čuli. A u srednjem vijeku jesu, i to s najkvalificiranijih katoličkih katedra. Na primjer, da se sjetimo samo onoga što se tiče Židova: već mnogo prije nego su počele masovno padati na njih čudovišne optužbe s ritualnom umorstva i trovanja bunara i sijanja kuge, Papa Grgur Veliki propovjedao je da prema narodu Isusa Krista treba biti milosrdan a ne nasilan. U vrijeme krvavoga križarskog prolaska kroz Njemačku, u prvom križarskom ratu, kad su se križaske horde »posvećivale« masakrirajući »bogoubojice« još prije oslobođenja Kristova groba, toliki biskupi Njemačke zaštićivali su u svojim dvorima progonjene židovske zajednice, grmeći na sav glas protiv križarskog divljanja i čvrsto držeći dignute svoje mostove lančanike unatoč prijetnjama fanatizirane gomile. A u vrijeme drugoga križarskog rata vikao je opat Bernard iz Clairvauxa, sveti Bernard, Doktor medenousti: »Dirnuti Židova u oko, to je dirnuti Isusa u zjenicu!« I u vrijeme optužbe s ritualnog umorstva Papa je ustajao u obranu oklevetanih geta, tvrdeći svim svojim autoritetom da su te optužbe laži. Oh da, Izrael je trpio progonstvo u srednjem vijeku, sinovi Izraelovi bili su u srednjem vijeku i diskriminirani i ćuškani u katedralama na Veliki Petak i protjeravani i spaljivani, ali bili su, u tome istom srednjem vijeku, i ministri i emisari kršćanskih kraljeva (pa i jednoga hrvatskog kralja, čini se). I tek u kruto doba Protureformacije kao da se sasvim skrutio led teološkog i socijalnog antisemitizma u katoličkom mentalitetu: i ostao je stravično tvrd i neprobojan, u mnogima, i jučer, kad je aušvicovano šest milijuna i dvadeset i tri tisuće ljudi iz naroda koji nam je dao Boga; i ostaje stravično dubok i neprobojan, u mnogima, i danas, poslije Auschvitza. Nedavno mi je jedan naš ugledni »integrist« rekao da je spomenuti broj žrtava »izmišljotina svjetskog židovstva i masonerije«.

»Integristi« su dakle katolici iz Protureformacije, a ne iz srednjega vijeka. Moguće je da je Protureformacija spasila rimski katolicizam od unutarnjeg rastakanja: ali ga

je ujedno i ukočila, shematizirala, oklopila strahom od anateme. Teološka misao, tako živa i bujna u srednjem vijeku, zahirila je u katolicizmu Protureformacije: »integristima« se ne sviđa kad se to kaže, ali tako je bilo: Protureformacija je više voljela katolike koji su slušali nego katolike koji su mislili. I trajalo je tako četiri stotine godina, i traje do danas u širokim slojevima modernog »integrizma«.

A dotle su se širile kolektivne apostazije. Građanska klasa reformirala je ekonomiju po unutarnjim zakonima ekonomije, mimo skolastike. Građanska klasa digla je političku i industrijsku revoluciju, mimo Crkve. Radnička klasa osvijestila se, organizirala i digla proletersku revoluciju, mimo Crkve, protiv Crkve. I nije li se vrijeme zapitati: zašto su velike revolucije posljednjih stoljeća bile protucrkvene i protuvjerske? Zašto su se dvije velike, konstruktivne klase otrgle od Crkve? Za samo djelovanjem Sotoninim, kako su srdito i uplašeno govorili stari vjeroučitelji i apologeti? Neće li prije biti istina da se tu prebacuje na Sotonu grijeh koji je čisto ljudski: nerazumijevanje znakova vremena, zahtijevanje socijalne pokornosti mjesto socijalne pravde, propovijedanje milostinje mjesto solidarnosti, traženje — osobito od »laika« — totalne intelektualne pokornosti mjesto ohrabrivanja na autentično i odgovorno mišljenje? Neće li biti istina to da su se ljudi od svega toga zamorili do nepodnosivosti, i da su ih zapravo crkvena statičnost i crkveni paternalizam okrenuli protiv Crkve. A kako je Crkva propovijedala Boga, značila Boga, postojala radi Boga — okrenuli su se i protiv Boga.

Znam, tvrde su ovo riječi. Ali *tu* je korijen ovoga današnjeg »progresizma« u Crkvi. »Progresisti« su postali oni koji osjećaju kao živu ranu ono što »integristi«, sigurni i kruti u svome oklopu, ne osjećaju ni kao pitanje: *zašto* se moderni svijet, u svim svojim životnim oblicima, udaljio od Crkve? Zašto moderna misao, većinom, osjeća dalekom klasičnu filozofiju koju je Crkva njegovala? Zašto moderni čovjek osjeća stranom, čak nepodnosivom izvjesnu baroknu katoličku duhovnost s njezinim časnim, ali za tolike prostore modernog mentaliteta neprihvatljivim oblicima?

Velike apostazije izazvale su velika pitanja, i mnogi ozbiljni i odgovorni ljudi u Crkvi, kao i samo crkveno učiteljstvo, naporno i savjesno traže odgovore na ta pitanja. »Integristi« tih pitanja zapravo nemaju: za njih kao da je sve riješeno jednom zauvijek, rješenjima što ih je Crkva iz svoje vječne poruke crpla za druga vremena. I samo je naravno (po zakonu inercije) da su »integristi«, u toj svojoj radikalnoj ukotvljenosti u jednu starinsku formaciju, skloni poistovećivati Vjeru samo s oblikom u kojemu su je oni navikli doživljavati.

Ako netko traži, i nalazi, više voli druge oblike doživljavanja te jedne i uvijek iste Vjere, za njih je odmah nekako sumnjiv, i odmah reagiraju protiv njega po svome starom apologetičkom instiktu. Ispričat ću mali događaj koji mi se čini upravo kvintesencijalno karakterističnim za to. Bio je 5. svibnja 1967., hodočašće iz naše zemlje kretalo je u Svetu Zemlju. Kad se brod odmakao od obale, počeše hodočasnici pjevati jednu našu pučku dulijskokultualnu popijevku. Meni se omače: »Kad već idu u Jeruzalem, voljela bih čuti da pjevaju jedan psalam uspona u Jeruzalem«. A jedan časni Otac do mene reče mi ljutito: »Ne govorite kao protestant!« Za izvjesni »integristički« mentalitet, dakle, već je i samo preferiranje psalama pučkim popijevkama nešto kao protestantizam. Bilo je čak i grotesknosti u navedenoj strogoj opomeni časnoga Oca: jer on, svećenik, *dužan* je moliti svaki dan upravo psalme... Ali njegovo ogorčenje nad mojom opaskom bilo je tako iskreno da uopće nije opazio grotesknost svoje opomene. On kao da je zaista bio uvjeren da je moje pravovjerje u opasnosti zato što više nego pučke popijevke volim tekstove iz Svetoga Pisma, živim Bogom nadahnute. I uopće, ako se vječna biblijska duhovnost voli više nego barokna duhovnost posljednjih stoljeća, i ako se egzistencijalno mišljenje osjeća prisnijim od skolastičkoga., to kao da je za »integrističke« strahove povod strepnji za pravovjerje.

Jedan od velikih strahova »integrista« (možda najveći) jest izvjesna moderna teološka eventualnost brisanja vertikalne komponente kršćanstva, u kojoj Bog silazi k čovjeku i čovjek se diže k Bogu. Drugim riječima: »integristi« se boje da veliko (i često naivno i užurbano) otvaranje prema »svijetu« ne svede kršćanstvo na običnu filantropiju. Ali ako i jest istina da takvih . zadahtanih

usmjerenja ima ponegdje među egzaltadosima najekstremenijega i najkonfuznijega od svih kršćanskih progresizama, zar je zato manje istina da Duh Sveti uvijek djeluje u Crkvi? I zar su »integristi« imali povjerenja u Duha Svetoga jučer a nemaju ga danas? Zar oni, uvijek tako odani crkvenom Učiteljstvu danas više nemaju pouzdanja u njegovu razboritost, koja će umjeti kvalificirati zabludu gdje zabluda bude stvarno postojala?

Strahujući tako, »integristi« možda vide opasnost i tamo gdje je nema. Jer nisu svi »progresisti« ujedno i »horizontalisti« koji brišu vertikalnu dimenziju kršćanstva. I ako netko danas nerado otvara abadijalne tomuse u kojima je (i previše) sistematizirana i shematizirana teologija prošlih stoljeća, to još ne znači da takav netko trči zvoniti gloriju nekim tkstovima nove teologije. I kad već govorimo o tekstovima, spomenut ću i to da bi između »integrista« i »progresista« bilo mnogo manje nesporazuma kad bi se uopće više čitalo. Stara je pojava u katoličkom apologetizmu: napadati, a ne čitati ono što se napada, nego podatke o tome crpiti iz raznih konfutatorskih katoličkih manuala. Ta pojava i danas traje, i nažalost je slabo umanjuje činjenica da među »integristima« zaista ima visoko naobraženih i visoko civiliziranih osoba (pisac ovih redaka, na primjer, stekao je solidno dokumentirano uvjerenje da je najciviliziranija osoba hrvatskog katolicizma upravo jedan »integrist«. Napamet, ili po čuvanju i čitanju kritika a nekritiziranih tekstova, govore, uostalom, i mnogi »progresisti«. I to stvara nesporazume, koje nikad neće stvoriti kvalificirani razgovor među ljudima koji znaju isto. Na primjer, da je ijedan od onih koji apologetički tumače kako je inkvizicija bila »razumljiva u ono vrijeme« ikad pročitao i jedan jedini autentični zapisnik s nekoga inkvizicionog procesa, teško je vjerovati da bi imao morala i dalje govoriti o »razumljivosti«. Jer tada bi znao barem to kako su *žrtve* inkvizicije doživljavale inkviziciju. Ovako, po spologetičkim manualima, zna samo to kako su je doživljavali inkvizitori.

I, konačno, snaga Crkve nije u tome da svoj grijeh brani, nego u tome da se za nj kaje. I ne vrijedi na ovo viknuti da je Crkva neokaljana, da je grijeh u njoj »djelo ljudi«. Sluša se to već četiri stotine godina, i vjerujte mi, oci i braćo »integristi«: ima katolika (*katolika,* velim) koji bi se za Crkvu dali i razapeti, ali koji to više ne mogu

slušati, koji su smrtno umorni od slušanja takvih obrana. Jer Crkva nije apstrakcija, Crkva nije tek apstraktni zbir ljudske svetosti: Crkva su svi ljudi koji su, sa sakramentom krštenja na duši, i noseći u srcu Vjeru koju je kvalificirano crkveno Učiteljstvo vazda naučavalo, kroz ovih dvadeset stoljeća prošli krvavom i uprljanom korom ove dobre zemlje, grešni i sveti, progonitelji i progonjeni, mučitelji i mučenici, hodajući i padajući na tragu Riječi Božje, u ovoj našoj historiji gdje »Bog piše ravno po krivim crtama«.

BERITH

SUDJELOVANJE VJERNIKA U MOLJENJU ČASOSLOVA

Redovno svakodnevno crkveno bogoslužje sastoji se od Euharistijske žrtve i dnevnih časova. U euharistijskom slavlju kontakt vjernika s Bogom je dublji i stvarniji, ali u molitvi Časoslava može biti intenzivniji i življi.

Ritam crkvene godine i sadržaj svetkovanja svetih misterija dolazi obilnije od izražaja u promjenljivim dijelovima Časoslava nego li u tekstovima misnog obreda.

Kroz povijest

U prvim vjekovima kršćanstva Časoslov je bio molitva zajednice vjernika. Obaveza sudjelovanja u moljenju Časoslova nije bila drukčija za svećenike nego li za vjernike.

Hodočasnica Heterija u 4. stoljeću (oko g. 393) ovako opisuje zajedničko moljenje Časoslova u Jeruzalemu:

»Svakog dana pred zoru otvore se sva vrata crkve Kristova uskrsnuća. Sakupe se u crkvi svi monasi i djevice. Ali ne samo oni nego također i laici, muškarci i žene. Sve do svanuća pjevaju se himni i psalmi s antifonama. Iza svakog himna je molitva. Nekoliko svećenika i đakona predvodi molitvu... Oko šeste ure (podne) sakupe se opet svi u crkvi te pjevaju psalme s antifonama. Biskup predvodi molitvu... Za devetu uru (3 s. popodne) čini se slično kao za šestu... Za Večernju se opet sakupe svi u crkvu Kristova uskrsnuća. Užegu se sve kandele i vošta-

slušati, koji su smrtno umorni od slušanja takvih obrana. Jer Crkva nije apstrakcija, Crkva nije tek apstraktni zbir ljudske svetosti: Crkva su svi ljudi koji su, sa sakramentom krštenja na duši, i noseći u srcu Vjeru koju je kvalificirano crkveno Učiteljstvo vazda naučavalo, kroz ovih dvadeset stoljeća prošli krvavom i uprljanom korom ove dobre zemlje, grešni i sveti, progonitelji i progonjeni, mučitelji i mučenici, hodajući i padajući na tragu Riječi Božje, u ovoj našoj historiji gdje »Bog piše ravno po krivim crtama«.

BERITH

SUDJELOVANJE VJERNIKA U MOLJENJU ČASOSLOVA

Redovno svakodnevno crkveno bogoslužje sastoji se od Euharistijske žrtve i dnevnih časova. U euharistijskom slavlju kontakt vjernika s Bogom je dublji i stvarniji, ali u molitvi Časoslava može biti intenzivniji i življi.

Ritam crkvene godine i sadržaj svetkovanja svetih misterija dolazi obilnije od izražaja u promjenljivim dijelovima Časoslava nego li u tekstovima misnog obreda.

Kroz povijest

U prvim vjekovima kršćanstva Časoslov je bio molitva zajednice vjernika. Obaveza sudjelovanja u moljenju Časoslova nije bila drukčija za svećenike nego li za vjernike.

Hodočasnica Heterija u 4. stoljeću (oko g. 393) ovako opisuje zajedničko moljenje Časoslova u Jeruzalemu:

»Svakog dana pred zoru otvore se sva vrata crkve Kristova uskrsnuća. Sakupe se u crkvi svi monasi i djevice. Ali ne samo oni nego također i laici, muškarci i žene. Sve do svanuća pjevaju se himni i psalmi s antifonama. Iza svakog himna je molitva. Nekoliko svećenika i đakona predvodi molitvu . . . Oko šeste ure (podne) sakupe se opet svi u crkvi te pjevaju psalme s antifonama. Biskup predvodi molitvu . . . Za devetu uru (3 s. popodne) čini se slično kao za šestu . . . Za Večernju se opet sakupe svi u crkvu Kristova uskrsnuća. Užegu se sve kandele i vošta-

nice te bude veličanstvena rasvjeta. Pjevaju se »lucernalni« psalmi s antifonama kroz dulje vrijeme. Pri kraju se pozove biskup. Kad on i svećenici sjednu na svoje mjesto pjevaju se himni. Kad biskup ustane, đakon u molitvi spominje potrebe pojedinaca . . . «

Što je kroz povijest kršćanstva za unapređenje pobožnosti vjernika značilo sudjelovanje u moljenju časoslova opisuje papa Pijo XI u apostolskoj konstituciji »Divini cultus sanctitatem«:

»Ove zajedničke molitve — najprije prozvane opus Dei, a onda officium divinum, kao dužnost koju treba svaki dan Bogu iskazati — vršile su se nekad noću i danju uz veliko sudjelovanje vjernika. I doista je divno koliko su za njegu pobožnosti kod puka još od davnine pridonijele one jednostavne pjesme koje su resile svete molitve i liturgijski čin. Osobito se u starim bazilikama, gdje je biskup, kler i puk naizmjenice pjevao slavu Bogu, ima pripisati liturgijskom pjevanju (kako nam svjedoči povijest) da su mnogi od barbara prihvatili kršćansku vjeru i civilizaciju. U crkvama su protivnici katoličke stvari dublje upoznavali dogmu o općinstvu svetih . . . U Milanu su heretici prigovarali sv. Ambroziju da opčarava mnoštvo liturgijskim pjevanjem koje je potaklo sv. Augustina da prihvati Kristovu vjeru. Konačno su se crkvama, gdje je gotovo čitav grad sačinjavao veliki kor, graditelji, slikari i kipari pa i sami učenjaci po liturgiji upoznavali s bogoslovskim stvarima u velikoj mjeri, kako se to još danas može jasno vidjeti iz spomenika srednjeg vijeka« (br. 2).

Nažalost to skladno jedinstvo klera i vjernika u molitvi nije ustrajalo kroz cijelu povijest Crkve. Do našeg vremena doprli su samo neznatni tragovi. Časoslov je ostao molitva klera, a za vjernike su se — mjesto psalama, himana, nadahnutih čitanja i molitava — tražile i pronalazile druge pjesme, pobožnosti i molitve koje nisu gotovo nimalo usklađene s ritmom crkvene godine, sa svetkovanjem svetih misterija, s liturgijskim činima kod kojih vjernici prisustvuju.

To se isto bilo dogodilo i sa sudjelovanjem vjernika kod sv Mise, no na tom području je liturgijska obnova uložila i ulaže najveće napore i mnogo se toga popravilo.

Kako je kod nas danas?

Činjenično stanje i problematiku sudjelovanja vjernika u moljenju časoslova kod nas u Hrvatskoj pred početak II Vatikanskog sabora iznio je naš list ukratko, ali sasvim otvoreno:

— Kako li je malo mjesta u našoj zemlji gdje možemo čuti skladno pjevanje psalama bilo na liturgijskom bilo na živom jeziku! Daleko smo se udaljili od onoga što je jezgrovito opisao naš zemljak sv. Jeronim, najveći naučitelj u proučavanju sv. Pisma: »Kud god okreneš, orač držeći ručicu od pluga pjeva Aleluja. Uznojeni žetelac o psalmima osvježuje sile. Vinogradar, dok obrezuje lozu zavinutim srpom, pjeva nešto od Davida« (PL 22, 491). Uza sve što su pape našeg stoljeća nastojali da unaprede svečano pjevanje Časoslova u katedralama, sjemeništima, samostanskim, pače i župskim crkvama, svjedoci smo ne napretka nego opadanja ovog zajedničkog pjevanja na našem tlu. Nije poznato da je koralna služba u ijednoj katedrali u našem stoljeću napredovala, a sigurno se i broj župa jadranskog područja, na kojima se Časoslov djelomično pjeva, smanjio. Začudo. A papa Pijo XI postavio je kao glavni cilj čestog pjevanja u sjemeništima obnovu koralne službe: »U sjemeništima i ostalim naučnim kućama koje služe jednom i drugom kleru treba da bude kratka ali česta, gotovo svagdašnja, pouka o gregorijanskom pjevanju i crkvenoj glazbi ... Tako će opsežniji i potpuniji odgoj jednoga i drugoga klera u liturgijskoj glazbi bez sumnje postići da se koralna služba opet podigne do nekadašnjeg dostojanstva i sjaja. Ta koralna služba je ponajglavniji dio bogoslužja« (Ap. konst. Divini cultus, Documenta pontif. I, 63). Što mi činimo a što možemo učiniti da pjevanje nadahnutih pjesama opet oživi? Ovdje bi veliku ulogu imali konteplativni redovi kojih kod nas ima vrlo malo. Već prije rata bila je pokrenuta akcija za povratak benediktinaca. Nešto malo se učinilo, ali ovaj pothvat nije naišao na opće razumijevanje. Ulogu konteplativnih redova trebali bi nadomjestiti drugi redovi. Da li je moguće nešto učiniti da vjerni puk sudjeluje nedjeljom u pjevanoj Večernji (Vesperae) kako to želi Pijo XII u enciklici »Mediator Dei« (Documenta pontif. I, 146) i kako to naređuje Uputa o sv. glazbi i sv. liturgiji (Documenta pontif. II, 86)? (Služba Božja, 1962, br. 2, str. 52—53).

Činjenično se stanje nije u ovom pogledu kroz posljednjih osam godina gotovo nimalo promijenilo uza sve što su mnogi problemi otpali, posebno glavni problem liturgijskog jezika, jer je sada dozvoljeno moliti Časoslov na živom jeziku uvijek kad god vjernici kod te molitve sudjeluju.

Zahvat II Vatikanskog sabora

Na svim područjima crkvenog života koncil je pokušao uočiti i naglasiti ulogu svih članova otajstvenog tijela Kristova, klerika i običnih vjernika. Posebno je to učinio za područje liturgijskog života.

Što je sveti sabor odredio u pogledu uloge vjernika kod moljenja Časoslova?

Pogledajmo na ono što je najznačajnije.

Najprije iz *konstitucije o sv. liturgiji:*

»Od stare je kršćanske predaje božanski oficij tako uređen da se slavljenjem Boga posveti čitav tok dana i noći. Kada tu divnu pjesmu pravilno obavljaju svećenici i ostali, odlukom Crkve za to određeni, ili kad je na odobreni način mole vjernici zajedno sa svećenikom, tada je to doista glas same Zaručnice koja govori Zaručniku, što više, to je molitva koju Krist sa svojim tijelom upravlja Ocu (br. 84).

Stoga koji to čine, oni svi vrše i službu Crkve i dionici su najveće počasti Kristove Zaručnice, jer slaveći Boga stoje pred Božjim prijestoljem u ime Majke Crkve (br. 85).

U obnovi koja će se izvršiti neka se tako prilagodi časno vjekovno bogatstvo rimskog oficija da se obilnije i lakše mogu njim služiti svi kojima se daje u ruke (br. 90).

Neka pastiri duša nastoje da nedjeljom i o većim blagdanima obave u crkvi zajednički glavne časove, naročito Večernju. Preporučuje se i svjetovnjacima da mole božanski Časoslov, bilo sa svećenicima bilo međusobno okupljeni, dapače i svaki za se (br. 100).

Bilo koji klerik s obavezom božanskog oficija, ako ga moli na narodnom jeziku sa skupinom vjernika, udovoljava svojoj obavezi« (br. 101,§ 3).

U vezi s tim odredbama konstitucije o sv. liturgiji donesene su mnoge konkretne smjernice.

Tako *Uputa o glazbi u svetom bogoslužju* od 5. ožujka 1967. određuje:

»Neka se vjernici pozivlju i prikladnom poukom odgajaju da nedjeljom i blagdanom mole neke dijelove božanskoga Časoslova, naročito Večernju, ili druge Časove, prema običajima mjesta i zajednica. Vjernici, naročito izobraženiji, neka se zgodnom poukom općenito upućuju, da u svoje molitve unose psalme, shvaćene u kršćanskom smislu, da se tako postepeno privedu većoj uporabi i uživanju javne molitve Crkve (br. 39).

Ta će se stvar posebno preporučivati članovima instituta koji su zavjetovali evanđeoske savjete, da odatle crpe obilatije blago kojim će promicati svoj duhovni život. A dolikuje da oni po mogućnosti glavne časove i pjevaju, te tako u punijem smislu učestvuju u javnoj molitvi Crkve (br. 40).

Budući da konstitucija o sv. liturgiji predviđa da se kod božanskog Časoslova vjernici, redovnice i članovi drugih instituta koji su zavjetovali evanđeoske savjete služe narodnim jezikom, treba se na zgodan način pobrinuti da se pripreme napjevi koji će se upotrebljavati kod pjevanja božanskog Časoslova na narodnom jizeku« (br. 41).

Za praksu, posebno za otvaranje mogućnosti da Časoslov postane opet svjesna i doživljena molitva cijele kršćanske zajednice nada sve su značajne odredbe *Druge upute za ispravno provođenje konstitucije o sv. liturgiji* od 4. svibnja 1967. godine:

»Kod Pahvala i Večernje, kad se obavljaju uz sudjelovanje puka, mjesto poglavlja (capitulam) može se uzeti duži odlomak iz Sv Pisma, i to npr. iz Matutina ili Mise dana. Ako je prikladno, doda se kratka homilija. Prije molitve može se izmoliti »molitva vjernika«, osim ako neposredno slijedi Misa. Kada se to izabere jedan od prvih psalama, zatim kantik i zadnji psalam; kod Večernje se od pet psalama mogu slobodno izabrati bilo koja tri (br. 21).

Kad se Povečerje obavlja s pukom, uvijek je dozvoljeno uzeti psalme nedjelje« (br. 22).

—0—

Mnogo razloga ima koji nas sile da angažiramo sve svoje snage oko liturgijske obnove u cjelini, posebno na ovom najzanemarenijem području, a prije svega da u

ključimo sve one koji su Kristovi u iskorištavanju jednog od najeminentnijih sredstava posvećenja. Možda nehaj u nastojanju da vjernike uključimo u crkvenu molitvu govori dosta rječito protiv nas svećenika: da molitva Časoslova ne znači ni nama samima baš mnogo.

Biblijsko nastojanje oko povraćanja kršćana na izvore istine i milosti mora nas potaknuti da sve više cijenimo nadahnute molitve.

Suvremeno nastojanje da u Crkvi svaki pojedinac vrši svoju ulogu mora nas dovesti do zaključka da prije svega liturgiji, ne samo u sv. Misi nego jednako i u božanskom Časoslovu, mora svojski sudjelovati.

U usporedbi s onim što treba učiniti do sada nismo gotovo ništa učinili. A vrata su nam širom otvorena. Glavne zapreke su otklonjene. Čim bude dovršena reforma Časoslova, trebalo bi ga u cjelosti bez oklijevanja prevesti na hrvatski. Već sada treba misliti na melodije.

Laude i Vespere za nedjleje i blagdane štampane su u »*Bogoslužju*« (Makarska 1965), a psalmi i himni Vespera za iste dane također i u knjižici »*Slavimo Gospodina*« (Makarska 1965).

Na ovom najzanemarenijem području liturgijskog života treba odmah započeti s radom.

Taj je rad doduše vrlo težak, ali je njegov plod vrlo dragocjen:

»Bude li se to tačno izvršivalo, svi će oni koji pravilno pjevaju, pokazujući divno jedinstvo svojih duša u klanjanju Bogu i uredivši dva dijela kora, natjecati se s onim vječnim slavospjevom Serafa koji pjevaju jedan za drugim: Svet, Svet, Svet« (Apostolska konstitucija »Divni cultus sanctitatem« br. III).

Fra JURE RADIĆ

HIMNI NOVOG ČASOSLOVA

Uvod IV gl. Uredbe o svetom bogoslužju II vatikanskog sabora glasi: »Veliki svećenik novog i vječnog zavjeta, Krist Isus, uzimajući ljudsku narav, uveo je u ovo zemaljsko progonstvo onu pjesmu koja se u nebeskom dvoru pjeva po sve vijeke. On sa sobom svu ljudsku zajednicu sjedinjuje i sebi pridružuje u pjevanju tog božanskog slavospjeva. Tu svoju svećeničku službu Krist

ključimo sve one koji su Kristovi u iskorištavanju jednog od najeminentnijih sredstava posvećenja. Možda nehaj u nastojanju da vjernike uključimo u crkvenu molitvu govori dosta rječito protiv nas svećenika: da molitva Časoslova ne znači ni nama samima baš mnogo.

Biblijsko nastojanje oko povraćanja kršćana na izvore istine i milosti mora nas potaknuti da sve više cijenimo nadahnute molitve.

Suvremeno nastojanje da u Crkvi svaki pojedinac vrši svoju ulogu mora nas dovesti do zaključka da prije svega liturgiji, ne samo u sv. Misi nego jednako i u božanskom Časoslovu, mora svojski sudjelovati.

U usporedbi s onim što treba učiniti do sada nismo gotovo ništa učinili. A vrata su nam širom otvorena. Glavne zapreke su otklonjene. Čim bude dovršena reforma Časoslova, trebalo bi ga u cjelosti bez oklijevanja prevesti na hrvatski. Već sada treba misliti na melodije.

Laude i Vespere za nedjleje i blagdane štampane su u »*Bogoslužju*« (Makarska 1965), a psalmi i himni Vespera za iste dane također i u knjižici »*Slavimo Gospodina*« (Makarska 1965).

Na ovom najzanemarenijem području liturgijskog života treba odmah započeti s radom.

Taj je rad doduše vrlo težak, ali je njegov plod vrlo dragocjen:

»Bude li se to tačno izvršivalo, svi će oni koji pravilno pjevaju, pokazujući divno jedinstvo svojih duša u klanjanju Bogu i uredivši dva dijela kora, natjecati se s onim vječnim slavospjevom Serafa koji pjevaju jedan za drugim: Svet, Svet, Svet« (Apostolska konstitucija »Divni cultus sanctitatem« br. III).

Fra JURE RADIĆ

HIMNI NOVOG ČASOSLOVA

Uvod IV gl. Uredbe o svetom bogoslužju II vatikanskog sabora glasi: »Veliki svećenik novog i vječnog zavjeta, Krist Isus, uzimajući ljudsku narav, uveo je u ovo zemaljsko progonstvo onu pjesmu koja se u nebeskom dvoru pjeva po sve vijeke. On sa sobom svu ljudsku zajednicu sjedinjuje i sebi pridružuje u pjevanju tog božanskog slavospjeva. Tu svoju svećeničku službu Krist

vrši po svojoj Crkvi koja ne samo euharistijskom službom nego i drugim načinima, osobito obavljajući božanski časoslov, bez prestanka hvali Gospodina i moli za spasenje svega svijeta.« Svrha je dakle časoslova da u prvom redu slavi Boga. Iako nam naš svagdanji suputnik pruža i dosta pouke, osobito u čitanjima, a čitav nas njegov sadržaj uvodi u otajstvo dotičnog blagdana ili liturgijske dobi, ipak najviše slavi Boga, naročito psalmima i *himnima.* Kao što je Duh Sveti nadahnuo psalmiste Starog zavjeta tako su nebrojeni, dobrim dijelom nepoznati, pjesnici od najstarijih vremena do danas nastavili u Crkvi slavljenje Boga i njegovih svetaca.

Kad se sabor pozabavio s reformom časoslova, i to potanko kao ni s jednim drugim dijelom liturgije, odredio je i ovo: »U himnima neka se preuzme prvotni oblik ukoliko se smatra korisnim, a neka se ukloni ili izmijeni ono što podsjeća na mitologiju ili nije u skladu s kršćanskom pobožnosti. Neka se uzmu, ako je prikladno,i drugi iz bogate riznice himana« (čl. 93). Vijeće za provedbu Uredbe ima među svojim studijskim skupovima poseban koji je imao pripraviti tu reviziju časoslovskih himana. Taj je njegov VII skup zasad završio svoj posao i njegov plod izdao u zamašnoj knjizi »*Hymni instaurandi breviarii romani*« (Libr. vaticana 1968). Našem je časopisu poslan primjerak na recenziju pa evo iz te knjige svojim čitaocima donosimo što će ih posebno zanimati.

I

Najprije na 12 strana pod 89 zaporednih brojeva, od kojih su neki vrlo kratki, donesen je uvod što ga je kao relator toga skupa potpisao montekasinski stručnjak p. Anselmo Lentini. Čitav taj uvod donosi i travanjski (39.) broj časopisa »Notitiae«, što ga izdaje Vijeće za provedbu liturgijske Uredbe. U tom se uvodu najprije govori s nekoliko lapidarnih rečenica o *naravi himana.* »Himni zauzimaju izvrsno mjesto među lirskim pjesmama i svojom snagom u izražavanju čuvstvava i uzdizanju duhova postizavaju, da naša pamet pravo misli o Bogu i o božanskim stvarima te da pobožnost se pretvori u pjesničko slavljenje. Što uzbuđena srca izražavaju versima i pjesničkim oblicima to razum više otkriva istinu i umnogostručuje pobožnost bogoštovlja« (2). Himni to postizavaju

osobito kad ih se pjeva, ali velika je njihova snaga i u samoj pjesničkoj ljepoti. Časoslovskim himnima povećava konkretnu vrijednost što nas unose u otajstvo koje tog dana slavimo i čak u pravo raspoloženje pojedinog časa tog dana.

Uvod najduže govori o *povijesti* liturgijskih himana. Iako je to poglavlje nazvano »Kratak povijesni pregled« ipak pruža sve najvažnije podatke sa svojom ocjenom. Spominje poznate tekstove Kol 3, 16 i Ef 5, 19, a zatim glasoviti izraz iz Plinijeva pisma, da kršćani »zajednički pjevaju pjesmu Kristu kao Bogu«. Sve je više i više himana nastajalo na istoku, odakle ih je sv. Hilarije (najstariji latinski crkveni »otac« kojemu se ove god. slavi 1600 godišnjica smrti) prenio na zapad, gdje ih je udomaćio sv. Ambrozije. Po njemu se himan kroz više stoljeća zvao jednostavno »ambrosianus«, tako npr. u Pravilu sv. Benedikta. Slijedi popis glavnih pjesnika i širitelja himana, kod čega je značajno da ih je grad Rim prihvatio tek oko 12. st. Naš uvod posebno ocjenjuje razna ispravljanja himana i tu je zanimljivo da o najodlučnijoj reformi koju su za Urbana VIII izveli humanisti, sudi dosta blago pa veli da se na njih ne smije olako bacati kamenje, niti se može posve primijeniti uzrečica »Accessit latinitas, recessit pietas«, iako je s odobravanjem citira i naš p. Pavelić u svojem poznatom eseju koji prethodi njegovom prijevodu himana. Ipak taj blagi sud nije odvratio naš skup, da ne udovolji želji mnogih pa i samoga sabora, pa je zadržao vrlo malo »ispravaka« tih humanista i tako će novi rimski časoslov imati stare himne u prvotnoj recenziji kakvu su sačuvali nereformirani brevijari, npr. benediktinski. Povijesni dio uvoda završava br. 25: »Crkva s pravom i nužno ljubi i čuva tako staro i sveto blago koje su joj kroz stoljeća nanijeli razni i mnogi ljudi svojom velikom darovitošću, srdačnom vjerom, pjesničkim oduševljenjem, umjetničkim žarom i ljubavlju. Ona to dragocjeno blago smatra svojim i cijeni da ono može mnogo pomoći i poticati Božji puk, da Gospodina slavi u radosti i svetosti«.

Kad VII studijski skup Vijeća govori o *načelima* koja su ga vodila kako da udovolji prvom zahtjevu spomenutog čl. 93. Uredbe onda ističe, da u tim izmjenama nisu toliko odlučivali filološki i umjetnički razlozi koliko teološka točnost i liturgijsko-molitveni momenti. I stručnjaci na-

ime filolozi priznavaju, da je kod himana glavno što se mole ili pjevaju, a pravila poetike imaju tome služiti. Ipak je jasno da su se na ta pravila i te kako obazirali kod svake izmjene, ispuštanja ili dopune, kako se i pristoji stručnjacima koji su radili u tom skupu. Tako su npr. uprav pedantno provedena pravila o metru i ritmu svakog himana pa se ispravilo gdje su se ta dva oblika miješala i sada uz svaki himan stoji oznaka da li je metrički (sastavljen prema duljini i kratkoći slogova) ili ritmički (prema naglasku). Uz to se naš skup morao obazirati na mentalitet sadanjih ljudi i na suvremeno raspoloženje Crkve prema svijetu. Tako je npr. u himnu povečerja zbog »ne polluantur corpora« ispuštena cijena 2. strofa a unesene su druge dvije vrlo lijepe iz jednog dugog starog himna. S obzirom na nekršćanske narode vrlo je ublažen izraz »gentem auferte perfidam« u himnu Svih svethi, kao i »mox feras turmas«, kojim su bili označeni naši poganski pradjedovi u himnu sv. Ćirilu i Metodu. U vezi s odlukom sabora da se ukloni ili izmijeni sve što nije u skladu s kršć. pobožnosti potražilo se drugi izraz, pa je npr. u himnu večernje sv. Ivana Krst. »veniens Olympo« jednostavno pretvoren u »veniens ex alto«, a tako i ostalim sličnim mjestima.

Nije bilo lako VII skupu i Vijeću (jer svi prijedlozi svih skupova dolaze u razmatranje i konačnu odluku čitavom Vijeću) zadovoljiti zadnjoj odredbi čl. Uredbe: »Neka se uzmu, ako je prikladno, i *drugi* iz bogate riznice himana«. Najprije, jer je ta riznica zaista ogromna. Samo Dreves-Blume-Bannister izdali su »Analecta hymnica« u 55 svezaka, a gdje je još blago po arhivima. Uz to su naši priređivači, u želji da budu zastupana sva vremena, uzeli i nekoliko himana iz naše dobi, čak su neki ovom prigodom tek sada sastavljeni. Osam je himana potpisano sa »unus e nostris«, a još su poimence od živih spomenuti: E. D' Anversa za oba himna u čast sv. Josipa radnika i sam A. Lentini za himan u laudama sv. Benedikta, koji se nije mogao sakriti kao »jedan od naših«, jer je taj himan objavljen u časopisu »Latinitas« g. 1954. pod njegovim imenom.

Što se tiče kriterija po kojima su *novi himni* izabrani, skup se držao ovih zaista ispravnih načela: da su pjesnički na visini, teološko ispravni, da potiču pobožnost, odgovaraju osjećanju našeg vremena i da su prikladni za

pjevanje (48). Razumljivo da su uz himne s klasičnim metrom uzeli i mnogo himana modernijeg ritma. Posve su opravdano još nastojali, da uz teže i savršenije himne jednog Ambroza, Prudencija i Pavla Đakona nađu i laganiji i tečniji kao »Ave maris stella« ili »Dulcis Iesu memoria«.

Vrlo praktično je još upozorenje Uvoda, da će prvotan (općenito opet sada uveden) ili popravljen oblik mnogih himana smetati uhu i izgovoru onih koji su navikli na dosadašnju njihovu recenziju. »Tokom vremena i uporabe bit će im značenjem sve jasniji a uhu sve ugodniji« (61). K tome bi se moglo dodati: promjene nas mogu barem za neko vrijeme osloboditi rutine i potaći, da više pripazimo na smisao riječi koje izgovaramo, pogotovo kad su i dosada himni redovito bili najteži dio našeg časoslova.

Naši su stručnjaci posebnu pažnju posvetili *doksologiji*, tj. završnoj strofi svakog himna. Ta se uvriježila kao i »Gloria Patri« na kraju svakog psalma, ali uvijek nije bila u skladu sa samim himnom bilo po sadržaju (više su puta himni u čast svecima završavali bez prave veze s doksologijom presv. Trojstvu, za koju se tražilo da uvijek budu spomenute sve tri božanske osobe) bilo po zakonima poetike (jer ne fali slučajeva gdje su metrički himni imali ritmičku doksologiju). U svim je revidiranim himnima sada doksologija uzeta u širem smislu, pa više nije nužno da sadrži samo hvaljenje nego može da bude i samo molitva za sretan prijelaz u nebesku domovinu i vječnu slavu. A kako su vagali svaku riječ vidi se po tome što su dugo raspravljali smije li se u doksologiji ostaviti optativ »sit« uz izraze »salus, vita, potestas, virtus« kao da te atribute Bogu tek želimo. Kad je te izraze sa »sit« upotrijebio sam sv. Toma u često ponavljanom »Tantum ergo« (a taj je himan skoro sigurno od njega), prevladalo je mišljenje da slična formulacija može ostati i u drugim doksologijama. Inače naša knjiga kod svakog himna donosi doksologiju samo ako je neobična, a kod drugih se poziva na jednu od petnaest njih na kraju knjige. U liturgijskom će izdanju časoslova sigurno svaki himan imati svoju doksologiju na svojem mjestu.

Na kraju je Uvoda riječ o redoslijedu himana u toj zbirci kao i o kritičnom aparatu i opaskama koje su dodane skoro svakom himnu. Nije zaboravljen ni naslov (sadržaj himana ili osoba kojoj je posvećen) kao ni autor ili

barem vijek himna, ako je poznat ili vjerojatan. O svemu tome sada nekoliko riječi, dakako, ne ulazeći u mnoge pojedinosti, jer i onako se one skoro sve odnose na filološke primjedbe. Za liturgijsko, teološko i asketsko tumačenje barem nekih himana neka je slobodno spomenuti razmatranja »Moj časoslov«, dok ne dobijemo nešto bolje i potpunije. A himni bi zaista zasluživali i trebali više pomoćnih knjiga.

II

U novoj zbirci časoslovskih himana svaki od njih ima svoj broj i svih je skupa 296, dakle skoro polovica je novih. Točan broj novih nije lako — a ni važno — ustanoviti, jer je dosta dosadašnjih himana razdijeljeno, premješteno, izmijenjeno, dopunjeno ili skraćeno. Drukčiji npr. samo početak imaju 32 dosadašnja himna. Zahvati su dakle reforme mnogostruki, ali skoro svi vrlo dobro zamišljeni i izvedeni.

Sasvim je razumljivo da se i to neslužbeno izdanje himnarija drži običnog *rasporeda* u časoslovu s time da, prema novoj praksi, »Commune sanctorum« dolazi prije proprija, jer se prvi himni »pretpostavljaju, ako nemaju vlastitih« (75). Dakle sada poslije himana psalterija kroz sedmicu »per annum« slijede himni blagdana »de tempore« i ostalih Gospodnjih blagdana, pa »Commune« posvete Crkve (na prvom mjestu, jer je to blagdan Gospodnji), blagdana BDM i svetaca, a na kraju himni za blagdane BDM i svetaca koji imaju vlastite himne.

Zbirku prema tome otvara 28 himana sedmičnog *psalterija,* određenih za »officium lectionis«, kako će se odsad zvati matutin. Budući da će sigurno mnogi i dalje taj čas moliti ujutro rano, a neke zajednice i po noći, dva su prva ciklusa tih himana (svaki ih ciklus ima 7) sačuvali svoj noćni značaj. Uostalom, to je bilo nužno za prvih 7 himana koji su se i dosad molili, a u svakom je spomenuto ustajanje, noćna molitva i sl. Nije bilo moguće sve to izmijeniti, a još manje vrlo stare i lijepe himne ispustiti. S tim I ciklusom izmjenjivat će se sada uvršteni II ciklus sa 7 himana, vrlo starih i vrlo lijepih, u kojima je osobito mnogo biblijskih slika i remeniscencija. Druga dva ciklusa za »officium lectionis«, koji će više odgovarati kad se taj čas bude molio bilo kada preko dana, mnogo spominju Kristovo uskrsnuće i paruziju sa svim po-

sljedicama koje te činjenice imaju za naš život, što je i sabor toliko naglasio. Koliko će nas npr. sjećati Uskrsa himan Adama od Sv. Viktora, koji počinje: »Salve, dies, dierum gloria, — dies felix Christi victoria, — dies digna iugi laetitia, — dies prima!« (himan br. 22, koji nosi naslov: Exaltatio resurrectionis Domini). Ili ova molitva iz X stoljeća: »Procul a nobis perfidus absistat — Satan, a tuis viribus confractus; — Sanctus assistat Spiritus, a tuasede demissus« (25).

Poznato je koliko se sada opet daje važnosti crkvenoj jutarnjoj molitvi, laudama. Za taj čas I ciklus ima krasne himne sv. Ambrozija i Prudencija, koji su i dosad bili u časoslovu. II ciklus ima kraće (uopće se pazilo da barem nanovo uvedeni himni redovito ne prelaze 5—6 strofa), ali isto lijepe himne, sve od nepoznatih pjesnika. Da ne ode u zaborav dosadašnji himan prvog časa, »pulcher et notissimus«, stavljen je u laude za četvrtak II ciklusa s izmjenom 1. versa: »Surgente lucis sidere«, jer se pretpostavlja da se laude ne mole kad je sunce već visoko na nebu. Primjedba k tom himnu spominje onima koji će i dalje sačuvati prvi čas, da na tom mjestu mogu onda uzeti drugi himan koji nije određen, ili 37. himan koji je dug razdijeliti u dva dijela.

Za tri mala časa dodan je također II ciklus za izmjenu. I ti su himni kratki i u vezi sa značenjem dotičnog časa. Evo kako npr. 2. strofa šestog časa podsjeća na Kristovu žrtvu na križu: »In hac enim fidelibus — verae salutis gloria — beati Agni hostia — crucis virtute redditur« (46).

Ferijalni himni večernje, kako smo ih dosad molili, opijevaju dane stvaranja prema Genezi i oni su dakako ostali. Za II ciklus izabrani su značajni himni koji odgovaraju večernjem vremenu i s obzirom na nj mole razne milosti. Posebno je lijepa aluzija na 11. sat Gospodnje usporedbe o radnicima u vinogradu (61):

Horis peractis undecim
ruit dies in vesperum;
solvamus omnes debitum
mentis libenter canticum.

Labor diurnus transiit
quo, Christe, nos conduxeras;
da iam colonis vineae
promissa dona gloriae.

Za himan povečerja, kako je gore navedeno, sadanji je djelomice izmjenjen i dopunjen, a uz to kao da je dana prednost drugome koji je uvršten u I ciklus. Lijepu tu ve-

černju molitvu spominje već Pravilo sv. Cezarija. Molitelji kao da žale, što će noć prekinuti njihovo svjesno sjedinjenje s Kristom, »qui lux es et dies«, pa mole (63):

Somno si dantur oculi,
cor semper ad t vigilet;
tuaque dextra protegas
fideles qui qui te diligunt.

Defensor noster, aspice,
insidiantes reprime,
guberna tuus famulos
quos sanguine mercatus es.

Himnarij »*de tempore*« kao da je doživio najmanje izmjene i obogaćenja. U taj će se dio liturgijske godine najmanje dirati, a i dosad je imao lijepe himne, jedan ljepši od drugoga, počevši s himnom »Conditor alme siderum« koji veličanstvenim ritmom i, kad se pjeva, što ćemo sad imati posebne ferijalne himne sa osam dana prije Božića, u kojima se još srdačnije opijeva ne samo Krist nego i njegova Majka. Bit će samo teško prevesti npr. Ambrozijeve stihove za večernju tih dana: »Alvus tumescit Virginis, — claustrum pudoris permanet« (68). Ali se i ti himni, kao i božićni, ne gube u pučke sladunjavosti nego Kristovo rođenje gledaju u svjetlu misterija spasenja pa se ovako izražavaju: »Adventus hic primus fuit, punire quo non saeculum — venit, sed ulcus tergere, — salvando quod perierat« (70).

Za »officium lectionis« blagdana sv. obitelji himan je Lava XIII skraćen za polovicu, a za laude je spjevan novi u stilu »Ave, maris, stella«. 1. I zvat će se kao prvotno »blagdan sv. Bogorodice Marije i osmina Gospodnjeg rođenja« i za nj su potražena 4 odgovarajuća himna, od kojih je prvi Prudencijev. Kod tog su blagdana, po prvi put u našoj zbirci, sastavljena za »officium lectionis« dva himna: A i B (78 i 79), što će se više puta još ponoviti, a priređivači u Uvodu (77) spominju i uzrok: ut sciamus uter lectori magis placeat. Odlučit će dakle konačno najšira javnst.

Da večernja Bogojavljenja ima svoj posebni himan, uzet je Prudencijev, od koga su se neke strofe dosad recitirale na blagdan Preobraženja, za koji je potražen drugi koji bolje odgovara. Za blagdan Gospodnjeg krštenja pronađena su tri odgovarajuća himna.

Dosadašnji su korizmeni himni razdijeljeni i dopunjeni, pa ćemo odsad jedne molitve moliti u ndejelje a druge u ferijalne dane. Uz to su vremenu korizme i muke za tri mala časa preko dana nađena tri (93—95) zgodna

himna za sjećanje na Kristovu muku. Za doba su muke ostali dosadašnji himni Venancija Fortunata, a još su mali časovi Cvjetnice dobili poseban himan koji ističe triumfalni uvod svete sedmice.

Uskrsni je himnarij, uz dosadašnje himne za nedjelje, obogaćen još posebnima za ferijalne dane, a svoj himan imat će mali dnevni časovi i povečerje te dobi. Nađen je i poseban himan za laude Uzašašća s ovom značajnom doksologijom koja će se ponavljati do Duhova: »Nunc, Christe, scandens aethera — ad te cor nostrum subleva, tuum Patrisque Spiritumemittens nobis caelitus«. Za »officium lectionis« Duhova predlaže se izbor između dosadašnjeg i još jednog himna.

Od tri nova himna za blagdan presv. Trojstva dva su uzeta iz dominikanskog časoslova, a Tomine su divne pjesme za Tijelovo doživjele samo jednu malu korekturu uz ispuštenu 3. i 5. strofu matutina, jer ih naši izdavači ocjenjuju kao »minus lyricas«. Nedavno sastavljeni himni za blagdan Srca Isusova nisu se svidjeli našem skupu koji je za večernju tog dana uzeo nekoliko strofa iz himana Krista Kralja, a za dva druga dnevna velika časa iz poznatog jubilusa »Dulcis Iesu memoria«.

Druga skupina »de tempore« donosi himne za ostale Gospodnje blagdane koji će se kao Gospodnji smatrati i zvati: Prikazanje, Navještanje, Preobraženje, Uzvišenje sv. Križa i Krist Kralj. Za prva su dva prema tom shvaćanju izabrani odgovarajući himni, svi vrlo stari, jedan čak od Prudencija. Isto vrijedi i za dva druga blagdana. U himan večernje Krista Kralja nije dirano, ali je uzet onaj iz lauda, a u te je premješten skraćeni himan večernje, koji je tri strofe posudio blagdanu Srca Isusova.

Iza 64 himna psalterija i 78 za proprium de tempore dolaze u našoj zbirci 52 himna »*In Communi*«. Za večernje drukčije: Urb es Ierusalem beata. Za »officium lectiohymnus« (143) u svojoj prisnoj redakciji pa sada i počinje drukčije: Urbes Ierusalem beata. Za »officium lectionis« toga dana preuzet je vrlo star himan iz ambrozijanskog časoslova koji ga je jedini sačuvao u praksi. Za opće blagdane BDM uz dosadašnje himne dodan je i II ciklus u kojemu je dva dana jedan naš suvremenik složio prema poznatoj pjesmi 33. pjevanja Danteova »Raja«. Ambrozijev himan »Aeterna Christi munera« spjevan u čast mučenika premješten je kamo spada, a za apostole su nađe-

na dva druga odgovarajuća himna. Za blagdan apostola u uskrsno doba ispravljene su pjesme u sadašnjem časoslovu i dan im je naslov: Historia apostolorum in resurrectione Dni. Isto vrijedi i za blagdane jednog ili više mučenika. Tri dosadašnja himna za jednog priznavaoca pridržana su, ponešto ispravljena, za priznavaoca koji nije biskup. Za jednog priznavaoca biskupa, za više njih, za više priznavaoca koji nisu biskupi kao i za priznavaoca redovnika i za naučitelja uvršteni odgovarajući himni raznog porijekla. Obogaćen je i repertoar za djevicu mučenicu i za djevicu, a dodani su himni za više djevica. Dosta se prigovaralo naslovu »Commune nec virginis nec martyris« kao da su udate ili udovice u nebu iznimke, pa je uveden »Commune unius matronae vel viduae« s 3 lijepa himna za jednu i s 3 za više njih.

Zadnji je i najveći dio (99 himana) naše zbirke namijenjen posebnim *blagdanima BDM i nekih svetaca.* Najprije su uvrštena 4 veća blagdana BDM: Bezgrešno Začeće, Pohođenje (31. V, jer se često iznosila želja da taj blagdan bude prije rođendana sv. Ivana Krst.), Uznesenje i Rođenje. Za te su blagdane uz dosadašnje himne nađeni ili sastavljeni novi. Isto vrijedi i za 3 manja blagdana BDM: Lurdske, Žalosne (15. IX, za koju je u previđanju da će otpasti iz Mise poznata sekvenca »Stabat mater« rizdijeljena u 3 himna) i BDM od ružarija. Kao glavni blagdani svetaca zadržali su svoje dosadašnje ili dobili nove himne: sv. Stjepan, sv. Ivan, Nevina dječica, sv. Josip (19. III), sv. Josip radnik (1. V), Rođendan sv. Ivana, Mučeništvo istoga (29. VIII), sv. Petar i Pavao, Obraćenje sv. Pavla, Katedra sv. Petra, sv. Mihovil i anđeli (29. IX) i Svi sveti. Ostali sveci (koji se odavna štuju, neki naučitelji, apostoli pojedinih naroda, ustanovitelji redova) s vlastitim, velikom većinom novim himnima u našoj su zbirci navedeni alfabetskim redom: Agneza (neka se to

U slijedećem broju »**Službe Božje**« objavit ćemo tekstove triju Kanona što ih je **odobrio** SZO.

grčko ime ne pohrvaćuje krivo u Janju!), Ambrozije, Anzelmo, Augustin Kantuar., Augustin Hiponski, Benedikt (koji će se odsad u cijeloj Crkvi slaviti samo 11. VII), Katarina Sijenska (29. IV), Ćiril i Metod (14. II na dan smrti sv. Ćirila), Dominik, Franjo, Grgur Veliki (3. IX da se korizma što više oslobodi blagdana svetaca a to je dan kad je izabran za papu), Jeronim, Joakim i Ana (26. VII oba zajedno), Lovro, Marija Magdalena, Martin, Terezija, Toma Akv. (28. I). Još je kao dodatak (294—296) za ferije posljednje sedmice po Duhovima, da posluži kao priprava na I nedjelju Došašća (uz čije je evanđelje i spjevana), u tri je himna razdijeljena poznata sekvenca »Dies igrae«, koja da će izići iz liturgije za pokojne ili ostati samo ad libitum.

U gornjim su popisima blagdana i svetaca naviještene neke promjene dosadašnjeg liturgijskog *kalendara*, a te se mogu naslutiti i iz posve izostavljenih himana na neke blagdane ili dane svetaca koji su dosada ili donedavna imali vlastite himne. To su: Ime Isusovo, Martina, Sedam utemeljitelja, Hermenegildo, Venancij, Julijana, Krv Kristova, Elizabeta Portug., Petar u okovima, Anđeli čuvari, Materinstvo BDM, Ivan Kentski. Iz ovoga se ne mogu donositi konačni zaključci o novom kalendaru, ali je sigurno da ti dani ako se i budu liturgijski štovali, neće imati obrednu klasu koja bi omogućivala njihove vlastite himne.

***

Na kraju ovog prikaza neka je još spomenuto, da je Vijeće za provedbu liturgijske Uredbe spremno dati dozvolu, da se već sada mogu moliti himni iz ove zbirke. Tko bi to i nakanio, po svoj prilici će ga odvratiti visoka cijena knjige (5000 lira). Lakše je stručnjacima za poetiku udovoljiti molbi istog Vijeća, da mu se pošalju primjedbe na himne u ovoj zbirci kao i prijedlozi za nove. Prema tome VII studijski skup čega još taj završni posao pa smo zbog toga i rekli na početku, da su ga samo zasad završili. Svakako im već sada za obnovljeni himnarij našega časoslova možemo biti zahvalni.

I još jedna molba na naše pjesnike i stihotvorce. Kad je p. Pavelić onako dugo prevodio i ispravljao svoj prijevod dosadašnjih časoslovskih himana, mnogo će vremena trebati i prevodioci nanovo predloženih. Još će delikatniji

biti posao oko ispravljanja Pavelićeva prijevoda prema izmjenama, vrlo brojnima i često značajnima, predložaka koje je prevodio p. Pavelić. Ali i taj se posao mora obaviti koliko radi onih molioca koji posve ne vladaju latinskim jezikom, a taj je u himnima zaista često težak, toliko i još više, da izvršimo čl. 100. saborske Uredbe: »Neka pastiri duša nastoje da nedjeljom i o većim blagdanima obave u crkvi zajednički glavne časove, naročito večernju«.

o. MARTIN KIRIGIN OSB

OPASKA UREDNIŠTVA. — Oni koju su spremni prevoditi nove himne (osobito u časovima za puk Laudama i Vesperama), ako je nemaju, spremni smo posuditi in ovu knjigu ili im prepisati himne koje žele prevoditi, a isto tako njihov prijevod objaviti u našem listu.

SVETOPISEMSKA RAZLAGA MAŠNIH DELOV

DARITEV IN SPOKORNI DUH

Že narava evharistične daritve zahteva predhodnjo pripravo nanjo. Gre za najsvetejše opravilo na zemlji in ker po daritvi stopamo v stik z Bogom, terja narava daritvenega dejanja posebno notranjo držo. Vsa verstva poznajo daritev. Sveto pismo jo omenja na začetku človeške zgodovine. Darovala sta Kajn in Abel, zasledimo jo pri očakih. Tudi izraelski sosjedje jo poznajo. Balaam je daroval na sedmih oltarjih (4 Mojz 23, 1; 14, 29 sl.). Moabski kralj je daroval svojega sina na zidu v žgalno daritev (4 Kralj 3, 27). Ko so Evropejci prodrli med indijanske divjake v Mehiki so našli cele skladovnice človeških lobanj, katere so divjaki pobili in jih darovali bogovom, da bi si pridobili njihovo naklonjenost. Čeprav se daritev po vzvišenosti in zunanji obliki pri narodih med seboj razlikuje, je vendar vsem skupno prepričanje, da človek preko daritve prihaja v stik z božanstvom in z njim občuje. Zato je vsem daritev sveto opravilo in tisti, ki jo opravi velja za posvečeno osebo. Isto razberemo tudi iz osnovnega pomena besede svet. Sveto (qadôš) je tisto, kar je ločeno, oddvojeno od sveta (prim.: 2 Mojz 31, 13; 3 Mojz 20, 8; 21 8b; 22, 32; Ezek 20, 12). To, kar je izvzeto od posvetne rabe (prim.: 4 Mojz 17, 2 sl.; Mojz 22, 9) in namenjeno Bogu.

biti posao oko ispravljanja Pavelićeva prijevoda prema izmjenama, vrlo brojnima i često značajnima, predložaka koje je prevodio p. Pavelić. Ali i taj se posao mora obaviti koliko radi onih molioca koji posve ne vladaju latinskim jezikom, a taj je u himnima zaista često težak, toliko i još više, da izvršimo čl. 100. saborske Uredbe: »Neka pastiri duša nastoje da nedjeljom i o većim blagdanima obave u crkvi zajednički glavne časove, naročito večernju«.

o. MARTIN KIRIGIN OSB

OPASKA UREDNIŠTVA. — Oni koju su spremni prevoditi nove himne (osobito u časovima za puk Laudama i Vesperama), ako je nemaju, spremni smo posuditi in ovu knjigu ili im prepisati himne koje žele prevoditi, a isto tako njihov prijevod objaviti u našem listu.

SVETOPISEMSKA RAZLAGA MAŠNIH DELOV

DARITEV IN SPOKORNI DUH

Že narava evharistične daritve zahteva predhodnjo pripravo nanjo. Gre za najsvetejše opravilo na zemlji in ker po daritvi stopamo v stik z Bogom, terja narava daritvenega dejanja posebno notranjo držo. Vsa verstva poznajo daritev. Sveto pismo jo omenja na začetku človeške zgodovine. Darovala sta Kajn in Abel, zasledimo jo pri očakih. Tudi izraelski sosjedje jo poznajo. Balaam je daroval na sedmih oltarjih (4 Mojz 23, 1; 14, 29 sl.). Moabski kralj je daroval svojega sina na zidu v žgalno daritev (4 Kralj 3, 27). Ko so Evropejci prodrli med indijanske divjake v Mehiki so načli cele skladovnice človeških lobanj, katere so divjaki pobili in jih darovali bogovom, da bi si pridobili njihovo naklonjenost. Čeprav se daritev po vzvišenosti in zunanji obliki pri narodih med seboj razlikuje, je vendar vsem skupno prepričanje, da človek preko daritve prihaja v stik z božanstvom in z njim občuje. Zato je vsem daritev sveto opravilo in tisti, ki jo opravi velja za posvečeno osebo. Isto razberemo tudi iz osnovnega pomena besede svet. Sveto (qadôš) je tisto, kar je ločeno, oddvojeno od sveta (prim.: 2 Mojz 31, 13; 3 Mojz 20, 8; 21 8b; 22, 32; Ezek 20, 12). To, kar je izvzeto od posvetne rabe (prim.: 4 Mojz 17, 2 sl.; Mojz 22, 9) in namenjeno Bogu.

Za svetost ni dovolj, da je nekaj samo izvezeto od posvetne rabe in tako obvarovano pred kvarnimi vplivi sveta, ampak mora biti izvzeto z namenom, da bo služilo Bogu (prim. Rimlj 1, 1. 2). Z daritvijo človek stopa v stik z Bogom. Religija ni samo čustvo odvisnosti od Boga, ampak tudi iskanje zveze z Bogom. Bog se v razodetju sklanja k človeku, človek na božjo govorico odgovarja. Človekov odgovor Bogu sta predvsem molitev in daritev. Zato je daritev ostvaritev človeškega iskanja zveze z Bogom. Zanima nas, kakšna mora biti v luči razodetja človekova notranja drža, da bo njegova daritev Bogu všeč? Kakšen mora biti naš pristop k Bogu?

Med razlagavci sv. pisma ni enotnega prepričanja v čem je bistvo daritve. Kako to, da človeštvo od svojega postanka sem čuti potrebo, da opravlja daritev? Kaj hoče človek z daritvijo doseči? Ali je daritev samo viden dar, ki ga darujemo Bogu zato, da si zagotovimo njegovo pomoč v svoji slabosti ali pa darujemo zato, ker s tem priznamo Boga za absolutnega gospodarja in svojo popolno odvisnost od njega? Ali je morda daritev hrana za preživljenje bogov? Uničenje vidnega daru je vedno veljalo za edino sredstvo po katerem človek stopa v območje nevidnega sveta. Daritev pojmujejo narodi kot instrument sredništva med Bogom in človekom. Kaj je torej daritev?

Daritev je najprej to, kar izrazimo z besedo darovati. Darovati se pravi nekaj odsvojiti. Človek se odpove neki dobrini in jo pokloni bližnjem zato, da mu dokaže svojo ljubezen in ga osreči. Daritev je zunanje znamenje notranje navezanostina bližnjega ali kratko povedano: daritev je v dejanju izražena ljubezen. To je en pomen daritve, toda ne edini.

Z daritvijo se človek bliža Bogu. Daritev je človekov poseg v onostranstvo. To je temeljni pomen semitske besede za daritev olah, kar pomeni: stopiti gor, povzpeti se, na primer: stopiti k oltarju (2 Mojz 20, 26), stopiti na goro (2 Mojz 19, 12). V smislu darovati pomeni olah: povzdigniti daritev, približati je Bogu. Značilno je tudi to, da iz korena te besede izhaja semitsko ime za Boga, Allah, Najvišji. Daritev je po semitskem pojmovanju človekov povdig k Najvišjemu. Človek se odpove dobrini tako, da se z njo povzpne in s tem doseže Boga. Daritev je torej človekov poseg v svet skrivnosti. Ker se človek z daritvijo povzpne k Najvišjemu se z bistvom daritve bolje ujema,

če jo opravimo v dolčeni oddaljenosti od ljudstva in na vzvišenem prostoru. Zato je v smislu sv. pisma liturgična obnova bolje izvedena če dosledno ločimo besedni del maše od daritvenega kakor pa če uvedemo samo oltar proti ljudstvu in oboje, bogoslužje božje besede in evharistično bogoslužje, opravimo obrnjeni proti ljudem. Z maševanjem na oltarju, obranjenem proti ljudstvu, rešimo samo en vidik liturgične reforme. vzpostavljen je boljši kontakt med duhovnikom in verniki, kar omogoča boljše sodelovanje pri maši. Toda, če drugače ne znamo poskrbeti za sodelovanje, potem zgolj to, da bodo ljude vse, kar se pri maši dogaja samo videli, še ne bo dosti pripomoglo k aktivnemu sodelovanju. Za aktivno sodelovanje je treba drugače poskrbeti. Povsem napačno mislimo, da smo rešili liturgični problem že s tem, smo uvedli oltar proti ljudstvu. Če smo napravili samo to in nič več, smo stvari lahko bolj škodili kot koristili. Škodili najprej zato, ker smo pokvarili lepoto sakralnega prostora. Nalili smo novega vina v stare mehove. Naše cerkve, po večini, za takšne spremembe niso grajene. Ponekod so duhovniki v velikem zaletu postavili pred lep gotski ali baročni oltar, oltar proti ljudstvu in s tem razbili entnost presibiterija. Postavili so provizorrične oltarje in nabrali nekaj kosov neenotnega pohištva, zlasti sedeže, kar vpliva zelo neestetsko. Če stoji oltar pred obhajilno mizo· se zaradi majknega prostora tom stiska kot pritepenec in dolje občutek tesnobe, če pa stoji izven obhajilne mize, zlepa ne vemo, kam naj jo pritegnemo. Naenkrat postane rekvizit zgodovinske preklonosti, posebno če verniki stoje prijemajo obhajilo Drugi so sicer postavili lepo izdelane oltarje proti ljudstvu, pomaknjene kar se da v sredo cerkve, toda že so prenapolnjeni s svečniki, vazami, križi in bomo kmalu na istem kot smo bili pred liturgično reformo. Če se že odločimo za oltar proti ljudstvu, potem naj bo res samo miza (mensa), ne pa na sredo cerkve prestavljen retable.

Tudi sklicevanje na Jezusovo obhajanje zadnje večerje ne sme obsoditi tistih, ki ne mašujejo obranjeni proti ljudem. Jezus se je pri zadnji večerji vestno ravnal po judovskem obredu obhajanja velikonočnega jagneta. Res je takrat postavil zakrament sv. Rešnjega telesa, mašo, in je sedel sredi apostolov, obrnjen proti njim, izgovoril posvetilne besede: »To je moje telo« (Mt 26, 26), toda Jezus je pri zadnji večerji anticipiral svojo daritev na križu.

Jezus se je daroval na križu. Na veliki petak je opravil enkratno krvavo daritev, ki presega po vrednosti vse starozavezne daritve. Takrat, ko se je Jezus daroval Očetu, je bil sam, resnično čisto sam. Zapustili so ga vsi, celo najboljši. Pogreznjen v brezupno samoto (prim. Mt 27, 46) se je v popolni pokrščini daroval Očetu (prim. Flp 2, 8). Ali ni bil Jezus takrat tudi povzdignjen z zemlje? Ali ni bil Jezus na veliki petek resnični 'olah, to, kar se povzpne z zemlje in dvigne k Najvišjemu? Ali ni takrat, ko je bil povzdignjen z zemlje, vse pritegnil k sebi? (prim. Jan 12, 32). To je bilo največje dejanje človeške zgodovine. Jezus sam je postal daritev in sprava za vse ljudi. Njegova daritev je segla z zemlje do nebeških višin. Sv. maša je ponovitev Jezusove daritevne volje na križu, čeprav se daruje na nekrvav način. Isti Jezus se daruje pri maši kot se je daroval na križu, zato je sv. maša najpre daritev. Če gledamo na mašo kot Kristusovo daritev potem moramo imeti pred očima Golgoto, če pa gledamo na mašo kot na evharistično gostijo, potem imejmo pred očmi Sion. Eden in drugi vidik je pravilen, nikakor pa prvi zadnjega ne izključuje ali narobe. In če se v smislu Kristusove resnične krvave daritve na križu duhovnik pri maši spoštljivo umakne in jo opravi na vzvišenem prostoru, pri daritvenem oltarju, potem nikakor ne moremo reči, da tak duhovnik ne mašuje v skladu z notranjo držo s katero se je daroval Kristus. Pravilnost takšnega ponašanja ne opravičuje samo posnemanje Jezusove notranje drže, ampak tudi praksa vzhodne cerkve, kjer se daritev opravlja v največji tajnosti, celo za ikonostazom. Mar moremo reči, da je vse to zgrešeno? Mar je bilo v rimski cerkvi zato do koncila vse napačno, če smo maševali pri oltarju, omaknjenem od ljudstva in s stopnjicami vzdignjenim napram prostoru, kjer je bilo ljudstvo? Nikakor. Tako liturgične reforme ne smemo zaostrevati. S tem je bil naglašen le drugi vidik maše. Eden in drugi je pravilen, zavisi le, katerega bolj poudarimo, Sion ali Golgoto, mašo kot evharistično gostijo ali kot daritev. V smislu svetopisemskega pojmovanja daritve liturgično obnovo bolje izpeljemo, če dosledno ločimo poučni del maše od daritvenoga, to se pravi, da namestimo ob oltarju sedeže in je vse bogoslužje božje besede pri sedežih, daritveno bogoslužje pa pri oltarju, kakor pa če namestimo samo oltar proti ljudstvu. Sadeže ob oltarju opravičuje tudi

sionski vidik maše. Jezus je imel pri zadnji večerji tudi daljši govor. Apostolom je razglasil novo zapoved ljubezni (prim. Jan 14, 9—17) in jih poučil o delovanju Sv. Duha (Jan 16, 5—15). Tako nastopi tudi duhovnik pri maši kot učitelj. Duhovnik je dolžan, da v moči posvečenja (prim. Mt 28, 19; Mr 16, 15; Lk 24, 50—53) in kanonične misije oznanja evangelij. Duhovnik ima v župniji učiteljsko oblast. Posest oblasti se na zunaj izpriča z uporabo sadeža. Pomislimo samo na sedež (stolico) profesorja na univerzi, last. Posest oblasti se na zunaj izpriča z uporabo sedeža. (prestol). Po končanem besednem bogoslužju naj se mašnik povzpne k oltarju, kakor se je Kristus, duhovnik in daritev, povzpel na Golgoto in takb simbolično dokaže, da je tudi njegova daritev resnično povzdignjenje daru k Najvišjemu. To more opraviti edino duhovnik. Samo za duhovnika velja beseda kohen, to je tisti, ki stoji pred Bogom z namenom, da mu služi.

Kakor je daritev tipičen verski pojav, tako tudi pokora. Z daritvijo človek prizna višnje bitje nad seboj, to se pravi, da pred njim ukloni svoj razum, s pokoro pa mu uklanja tudi svojo voljo, ker hoče živeti tako, kot višnje bitje želi. Daritev in pokora sta v tesni medsebojni zvezi tako, da včasih daritev privzame značaj pokore, na primer starozavezne spokorne daritve za greh. Daritev in pokora se javljata v toliko bolj kruti obliki kolikor bolj primitivno je kako verstvo. Kakor je glede spoznanja božje biti in božjih lastnosti med primitivnimi verstvi veliko zmede, tako je tudi v praktičnem verskem udejstvovanju preveč pretiravanj in krutosti. Človekovo etično in moralno zadržanje vedno zavisi od njegovega pojmovanja Boga. Če mu Bog ne pomeni nič, potem se brez pomišljanja predaja svobodni morali, če pa mu je Bog najsvetejše bitje, potem sloni njegovo moralno življenje na trdnih temeljih dovljenega in nedovoljnega.

Pokora je uvodni akord v daritev. Samo kadar stojimo čisti pred Bogom, mu je daritev všeč, zato daritev zahteva predhodno notranjo čistost. Potreban je spokoren duh in čist namen. Če tega ni, tudi daritev, še tako veličastna, nič ne zaleže. »Ako mi tudi darujete žgalne daritve, ne maram njih vonja. vaše jedilne daritve mi niso prijetne . . .« (Am 5, 21 sl.), govori Bog pa preroku Amosu in tako razodeva svojo nejevoljo zaradi malomarno opravljenih daritvenih dejanj. Dokler pravičnost ne bo tekla kakor voda, daritev

pred Bogom ne bo nič zalegla (prim. Am 5, 24). In kakšen pomen se skriva v besedi pravičnost? Kaj Bog zahteva od ljudstva? Pravičen (sadiq) ni le tisti, ki daje bližnjemu kar mu gre, ampak je pravičen tisti, živi v urejenem odnosu z Bogom. Bog hoče, da se pred daritvijo notranje vrnemo k njemu. Bog gleda samo na daritev tistega, »ki je ponižen, ki je potrt v duhu in se trese pred njegovo besedo« (Iz 66, 2). Zato ni čudno, da je bila v stari zavezi beseda pokora stalno na ustnicah prerokov in je vse praktično versko življenje poteklo v duhu pokore. Starozavezni človek se je zavedal svoje grešne krivde in je zato čutil potrebo da s pokoro daje Bogu dolžno zadoščenje. V novo zavezo pa ni mogoče vstopiti brez notranjega spreobrnjenja. Samo tisti, ki začne »misliti, soditi in živeti v tisti svetosti in ljubezni do Boga, ki nam joj je razodel Sin«, more vstopiti v novozavezno kraljestvo (prim. konstitucijo Paenitemini, t. 12). Značilno je, da ni v novi zavezi v ospredju toliko telesna pokora kolikor notranje spreobranjenje, kar je bistvo svetopisemske pokore. Telesna pokora brez notranje zveze z Bogom ne koristi nič. Pokora obsega najprej priznanje lastne krivde (ekshomológesis) in priznanje Boga za absolutnega gospodarja ter odločno voljo vrniti se k njemu. Brez resne volje zapustiti greh, vzbuditi nad njim stud in gnus, tudi daritev nič ne zaleže, zato naglaša vatikanski koncil, da je treba vernike, preden se udeleže bogoslužja, poklicati k veri in spreobrnjenju (prim. B, t. 9). Spokorni duh odstranja napuh, korenino vseh grehov. Zaradi napuha se človek upira Bogu. Pokora popravlja to, kar greh razdira. Če je greh upor proti Bogu, potem je pokora pokorščina napram Bogu. Pokora človeka notranje očišćuje, da more spet gledati vir čistosti, Boga.

Tudi z daritvijo človek skuša doseči Boga. Ker pa daritev sama, brez notranjega daritvenega duha nič ne zaleže, so preroki venomer naglašali pokoro, ki naj spremlja daritveno dejanje. Daritev je veljala za učinkovito samo, če je bila izraz resničnega daritvenega duha. Izraelci so na to često pozabljali. Večina njih je menila, da povsem zadostijo daritveni dolžnosti, če se natačno drže obrednih predpisov. Zato se duhovniki s skrupolozno natančnostjo merili kri, koliko jo bodo porabili za škropljenje in koliko za mazanje oltarja. Dar naj grešnika opravičuje in ščiti. Samo da oddam predpisan dar in sem svoboden. Spet lahko delam kar hočem. Dar me bo varoval božje jeze. Tako op-

ravljena daritev ni mogla doseči Boga. Pravoveren Izraelek je vedel, da prednost daritve zavisi samo od njenega bitva, to je od daritvenega duha. Skesanega in ponižnega srca Bog ne zametuje. Zato je bila daritev pravovernega Izraelce predvsem njegov skesan duh. Samo ta je dal pravo vrednost žgalnim in klavnim daritvam (prim. Ps 51, 18. 19).

S kakšno notranjo držo se moremo bližati Bogu nam pove razodetje. Z ozirom na to, da so spremenljivi mašni deli vzeti po večini iz sv. pisma, spevi predvsem iz psalmov, je razumljivo, da ima tudi liturgična obnova za predmet staro zavezo. Proučevanje liturgičnih oblik se nujno srečuje z miselnim območjem stare zaveze. Večina psalmov je nastala v zvezi z bogoslužjem. Poznanje miselnega ozadja psalmov nam pripomore h globljemu pojmovanju starozaveznega bogoslužja in obenem kaže tudi način, kako se moramo udeleževati bogoslužja. Tu ne gre za nobene vsiljive novotarije, ampak za oživitev tega, kar je vplivalo na nastanek bogoslužnih pesmi. Liturgična obnova nujno raste iz biblične obnove.

Razmuljivo je, da v stari zavezi še ne najdemo v zvezi daritvijo tako izdelanega spokornega obreda kot so naše pristopne molitve, toda bistvene nastavke spokornosti ima tudi starozavezno bogoslužje. Najboljši dokaz za to so takoimenovani romarski psalmi (Pss 15, 24, 46). Te so ljudje peli na poti v Jeruzalem in jih molili na tempeljskem dvorišču, preden jih je duhovnik pustil v svetišče, da so se udeležili bogoslužja. Duhovnik je stal na tempeljskem pragu in vprašal romarje: »Gospod, kdo bo prebival v tvojem šotoru?« (Ps 15, 1) ali »Gospod, kdo bo stal na tvojem svetem kraju?« Ps 24, 3). Romarji so hkrati odgovorili: »Kdor je nedolžnih rok in čistega srca, kdor svoje duše ne obrača k nečimernim stvarem in ne prisega zvijačno ...« (prim. Ps, 24, 4). Nato je duhovnik našteval lastnosti, ki jih mora imeti tisti, ki želi prebaviti v božji bližini. Te lastnosti so: da ne obrekuje s svojim jezikom in ne stori bližnjemu nič hudega, ga ne zasramuje; da ničvrednega ne ceni, pač pa časti tistega, ki se boji Gospoda; kdor ne spreminja prisege in denar ne posoja oderuško in ne sprejme podkupnine zoper nedolžnega (prim. Ps 15, 2 — 5; 26; 4. 5). Ko so romarji priznali, da imajo te kvalitete, ki jih duhovniki zahtevajo od njih, jim je duhovnik rekel: »Hayo yihyê!« prim.: 3 Mojz 18, 5; Am 5, 4. 6. 14; Ezek 33, 13)· to je: go-

tovo boste živeli in jih je pustil v svetišče. Kogar je duhovnik pustil v svetišče, mu je bilo zagotovljeno življenje in blagoslov. Tu ni mišljeno biološko življenje, ampak to, kar omogoča biološko življenje in človeku zagotavlja prospeh v telesnem in duhovnem pogledu. Z besedo življenje je mišljen predvsem prijateljski odnos z Bogom, iz česar izvira ves blagoslov, sreča in uspeh. S tem je bilo dano človeku zagotovilo božje pomoči. Bog se bo dobrohotno oziral nanj, zato bo varen in srečen. Podoben seznam kvalitet so naštevali romarji na praznik obnavljanja zaveze z Jahvejem. Ta praznik so obhajali 1. tišrija, na dan izraelskega novega leta. Praznik je bil po vsebini nekak uvod v veliki spravni dan, (kippurim), katerega so praznovali 10. tišrija. Eden in drugi praznik sta imela spokorni značaj. Takrat so se ljudje javno spovedovali grehov, nato pa so se udeležili skupnega bogoslužja v templju. Iz tega vidimo, da so bile spokorne pobožnosti uvod v tempeljsko bogoslužje. Pokora je pripravljala ljudi na daritev.

Po vrnitvi iz izgnanstva je spokorno bogoslužje dobilo še večji poudarek. Postalo je sestavni del rednega bogoslužje,, ne samo bogoslužja izrazito spokornih praznikov. Spravno bogoslužje je bilo uvod v besedno in daritveno bogoslužje. Bogoslužje se je pričelo tako, da so udeleženci priznali svoje grehe in hudobije svojih očetov. Nato so ostali na svojem mestu in se tri ure spovedovali svojih grehov in se poklanjali Gospodu, svojemu Bogu (prim. Neh 9, 3b). Šele po končani spravni liturgiji so brali iz knjige postave. Ko so slišali božjo besedo, so padli na obraz (mištahawîm), se kesali grehov in nato na klic livetov: vsatnite!, vstali in zapeli psalm. Nato so se s prošnjo obračali h Gospodu in se slovesno zaobljubili, da bodo darovali Bogu od svojih pridelkov. »Od leta do leta bomo ob določenih časih prinašli v hišo našega Boga drva, da bodo gorela na oltarju Gospodovem. Prinašli bomo prvine od polja in prvine vsega sadja, od vsakega drevesa bomo prinašali leto za letom v hišo Gospodovo« (Neh 10, 35 sl.).

Daritev je bila njaimenitnejši del bogoslužja. Darovali so šele potem, ko se notranje očistili, obtožili grehov in po spokorni molitvi dosegli poravnavo z Bogom. Spokornega duha so izražali tudi z gestami in držo telesa. Molili so kleče (3 Kralj 8, 54; Iz 45, 23; Dan 6, 11), roke so držali kvišku (3 Kralj 8, 22; Ps 28, 2; Iz 1 15). V znamenje najglobje skesanosti so padali na obraz in leže molili (Ps 5,

8; 99, 5. 9). To so bile v glavnem iste geste kot so jih upravljali na dvoru in kadar so hteli počastiti kakšno odlično osebo (prim.: 1 Kralj 24, 9; 2 Kralj 9, 8; 3 Kralj 2, 19). S temi gestami so izražali notranjo skesanost in popolno podrejenost Bogu. V tem se je izražala iskrena pobožnost in zato psalmist nenehno vabi pravične:

»Pridite, v molitvi padimo na tla,

poklekimo pred Gospodom, ki nas je ustvaril« (Ps 95, 6). S tem razpoloženjem v srcu se mora približati tudi duhovnik Gospodu, ko pristupi k oltarju. Tudi mašne pristopne molitve razodevajo spokornega duha in so po vsebini najlepši uvod v evharistično daritev. Duhovnika in vernike notranje vračajo k Bogu in tako omogočajo, da bo njihova daritev sprejeta pri Bogu kot ugoden dar.

(Nadaljevanje)

dr FRANCE ROZMAN

U OBRANU DOŽIVLJENE LITURGIJSKE MOLITVE

(U povodu članka dr Čedomila Čekade »U obranu privatne i izvanliturgijske molitve«, koji je izišao u »Vijesniku đakovačke biskupije« br. 3/1968).

Kad sam pročitao taj članak, uhvatilo me je tjeskobno i mučno raspoloženje. I bilo mi je žao što se na tako suviše jednostran način tretira jedan akutan problem naše religioznosti. Susreo sam i mnoge druge svećenike koji također dijele samnom isto mišljenje. Zato se odlučih osvrnuti u javnosti na neke postavke samog članka kao i na ton kojim je pisan.

Pisca osobno poznam i vrlo cijenim njegov dugogodišnji publicistički rad, osobito onaj prije zadnjega rata. Njegovi članci u »Katoličkom tjedniku« odlikovali su se uvijek svojom aktuelnošću i golemom erudicijom. Dr Čekada je neosporno jak mislilac i rječit u snazi svoga izražavanja. Nije u neprilici kad treba jednu misao formulirati i u originalnosti njegova stila teško će ga netko nadmašiti. Ne gajim nikakvi osobni animozitet prema piscu. Želim samo da ovaj osvrt bude napisan načelno radi same stvari »sine ira et studio« ili kako bi naš narod rekao: neka se čuje i drugo zvono . . .

8; 99, 5. 9). To so bile v glavnem iste geste kot so jih upravljali na dvoru in kadar so hteli počastiti kakšno odlično osebo (prim.: 1 Kralj 24, 9; 2 Kralj 9, 8; 3 Kralj 2, 19). S temi gestami so izražali notranjo skesanost in popolno podrejenost Bogu. V tem se je izražala iskrena pobožnost in zato psalmist nenehno vabi pravične:

»Pridite, v molitvi padimo na tla,

pokleknimo pred Gospodom, ki nas je ustvaril« (Ps 95, 6). S tem razpoloženjem v srcu se mora približati tudi duhovnik Gospodu, ko pristopi k oltarju. Tudi mašne pristopne molitve razodevajo spokornega duha in so po vsebini najlepši uvod v evharistično daritev. Duhovnika in vernike notranje vračajo k Bogu in tako omogočajo, da bo njihova daritev sprejeta pri Bogu kot ugoden dar.

(Nadaljevanje)

dr FRANCE ROZMAN

U OBRANU DOŽIVLJENE LITURGIJSKE MOLITVE

(U povodu članka dr Čedomila Čekade »U obranu privatne i izvanliturgijske molitve«, koji je izišao u »Vijesniku đakovačke biskupije« br. 3/1968).

Kad sam pročitao taj članak, uhvatilo me je tjeskobno i mučno raspoloženje. I bilo mi je žao što se na tako suviše jednostran način tretira jedan akutan problem naše religioznosti. Susreo sam i mnoge druge svećenike koji također dijele samnom isto mišljenje. Zato se odlučih osvrnuti u javnosti na neke postavke samog članka kao i na ton kojim je pisan.

Pisca osobno poznam i vrlo cijenim njegov dugogodišnji publicistički rad, osobito onaj prije zadnjega rata. Njegovi članci u »Katoličkom tjedniku« odlikovali su se uvijek svojom aktuelnošću i golemom erudicijom. Dr Čekada je neosporno jak mislilac i rječit u snazi svoga izražavanja. Nije u neprilici kad treba jednu misao formulirati i u originalnosti njegova stila teško će ga netko nadmašiti. Ne gajim nikakvi osobni animozitet prema piscu. Želim samo da ovaj osvrt bude napisan načelno radi same stvari »sine ira et studio« ili kako bi naš narod rekao: neka se čuje i drugo zvono . . .

Na račun piščevih članaka zadnjih godina u pokoncilskom životu Crkve čuju se mnoge primjedbe i kritike. Koliko su one opravdane ili ne, ja se ovdje ne mogu upuštati. Samo bih jedno želio istaknuti. Pisac tvrdi u svojoj knjizi »Crkva, svećeništvo, svećenici«, koja je nedavno izišla, da je prije rata kritizirao »s dokumentacijom evanđelja u ruci« i kako »s tom istom dokumentacijom u ruci kritikuje mnoge nove i ljudske ideje u crkvenom katoličkom životu usutrašnjice.« Neka mi pisac oprosti, ako izrazim svoje uvjerenje kako je ta »evanđeoska dokumentacija« s obzirom na gornji članak suviše nategnuta i da djeluje posve neuvjerljivo.

Najprije moramo se sjetiti da su evanđelja nastala od kateheza i pouka koje su apostoli i njihovi pomoćnici navještali prvim kršćanskim zajednicama na njihovim liturgijskim sastancima. Kada se je kršćanstvo počelo sve više širiti i kada su nastale nove okolnosti za mladu Crkvu »rodila se potreba — piše naš biblijski stručnjak, p. Duda — da se srede svi ti ulomci koji su se dotada predavali živom riječi, a slijedili su sad vremenski, sad psihološki raspored. Tako su se najprije oblikovala usmena evanđelja, a brzo zatim uslijediše pismena evanđelja. — (Evanđelje — str. 321)

Za svoj motto pisac uzima riječi iz Matejeva evanđelja: — A ti, kad se moliš, uđi u svoju sobu: zatvori vrata, pa se pomoli Ocu svojemu. (6, 6) Egzegeta J. Schmid kaže za ovaj redak: — U šestom retku Isus želi istaknuti povučenost s Bogom. Ne želi on pri tom dati neku uputu o pravom mjestu gdje treba moliti niti isključiti zajedničku molitvu. To dokazuje njegov vlastiti način molitve: on je rado tražio samoću radi molitve, ali je sam ulazio u hram i molio sa zajednicom u sinagogi. Molitva u »tihoj sobici« je samo konkretno zoran primjer onoga što Isus traži za pravu molitvu. — (Evanđelje po Mateju).

Naš p. Ljudevit Rupčić veli za isti redak: — Nije Isus protiv javne i zajedničke molitve, nego protiv onakve kojoj je samo cilj da je drugi opaze. —

Pisac na svršetku članka u obranu privatne molitve citira evanđelje sv. Luke (11, 1): Domine, doce nos orare . . . — Datim iz evanđelja sv. Mateja (6, 9): — A ovako ćete moliti . . . — Poznato je da iz tih riječi slijedi molitva elemenata zajedničke molitve i ona je od prvih prapoče-

taka Crkve u svetom bogoslužju postala glavna euharistijska molitva. Otuda i imamo njezine dvije varijante: kod Mateja imamo prošnja, a kod Luke samo 5.

Kod citiranja evanđelja danas se čovjek više ne može služiti metodom koju na pr. nalazimo u klasičnom priručniku za propovjedanje Kochu. Da najprije nađemo temu, a onda tražimo citate iz evanđelja koji bi najlakše pristajali u naš zamišljeni okvir. Uzeti neke riječi ili rečenice iz konteksta evanđelja mogu nas dovesti do toga da se iskrivi pravo značenje.

Zatim treba istaknuti da je od prvih početaka kršćanstva liturgijska molitva imala prednost. Vjerski sastanci naše prve kršćanske braće kod kojih se je zajednički molilo, pjevalo, slušala Božja riječ i slavila Euharistija, bili su najizražajniji oblici religioznog doživljavanja. Tako je prva Crkva najbolje razumjela one Kristove riječi: — Gdje su dvojica ili trojica skupljeni u moje ime, ondje sam i ja među njima. — (Mt. 18, 20) Kroz to zajedničko bogoslužje gledala su naša braća očima vjere uskrsloga Krista vazda prisutna među sobom.

Ona nutarnja i duboka težnja ljudskog srca da se sretne sa svojim Bogom ostvarivala se je najprije kroz javnu liturgijsku molitvu i pjesmu zajednice. Grčka riječ KOINONIA označavala je otkupljenje Božje djece u jednu obitelj koja je kao jedno srce i jedna duša slavila svete tajne. Zato pisac Djela apostolskih daje najbolju svjedodžbu za tu prvu kršćansku zajednicu kada piše: — Oni su bili postojani u apostolskoj nauci, zajedničkom životu, lomljenju kruha i u molitvama . . . (2, 42).

Taj duh zajedništva ostvaren u bogoslužju prenijeli su u svoj svakodnevni život gdje su se osjećali ne kao stranci nego kao prava braća istoga Oca. I zato nam jamče Djela apostolska: Svi koji prigrliše vjeru držali su se zajedno i sve im je bilo zajedničko. — (2, 44). Nije li upravo rak-rana naše religioznosti zadnjih stoljeća, što su ljudi kod bogoslužja bili zabavljeni svojim privatnim molitvama i molitvenicima, duhovno posve odijeljeni od svoje kršćanske subraće? Pa kad u Crkvi nisu doživjeli bratsku povezanost, kako će je doživjeti kasnije u životu?

U članku se navodi: — Liturgijska molitva je viša po cijeni kao molitva Krista i Crkve, ali je po spontanosti dosta puta manja od one privatne. — Sigurno da se i kod

liturgijskih obreda znade uvući mnogo formalizma i da vjernik kod njih sudjeluje nekada svojim glasom i gestama, dok je njegovo srce daleko od Boga. Ali ne znam koji svećenik ne bi želio i ne ide za tim, da mu vjernici liturgiju doživljavaju ne samo na izvanjski način nego i na unutrašnji, kako nas je jasno upozorila Uredba o svetom bogoslužju: — Potrebno je da vjernici pristupaju k svetoj liturgiji pravim raspoloženjem duše i da svoju pamet usklade s glasom. — (11)

Ako li se to uvijek ne uspijeva postići i ako postoji u tom pogledu »manjak spontanosti i dragovoljnosti«, to je uvijek negativna stvar i odraz ljudske slabosti. Zar toga ima samo kod liturgijske molitve? Što bismo rekli o onim našim »molitvenim mlinovima«, kako netko reče, u kojima su bezbrojne privatne molitve samo prazno micanje usnama i govor u kojem nema ni sabranosti ni pobožnosti. Naši se vjernici najčešće baš na to tuže da ih savjest prekorava jer su im privatne molitve sasvim površne i rastresene. Čovjek ostaje čovjek i kod javne i kod privatne molitve. I u jednu i u drugu vrstu molitvenog života unaša svoje slabosti.

Doista, Crkva ne ukida privatnu molitvu. Već je Pijo XII u enciklici »Mediator Dei« upozorio: — U duhovnom životu ne smije biti nikakva nesklada ili protivnosti između javnog bogoštovlja i privatnih molitava... između asketskog života i liturgijske pobožnosti. — G. M. Braso komentirajući ovaj stalak enciklike piše: — Ne samo da nema među njima opozicije, nego je posve obratno. Oboje se popunjuje i slaže jer oboje ima kao poticaj jedan te isti Duh i teži prema istom cilju. — (Liturgie et vie spirituelle). Tek je proces sekularizacije u Srednjem vijeku unio elemente podvojenosti kada se je jedna vrsta molitve počela smatrati monopolom klera, a druga monopolom vjernika.

Istina da je privatnu molitvu preporučila i koncilska Uredba o svetom bogoslužju: — Veoma se preporučuju pobožne vježbe kršćanskog puka, ako su usklađene s crkvenim zakonima i propisima. — (13). U istom broju napominje ono što je od naročite važnosti za prosuđivanje svake pobožne vježbe: — Njih treba tako urediti prema pojedinim liturgijskim vremenima do budu u skladu sa svetom liturgijom, da od nje na neki način proizilaze i da puk vode k njoj jer ih ona po svojoj naravi daleko nadvisuje. - (13).

Crkva u svom stoljetnom iskustvu znade da se privatna molitva može oživjeti samo na liturgijskom sastanku na kojem ista dobiva svoju inspiraciju i svoju milosnu hranu. Nije s molitvom sve završeno kad je netko kod svetog bogoslužja i najaktivnije sudjelovao. Liturgija postavlja zadatak kršćaninu da se njegova javna molitva produlji u njegovu privatnom životu i radu. Uputa o štovanju euharistijskog misterija na to nas upućuje: — Sjedinjenje s Kristom ne smije se graničiti samo na vrijeme svetkovanja Euharistije nego se mora protegnuti na sav kršćanski život; tako da vjerni kršćani, neprekidno razmatrajući u vjeri primljeni dar, provode svakodnevni život u zahvaljivanju pod vodstvom Duha Svetoga te donose obilnije plodove ljubavi. — (38). Kad oživimo više aktivnu liturgijsku molitvu, onda će se iz nje kao iz svog izvora i privatna molitva pomladiti i dobiti svoje novo osvježenje.

Zato svećenici imaju u prvom redu veliku dužnost da svojim pastoralnim zalaganjem odgajaju svoje župske zajednice kako bi i vanjskim sudjelovanjem i nutarnjim raspoloženjem sudjelovali kod svetog bogoslužja, da bi potom ostvarili živu želju Crkve da u »životu ostvare ono što su prihvatili vjerom.« (Uredba o svetom bogoslužju)

Pred svim oblicima privatne pobožnosti treba uvijek davati prednost svetoj liturgiji kako nas to jasno uči Crkva. Enciklika »Mdiator Dei« izričito naglašava: — Bez sumnje, liturgijska molitva kao molitva zaručnice Kristove izvrsnija je od privatnih molitava. — Uredba o svetom bogoslužju ističe još više važnost svetog bogoslužja: — Liturgija je ipak vrhunac ka kojemu teži djelatnost Crkve i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga. — (1)

Pisac u svom članku izražava i ove misli: — Ne možemo sebe sami zamisliti svaki bez svojih osobnih molitava i pobožnosti. Često onih najjednostavnijih i najnaivnijih iz djetinjih dana. Da nam ih otmu, dušu bi nam oteli. I sreću vjere... Ostali bismo kako ptica u krletki; kao invalidi kojima su odsjekli ruke i noge... —

Poštujem osobne poglede pisca, ali sumnjam da ih se može formulirati u množini. Uza sve ono neizrecivo bogatstvo što nama svećenicima pružaju liturgijski tekstovi misnih obrazaca, psalmi i tekstovi otaca, ne pada mi nikad na pamet da se utječem molitvicama koje sam molio u dalekoj dobi svoga djetinjstva. I ne smatram sebe zbog toga »pticom u krletki« ili »invalidom kome su od-

sjekli ruke i noge.« Mislim da je svećenicima općenito govoreći bliža ona Pavlova usporedba: — **Kad** sam bio dijete, govorio sam kao dijete, osjećao sam kao dijete, mislio sam kao dijete. A kad sam odrastao, odbacio sam ono što je bilo djetinje. — (1 Kor. 1, 13)

Nije uvjerljiva ona tvrdnja u članku: — Najboljim su kršćanima najviše molitvenik i krunica u ruci. Oni se najčešće križaju, najviše zavjetuju, najdulje adoriraju s najviše ljubavi obilaze oltare i postaje križnog puta i obavljaju Prve petke, najviše kleče i poste, najviše idu na hodočašća i proštenja. —

Sve ovo ne može biti isključivim mjerilom da je netko »najbolji kršćanin.« Svi smo se mi svećenici mnogo puta sreli s takvim osobama koji su sve to činili više ili manje, pa ipak nisu bili ispunjeni evanđeoskim duhom, u prvom redu Kristovom ljubavlju koja je »punina zakona«, te su kako ono veli konstitucija Gaudium et spes »prije pravoga Boga sakrivali nego otkrivali.« Često nam se i dobronamjerno predbacuje da smo stalno oko oltara okupljeni ljudima o kojima opće mišljenje župske zajednice nimalo nije pohvalno. Morali bismo se zamisliti u tu tvrdnju koja na žalost mnogo puta nije bez temelja.

Iz članka proizilazi da sve stare načine privatnih pobožnosti trebamo prihvatiti, a o traženju novih nema ni spomena. A zar vremena, iz kojih baštinimo te molitve, nisu baš traženjem došla do njih. I dobro su učinila. Zar i naša generacija nema pravo tražiti za svoje pobožnosti izraz svoga vremena?

Pokoncilska Crkva kao i ona apostolska, danas gleda vrhunac pobožnosti u ljubavi prema Kristu koja se na izvan očituje u ljubavi prema bližnjemu. Mi bismo morali svojim vjernicima neprestano naglašavati da smo samo toliko blizu Kristu koliko smo blizu svome bratu. Zato konstitucija Lumen gentium upozorava da su »svi vjernici bilo kojeg staleža i stepena pozvani na potpuni kršćanski život i na savršenu ljubav.« A ona se sastoji ne u umnažanju i gomilanju raznih pobožnih vježbi nego »slijedeći Kristov primjer i postavši slični njegovoj slici, u vremenu slušajući njegovu volju, svom se dušom posvete slavi Božjoj i službi bližnjemu.« (40)

Nasuprot individualizmu u duhovnosti starih vremena na relaciji »moj Bog i ja«, Crkva hoće da nas danas smjesti više na relaciju »naš Bog i mi«. I zato doziva

laicima našeg vremena koncil u spomenutoj konstituciji da je njihova nenadomjestiva uloga u svijetu da »drugima otkriju Krista svjedočanstvom svoga života, vjerom, nadom i ljubavlju.« (31)

Teolog Henri de Lubac u engleskoj reviji The Month u listopadu prošle godine na postavljeno pitanje: Kako zamišlja sveca sutrašnjice? — odgovorio je među ostalim ovako: — Sveci sutrašnjice nikada neće doći na ideju da bi međusobno odijelili ljubav prema Bogu i ljubav prema bližnjemu, molitvu i rad, unutarnji život i angažiranost u svijetu . . . Bit će prožeti duhom »govora na gori.« Neće znati ni proklinjati ni laskati svome vremenu.—

Svetost i savršenost koju danas Crkva naglašava nije neka individualna odlika koja ne bi imala nikakva učinka na zajednicu u kojoj se živi. Zato konstitucija Gaudium et spes ističe: — Krist nam objavljuje da je nova zapovijed ljubavi osnovni zakon ljudskog savršenstva, pa prema tome i preobrazbe svijeta. — (38)

Osim vertikale koja nas spaja s Bogom nužno je potrebna i horizontala koja nas otvara prema čovjeku, njegovim mukama i tjeskobama. A meni se čini da takvim gledanjem ne odiše suviše ona rečenica na završetku piščeva članka:

— Božje su duše svi oni koji radije kruničaju i mole Očenaš iza Očenaša, Zdravomariju iza Zdravomarije nego da zure u televiziju i čitaju romane. — I previše simplicističko rezoniranje.

Nitko nije slijep da ne vidi u Crkvi danas opasnosti, pojedinačna skretanja i nezdrave skrajnosti. Pavao VI vrlo nas često na sve to upozorava. To je za nas velika milost i neizreciva blagodat da naš Prvosvećenik gleda otvorenim očima strujanja, ideje i pokrete u svijetu i unutar Crkve, da upozorava svoju djecu na opasne pojave, ali nikada nije u svojim govorima paničan i žučljiv.

Ima u članku teških i neugodnih izraza pisanih u tonu naše prijeratne polemike na koju svi želimo zaboraviti. Zato takav način pisanja nije prikladan niti konstruktivan u ovoj pokoncilskoj eri dijaloga.

Slažem se s piscem da oni koji nastoje sasvim potisnuti, prigušiti, likvidirati privatnu molitvu, nisu u pravu i ne rade u duhu Crkve. Ipak mi se čini da se njihovo djelovanje ne bi smjelo nazvati »religioznim i molitvenim herostrastvom, vandalizmom« a njih same progla-

siti »malodobnicima, da ne kažemo barbarima.« Koncil veli: »Bog je jedini sudac i ispitivač srdaca. Stoga nam zabranjuje da sudimo o ma čijoj krivnji.« (Gaudium et spes, 28)

Završit ću ove refleksije riječima Pavla VI koje je izrekao u govoru 5. siječnja 1966., a koje izvanredno snažno i jednostavnon ocrtavaju u čemu se sastoji pravi koncilski duh i obnova za kojom bismo svi od reda trebali težiti:

— Jasno je da pravi koncilski duh gaji onaj tko nastoji da u katoličkom životu učestvuje u tijesnoj povezanosti s više bratstva i s više ljubavi. Sve što umanjuje ili krnji osjećaj zajedništva izvan je linije što ih je Koncil označio za obnovu i raširenje Crkve. Duh strančarstva, odvojenosti, precjenjivanja, egoizma koji se tako često uvlači i u redove odličnih katolika kao i duh nezainteresiranosti za braću — sve to treba da nakon Koncila ustupi mjesto onom duhu pojačane bratske ljubavi koji je Krist označio kao raspoznajni znak svojih učenika. —

ŽARKO BRZIĆ

NORBERT W. HOSLINGER

KRIVO SHVAĆENA LITURGIJSKA OBNOVA

Na početku Uredbe o svetom bogoslužju postavljaju se ciljevi liturgijske obnove: »Sveti Sabor stavlja sebi za zadaću da sve više podiže Kršćanski život vjernika — da ustanove koje su podvrgnute promjenama bolje prilagodi potrebama našega vremena — da promiče sve što bi moglo pridonijeti jedinstvu svih koji vjeruju u Krista — i da ojača ono što bi moglo sve pozvati u krilo Crkve« (art. 1).

Četiri su, dakle, cilja:

produbljivanje života vjernika,
prilagođivanje našem vremenu·
ekumensko i
misionarsko djelovanje.

U ovom se članku želi ispitati, da li se provođenjem liturgijske obnove zaista približujemo tim ciljevima. Kod toga polazim od zapažanja što sam ih kao pomoćnik župnika stekao od godine 1965. na dvadesetak župa bečkog područja. Poslužila su mi još i iskustva iz mnogobrojnih posjeta službe Božje i crkava u cijeloj Austriji. Međutim, zapažanja iz dvadesetak bečkih crkava jesu stoga važnija

siti »malodobnicima, da ne kažemo barbarima.« Koncil veli: »Bog je jedini sudac i ispitivač srdaca. Stoga nam zabranjuje da sudimo o ma čijoj krivnji.« (Gaudium et spes, 28)

Završit ću ove refleksije riječima Pavla VI koje je izrekao u govoru 5. siječnja 1966., a koje izvanredno snažno i jednostavnon ocrtavaju u čemu se sastoji pravi koncilski duh i obnova za kojom bismo svi od reda trebali težiti:

— Jasno je da pravi koncilski duh gaji onaj tko nastoji da u katoličkom životu učestvuje u tijesnoj povezanosti s više bratstva i s više ljubavi. Sve što umanjuje ili krnji osjećaj zajedništva izvan je linije što ih je Koncil označio za obnovu i raširenje Crkve. Duh strančarstva, odvojenosti, precjenjivanja, egoizma koji se tako često uvlači i u redove odličnih katolika kao i duh nezainteresiranosti za braću — sve to treba da nakon Koncila ustupi mjesto onom duhu pojačane bratske ljubavi koji je Krist označio kao raspoznajni znak svojih učenika. —

ŽARKO BRZIĆ

NORBERT W. HOSLINGER

KRIVO SHVAĆENA LITURGIJSKA OBNOVA

Na početku Uredbe o svetom bogoslužju postavljaju se ciljevi liturgijske obnove: »Sveti Sabor stavlja sebi za zadaću da sve više podiže Kršćanski život vjernika — da ustanove koje su podvrgnute promjenama bolje prilagodi potrebama našega vremena — da promiče sve što bi moglo pridonijeti jedinstvu svih koji vjeruju u Krista — i da ojača ono što bi moglo sve pozvati u krilo Crkve« (art. 1).

Četiri su, dakle, cilja:

produbljivanje života vjernika,
prilagođivanje našem vremenu·
ekumensko i
misionarsko djelovanje.

U ovom se članku želi ispitati, da li se provođenjem liturgijske obnove zaista približujemo tim ciljevima. Kod toga polazim od zapažanja što sam ih kao pomoćnik župnika stekao od godine 1965. na dvadesetak župa bečkog područja. Poslužila su mi još i iskustva iz mnogobrojnih posjeta službe Božje i crkava u cijeloj Austriji. Međutim, zapažanja iz dvadesetak bečkih crkava jesu stoga važnija

jer sam ondje imao prigode da sam sudjelujem u životu župa, gdje sam vodio mnoge razgovore i imao dodir s organistima, ministrantima, čitačima i td. Budući da su na području Beča uglavnom katolici, ne želim pobliže ulaziti u treći cilj liturgijske obnove (ekumenski). Ovom kompleksnom temom moglo bi se u okviru ovoga članka samo približno pozabaviti.

Unaprijed želim spomenuti da će se u ovom članku naći uglavnom negativna kritika, te bi se moglo steći dojam da ovo piše neko bečko zanovijetalo koje se uhvatilo tu i tamo nekih »malenkosti« i »smiješnosti« koje se ipak ne mogu ocijeniti kao neka nesreća. Uostalom, često su to uistinu malenkosti koje se mogu uzeti kao biljeg da pojednici nisu razumjeli prave ciljeve liturgijske obnove. Nadalje želim unaprijed spomenuti da se ne želim baviti ekstremnim slučajevima ni s desne ni s lijeve strane. Naime: ima još crkava u kojima se dnevno služi tiha misa i u kojima je još nepoznat raspored perikopa za radne dane, ali i takvih u kojima se provodi liturgijska obnova na način »pogrđivanja prisutnih«. Ovdje to nije bez važnosti. Činilo mi se da je važno zapažanja sakupljati ondje gdje se obnova provodi s više ili manje dobre volje.

Među takvim župama možemo razlikovati tri vrste. Prva ima župnika koji lutrgijsku obnovu provodi samo zato, jer je to propisano osim toga jer to žele oni odozgor i, konačno, jer to čine i drugi. S više ili manje veselja i uviđavnosti on se, dakle, hvata posla i nastoji »sve« provesti kako se to »kod njega« (u njegovoj crkvi, u njegovoj župi) može. To »sve« znači ponajviše: postaviti oltar prema puku, tako smjestiti sjedala i ambon te dosadanju službu Božju izmijeniti pod mottom »sve na narodnom jeziku«.

Uspjeh« u takvim župama je redovito negativan. Nepoučeni narod, koji reagira čuvstveno — osjeća postavljanje takva klimavog drvenog stola,koji je prekriven isluženim oltarnicima, pokrovima i načičkan čavlićima kao smetnju. Nadomještanje muzički vrijednih pjesama (Šubertova misa) loše izvedenim gregorijanskim napjevima smatra kulturnim nazadovanjem, a uvođenje narodnog jezika vjernika se dojima kao lomljenje stila i desakralizacija.

Druga vrst župa imade tip »solidnoga dušobrižnika« kao župnika. On provodi s velikim zanosom liturgijsku obnovu, jer očekuje plodove u svojoj pastvi: aktivnost u služ-

bi Božjoj dovodi naime do aktivnosti u župskom radu. Liturgijska reforma u očima takva župnika imade u prvom redu svrhu da narod sudjeluje u misi i to s neprekidnom aktivnošću. Stalno se mijenja položaj i stav tijela: ustaje se, klekne, sjedi se. Neprestano se nešto događa: pjeva se, orgulje sviraju, nešto se razjašnjuje.

»Uspjeh« ovakvog »liturgijskog pogona« jest nešto bolji — narod je donekle poučen, »nešto se događa«. Osjeća se barem da imade nešto novo, da imade života. S druge strane baš se u ovim slučajevima čuju opravdani prigovori: primjenjena je neka terapija zapošljavanja te se osjeća neko štićeništvo. Od puste »liturgije« ne nalazi se put do Boga — naime, sredstvo je postalo svrhom. Ne zadovoljavaju se kulturni zahtjevi niti u muzikalnom smislu niti što se tiče unutarnje arhitekture crkve.

Treća grupa približuje se najviše idealu. Liturgijska svečanost doživljava se u njoj kao čin okupljene župske zajednice, a ne kao djelatnost župnika. Već na početku se sabrano mnoštvo vjernika uspostavlja kao kršćanska zajednica. To se zbiva tako kao da su se kod pojave presjednika svi s pjesmom ili molitvom najprije sjedinili. Zajednica je poučena — ona je spremna da sluša, da razmišlja. Pjevanje imade svoj određen zadatak. Za vrijeme službe Božje nema mučnih duljina· nema neugodnih orguljskih interludija. Ima umjesnih stanki, a ipak sve glatko teče. Različite zadaće razdijeljene su na različite službenike, na kantora, zbor, čitača, govornika, svećenika, zajednicu. Služba Božja je kratka, jasna, pregledna. Sve imade svoj smisao· odgovara shvaćanju današnjeg čovjeka, prostor i njegov dekor su puni smisla, iako jednostavni. Muzika i njezino izvođenje je na visini. Obnovitelji znaju raditi sa idejom i maštom. Propovijed razjašnjuje razgovijetno pročitane biblijske tekstove i nastoji njihove izreke suočiti sa životnim problemima ljudi. I svatko tko već dugo nije bio na službi Božjoj i došao kao gost, opaža: ovo mi nešto pruža, ovamo ću i opet doći.

U ovom kratkom prikazu jednog idealnog slučaja jasno se prepoznaju gore spomenuti ciljevi. Ali kako daleko su još naše župe od tog ideala, od tih ciljeva i koliko zapravo još uvijek sliče na ona dva prva tipa, želim dalje prikazati.

I Cilj: »Produbljenje kršćanskog života

a) »Nedjeljna dužnost« ili svijest zajednice?

Tradicionalno sudjelovanje u liturgiji nije imalo s udubljivanjem niti sa životom ništa zajedničko. Bilo je to prisustvovanje« kod ceremonija. Kršćanin je eto bio dužan »slušati« misu, koju je svećenik »čitao«. I tako se »ispunila« »nedjeljna dužnost«. Kada liturgijska obnova ne bi ni za čim drugim išla nego za tim da učini ovu dužnost ugodnom i zanimljivijom, onda bi to bilo premalo. Služba Božja mora naprotiv biti duboko vjersko proživljavanje i ona mora zahvatiti u život sudionika. Samo tako liturgija postaje »vrhunac prema kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga.« LK. art. 10

Da bi služba sv. mise mogla biti produbljavanje, ponajprije je potrebito da iz bezimenog mnoštva ljudi koji svi ispunjaju svoju nedjeljnu dužnost, nastane kršćanska zajednica.

Kada se promotri kako se ponašaju posjetioci službe Božje, zna se da će u većini župa trebati još mnogo učiniti da se probudi svijest zajednice. Ljudi se međusobno ne pozdravljaju, jedan prolazi kraj drugoga, svatko nastoji uhvatiti dobro mjesto, po mogoućnosti na kraju koje međutim nije nipošto voljan napustiti. On se radije digne i po sedam puta da nekoga pusti u klupu. Evangeličke župe bi nam u tome mogle poslužiti kao primjer: kada se tamo dođe na službu Božju, nekoliko članova zajednice mu odmah pokazuju na prazno mjesto. Poznajem katoličku župu u kojoj svaki koji stupi u crkvu, dobiva tekst u ruke i pokaže mu se mjesto. Takav način nenametljivog susretanja poznaje današnji čovjek iz turističkog saobraćaja, na velikim izložbama itd. gdje su uvedene domaćice.

Daljna povreda duha zajedničarstva u našem bogoslužju jest stalno dolaženje, odlaženje i zakašnjavanje. Vrlo često se može zapaziti da je na početku mise prisutno tek polovica ili dvije trećine mnoštva, i to se nadopunjuje sve do prikazanja. To je prema shvaćanju: misa je moja privatna dužnost i ispunjam je na svoj način. Ako još stignemo do prikazanja, stvar »vrijedi«. Mnogi župnici su u toj stvari jednostavno rezignirali. Udarati oštro protiv zakašnjavanja nije ništa koristilo. Ali zar ne bi trebalo pokušati nešto postići na pozitivan način? Moralo bi se pos-

jetioce crkve dovesti do toga da na službu Božju dolaze iz drugoga razloga, a ne zbog dužnosti. Stoga bi ubuduće trebalo razmisliti da li ima smisla govoriti o smrtnom grijehu u slučaju zakašnjavanja. Zar Crkva ne bi trebala smiono preuzeti taj rizik? Vjerojatno bi u tom slučaju došli samo oni vjernici koji osjećaju da pripadaju zajednici Crkve. Dugogodišnji prosjek posjeta Crkve ionako pokazuje ovaj smjer razvitka: posjećivanje nedjeljene mise kod katolika polako, ali uporno opada, s druge strane raste među njima postotak pričesnika. Pitanje je također, da li će među posjetiocima crkve ubuduće biti onih koji će doći zato što moraju. Dolaziti će oni kojima će nedjeljna misa »nešto dati«. Koliko god budu više u tome angažirani, koliko god budu mogli sami nešto pridonijeti, kako će misa njima nešto dati.

U većini župa nedjeljna misa imade još uvijek karakter službenoga, neosobnoga — priredbe koja po dužnosti mora biti, ali kojoj se prisustvuje samo zato da se ispuni propis. Eto to je razlog za svu anonimnost za hladnoću, za tmurnost većine služba Božjih. Župnik se tu ne pojavljuje u funkciji službe, ne kao onaj koji podiže, koji daje utjehu i podržava zajednicu, nego kao službenik kulta, kao činovnik, koji »vrši« svoju službu pred Bogom točno prema propisima. Vidio sam vrlo malo bogoslužja kod kojih se stiče bolji utisak. Zar se članovi župskog vijeća ne bi sa svojim svećenikom morali češće posavjetovati o karakternosti zajednice službe Božje?

Ispunjenje nedjeljne dužnosti stvar je pojedinaca. Ali produbljenje kršćanskog života može biti samo stvar zajednice. Preduvjet zato da naše nedjeljne službe Božje zaista pomognu produbljenju kršćanskog života, bio bi, dakle, najprije da se one učine kao svečanosti zajednice, a da se otkloni shvaćanje »ispunjenja nedjeljne dužnosti«.

B) **Karakter navješćivanja (propovijedi)**

Vremena kada se poslanica i evanđelje nije navješćivalo nego »čitalo«, nisu daleko od nas. Još prije nekoliko godina moglo se doživjeti da se oboje »na veću slavu Božju« pjevalo na latinskom jeziku. Riječ Božja se svečano glasila mogla se čuti, ali ne i razumjeti. Ona je bila tu, ali kao tajna.

Iako se danas i čitanje poslanice i evanđelja čita gotovo svugdje na narodnom jeziku, ipak se još uvijek osjeća staro shvaćanje: čita se inače često vrlo teške i neshvatljive tekstove na svečani način — katkada rutiniranim »svetim« patosom — često puta i takvim tonom kao da bi se htjelo reći; Crkva nema ništa bolje; kao da to nema puno smisla, ali to je ipak nešto sveto, i konačno — to je propis da se to mora baš danas čitati; tako to mora biti. Često sam se obradovao kad sam došavši na ispomoć naišao na mlade, svježe ljude kao lektore (čitače), ali ne jednom sam se znao razočarati kada sam ih čuo kako čitaju. Oni smatraju da moraju u crkvi drugačije govoriti nego li inače, upravo se trude da imaju stil sasvim stran životu. Rezultat toga jest ponajviše da se jednostavno presluša takvo predavanje i da se ide za svojim mislima. Ako zaboravite na to da mnogi prijevodi više ne odgovaraju našem vremenu, krivnja za nepažnju vjernika leži ponajviše u tom načinu predavanja. A upravo danas imamo toliko uzornih govornika na radiju i televiziji. Prijeko je potrebno da te čitače brižno izobraze stručnjaci i da oni sami stalno vježbaju svoj izgovor i predavanje. Prije svega treba čitače navesti da govore sasvim normalno ljudski i prirodno. Manje je važno da se riječ svečano izriče nego da se ukazuje s nekim unutrašnjim zanosom, koji kao da hoće reći: ovo što sada čujemo tiče se svih nas.

Time smo došli do novog zahtjeva. Uvijek nanovo se može zapaziti, da su čitanja, prije svega poslanica kao bitni sastavni dio mise. Čitanje, molitve, napjevi još često se ne uočavaju u svojoj osobnosti. U dobroj staroj recitirano-pjevanoj misi najprije je bila molitva, onda čitanje, zatim pjesma. U međuvremenu svećenik je sve ove dijelove čitao jedan za drugim na oltaru. Iz toga vremena potječe bezkrvni tok naših »zbornih misa« i sada, poslije liturgijske nofrme. Već za vrijeme molitve koju svećenik moli, često se sabranost narušava ako lektor ide prema ambonu (pultu) i pritom lista u njizi amo tamo. Tek što je zajednica odgovorila »amen«, on već »puca« — upada. Jedva je izgovorio zadnju riječ, upadaju već orgulje. Ovako se ne smije postupati s riječju Božjom. Mogli bismo i u tom pogledu nešto naučiti iz evangeličkih bogoslužja; naime: prije čitanja Pisma nastane nekoliko sekunda potpuna tišina. Nastaje savršen mir· svi se saberu, nastaje gotovo osjećaj:

sada postaje napeto, zanimljivo. (Sjetimo se pauza u velikim filmovima). Eto na tu pripremnost počinje lektor čitanje.

U pogledu čitanja može se još i ovo zapaziti: vrlo često (kod nas uvijek!) čitaju se čitanja bez ikakva uvoda. U običnim danima sedmice, otkada je uveden novi red čitanja, bio bi poželjan kratak uvod, jer neki vjernici teška čitanja (stavke St Z.) često slušaju po prvi put. Ovom zgodom upozoravamo na naš prilog »Uvodi« koji s uspostavljanjem fakultativnog reda perikopa dobiva novo značenje i aktualnost. Takav se uvod može staviti prije početka mise, ali i neposredno prije prvog čitanja. Ali i to treba učiniti s osjećanjem za tankoćutnost: davanje uvoda mora se razlikovati od samog čitanja riječi Božje. Najbolje je, ako ove dvije različite stvari obavljaju različite osobe. Pred oba čitanja (poslanicu i evanđelje) dati poseban uvod, bilo bi odviše zamarujuće. Uvod u evanđelje može se dati na početku ili prije poslanice. Uvod imade veliku prednost — budi se pažnja, ljudi se potaknu da doista paze na čitanje. Uvod, dakle, ima drugu zadaću nego li je kratka propovijed koja pročitane stavke pisma treba da približi mjestu i vremenu. Stoga, kratka propovijed ne može nadomijestiti ovaj uvod o kojem govorimo, jer za nju jednostavno nema uvijek vremena. Ovaj uvod će dobiti naročito na značenju kod skorašnjeg proširenja nedjeljnjih i običnih perikopa.

Na ovom mjestu treba još štogod reći i o propovijedi. Većina nedjeljnih propovjednika nijesu još dobro shvatili izjavu Lit. Konst. o propovijedi: »Propovijedanje neka crpi poglavito iz vrela Svetog Pisma i liturgije, jer naviješta divna Božja djela u povijesti spasenja. . .« (35) i . . . »Kao dio same liturgije veoma se preporučuje homilija, kojom se tijekom liturgijske godine, na temelju svetog teksta tumače vjerske tajne i zakoni kršćanskog života.« (art. 52) Ne možemo se otresti propovijedi koje uopće nemaju veze s čitanjima iz sv. Pisma. Čuju se moralne rasprave, propovijedi gdje se ponajviše moljaka i prosi to su vrlo često samovoljna »razlaganja« koja se obično postavljaju kao jedino pravilan i potreban način tumačenja čitanja. Nerijetko se propovijed ispusti — a u većim crkvama se uobičajilo da ne propovijeda misnik nego drugi svećenik. U nekim je župama naime običaj da samo jedan od trojice ili četvorice uposlenih svećenika pripremi propovijed, ko-

ju ona drži na svim misama — tako dolazi na red propovijedanje tek svake treće ili četvrte nedjelje. Time se službi Božjoj oduzima jedinstvenost i teško se krnji karakter navješćivanja određene službe, pa čak i cijele službe svete mise.

Prema tome, uzrok što naše službe Božje još ne donose ili vrlo malo pridonose »produbljenju kršćanskog života«, leži u tome što kod obnove liturgije još fali shvaćanje cjeline. Nipošto nije dovoljno »uvesti nove liturgijske propise«. Radi se o tome da se stvori zajednica koja se osjeća obavezna prema riječi Božjoj koja se skuplja »pod riječju Božjom«.

II Cilj: Prilagođivanje današnjem vremenu

»Ustanove koje su podvrgnute promjenama treba bolje prilagoditi potrebama našega vremena.« Površno promatrano, mogla bi ova želja značiti samo jednostavno moderniziranje naše službe Božje. Međutim, treba uočiti što je u cijelom kontekstu liturgijske Konstitucije rečeno o prilagođavanju. Upozorujem ovdje samo na dvije izreke:

a) U 34. čl. LK stoji: »Neka se obredi odlikuju plemenitom jednostavnošću, neka budu kratki i jasni, neka izbjegavaju suvišna ponavljanja.« Ako to vrijedi ponajprije za krugove i komisije koje se na temelju službene dužnosti bave izradbom nove liturgije — onda bi morao i svaki oblikovatelj liturgije u provedbi uvažiti ove osnovne upute. Ako se pod liturgijskom obnovom ne razumije ništa drugo nego uvođenje novih rubrika onda se nećemo ovakvim rečenicama razbijati glavu. U slijedećem nekoliko kritika i poticaja: »Plemenita jednostavnost«: time se misli i na uklanjanje svakog nesuvremenog »klerikalizma«. Je li još potrebito da se ministranti i sakristan kod svakoga pomicanja moraju nakloniti pred svećenikom? Ili zar je to u duhu liturgijske obnove, da ljudi moraju pred svećenikom stajati kao živi pult za knjige i da naslanjaju knjigu na svoje čelo? Nigdje se nije zahtijevalo da se neke ukinute ceremonije iz pontifikala moraju upotrijebiti u našim župskim službama Božjim. U nekim crkvama postavljeno je za sjedenje podignuto prijestolje, koje čini od svećenika ne predsjednika neke skupine nego ga čini gotovo nekim božanstvom. Svečani ulazi i izlazi s cijelom četom ministranata potječu od početka vremena liturgij-

skog pokreta. Oni oduzimlju službi Božjoj skromnost i djeluju konačno »klerikalno«: »Župnik se veseli što može izaći »šesteropregom«! Još uvijek vlada prošireno shvaćanje da samo svećenik smije dirati kalež i pliticu: ministranti donose na prikazanje kalež omotan rupčićem i time otežaju jedno sasvim jednostavno zbivanje.

Zar se ne razmećemo i prevelikom raskoši? Još uvijek držimo cvijećem pretrpane svibanjske oltare i sveti grob, na velike blagdane pretrpani su svijećnjacima i cvijećem na žalost i naši novi oltari prema puku. I mnogo pretjerano »moderno« misno ruho nije u skladu s jednostavnošću. Vrijedno je da se nešto kaže i o vremenu — trajanju... Naše službe Božje su mnogo preduge. Više puta kriva je za to liturgijska obnova koja je donijela molitve vjernika, stajalište, uvode. Ali mogu se skratiti na primjer ulazne pjesme propovijed, priprema darova, dijeljenje pričesti, obavijesti, završne pjesme i drugi dodaci.

b) 28. čl. kaže: »U liturgijskim obredima neka svatko, bio služitelj ili vjernik, vrši svoju službu i čini samo ono i sve ono što na nj spada prema naravi obreda i prema liturgijskim propisima.«

Liturgija bi se morala slaviti prema svojoj bitnosti. Doslovno ispunjenje liturgijskih propisa može dovesti do grubih krivih shvaćanja i čak do protivnosti onoga što je zapravo liturgijska obnova htjela. Ovdje ćemo nabrojiti nešto što se u našoj liturgiji još uvijek nalazi, iako se protivi njezinoj bitnosti. Većim dijelom se ne radi ovdje o »zabranjenim« stvarima, ali ipak su to pojave koje pokazuju da se u mnogim mjestima još nije razumjelo o čemu se radi.

Započnimo s uređenjem crkve. Kao što smo već spomenuli, oltar prema narodu je često pretrpan suvišnim cvijećem. Više puta nalazi se na oltaru još križ, svijećnjaci, kanonska ploča i velik stalak za knjigu, te mikrofon' tako da narod još manje vidi nego na oltaru okrenutom prema zidu. Pogled na kruh i kalež bi morao biti sasvim slobodan. Hostije se često još stavljaju u ciborij ili čak drugi kalež, tako se dobiva nelijep i smućen pogled na dva različita kaleža. Kod konsekvacije za vrijeme mise trebao bi se upotrijebiti zapravo tanjur za hostije (ne jede se naime iz posude za piće). Više puta se novi kaleži još uvijek rade prema staroj tradiciji, dakle, nikako u formi čaše ko-

ju poznaju svi vjernici, nego često još kao plitka šalica na jednom štapiću. Tu i tamo vide se hostije nalik na kruh, ali inače ponajviše još hostije u staroj formi: bijele kao snijeg, s različitim likovima. Mi uopće ne mislimo na to, koliko ovi oblici pokrivaju prvotno zamišljeni znak kruha.

Geste nekih celebranata također nisu prikladne da razjasne bit popratnih riječi. Kod »Gospodin s vama« još uvijek se zapažaju nezgrapni rutinski veslački pokreti, a kod molitava i »molite braćo« prave se teatralne poze ne-nerazumljiva žurba kod poklecivanja. Priznajem da je u-vijek teško izvesti propisanu gestu i naš je obred još uvijek opterećen suvišnim gestama i ponavljanjima. Ipak se mora osjećati ono osobno, ono časno mišljeno kod svakog pokreta.

Što se tiče toka misne službe s obzirom na bitnost liturgije, spomenut ću samo neke stvari:

Još se uvijek sakupljanje milostinje znade obavljati na stari način. To znači: sakristan ide sam od ofertorija kroz crkvu i zveckanje njegova zvonca svršava često tek pred pričest. Tu i tamo nađe se još stara škrabica (crvena vrećica sa zlatnim križem i zvoncem). Protiv tog instru-menta započeo je borbu Pius Parsch već dvadesetih go-dina. Čini se da je gotovo nemoguće ispuniti želju koju su izrazili mnogi crkveni dokumenti u posljednje vrijeme a ta je: da se u svakoj misi konsekrira. U Beču i okolici, osim u nekoliko iznimaka, nigdje se to ne događa. Presveto se uzima redovito iz svetohraništa čak onda, ako to i nije baš praktično. Što je tome razlog? Da li je to — da se hostije mogu brojiti — radi statistike, pa se naknadno punjenje preostalih hostija smatra nepravil-nim i nepreglednim? Da li je to možda bojazan da će se postavljanjem stolića za hostije komplicirati sudjelovanje? Možda je to strah da će se svetohraništu time oteti njego-va funkcionalnost? Konsekraciju preko svake mise većina župnika odbija jednostavno klimanjem glave.

Ne odgovara bitnosti i vrlo je teško suzbiti običaj da se za vrijeme mise pruža mogućnost sakramen-ta pokore. U većini crkava čak je običaj da svećenik u-lazi u ispovjedaonicu tek na početku mise, tako da uopće nije moguće prije mise dobiti ispovijed. Često se još u sakristiji govori o ovome i onome, iako ljudi već čekaju kod ispovjedaonice. Promjena u tom pogledu može uslije-

diti tek samo u cjelini. Ali bilo bi poželjno da se već sada odgovorna mjesta bave tim problemom — spomenimo da je ta stvar iznesena u zadnjoj Euharistijskoj instrukciji.

Jedna od najslabijih strana našega svečanog bogoslužja jest pjevanje. Nije ovdje govor o kvaliteti izvedbe, nego samo o često nespretnom i nemilom redu i izboru. Mjerodavni krugovi stručnjaka sve većma uviđaju da tri različita napjeva (ulaz, kirie· Gloria) na početku predstavljaju za zajedništvo pretjeran zahtjev. K tome se u nekim crkvama još zahtijeva da se za vrijeme sva tri pjevanja stoji! Gloria u doslovnom prijevodu i njemačkoj gregorjanici baš ne djeluje zanosno i oduševljeno. Osim toga, u većini crkava pjeva se iz godine u godinu (već i desetljećima) isti ordinarium. Nadomjestak je ponajviše samo stara Schubertova ili Haydnova misa. Najstariji i najvažniji napjev (pjesma) poslije poslanice često se ističe ili je predmolitelj recitira u jednom tonu. Još uvijek se na žalost susreće takvo monotono recitiranje Introita, Ulaza, prikazne i pričesne pjesme, iako se na tim mjestima pjevaju i strofe pjesama. Na (poruku) »Idite u miru« nadovežu se nadalje kitice pjesama tako da poruka otpuštanja i opet ne odgovara zbivanju. — A koje se pjesme pjevaju! Još uvijek se (kod dijeljenja pričesti odraslima) čuje »Isuse, Isuse, dođi k meni« (čuo sam prošle godine da se još uvijek pjeva ona melankolično-limunadna: »Za tobom mi vene duša«) i na kraju: »Kraljice svete krunice« ili koja slična tome.

III Cilj: **Pastoralni karakter liturgije**

»... liturgija je vrhunac prema kojemu teži djelatnost Crkve, i ujedno izvor iz kojega proističe sva njezina snaga. Apostolski su naime napori upravljeni k tome da se svi koji su vjerom i krštenjem postali djeca Božja, sastaju, usred Crkve hvale Boga· sudjeluju kod žrtve i blaguju Gospodnju večeru.« (čl. 10. Liturg. konst.) Liturgija je svrha svega dušobrižništva, ona je najodličnije sredstvo pastorizacije. Liturgija je za mnoge ljude jedini susret s Crkvom, i stoga jedina mogućnost da se kršćanski formiraju i da mu se navještaju istine vjere. »Iako je liturgija u prvom redu štovanje božanskog veličanstva, ipak sadrži i mnogo pouke za vjerni puk« (LK. čl. 33.). U mnogim pojedinačnim propisima i poticajima želi Konstitucija liturgiju učiniti prikladnim sredstvom dušobrižništva. Ona go-

vori o razjašnjenjima, kratkim uputama, dopušta materinji jezik, preporučuje prilagođivanje mjesnim prilikama. Time je otklonjena ukočenost obreda, koji je kroz mnoga burna stoljeća pripomogao sačuvati staru liturgiju.

Ipak, po savjesnom slušanju ritualnih propisa naša je služba Božja postala n e o s o b n a. Strahopočitanje pred prostorom crkve i pred Presvetim koji se tu čuva zabranjivo je podignuti pogled, nekoga pozdraviti ili čak govoriti. Ovo držanje koje sigurno sadržava mnogo pozitivnoga, još nam je duboko ucijepljeno. Sigurno je da naš sadanji obred zasada još jako teško dopušta osobni razvoj. Ali nešto bi se dobrom voljom ipak dalo učiniti.

Na početku liturgijske svečanosti trebao bi svećenik kao nadstojnik zajednice, nazočne pozdraviti. U nekim crkvama to se događa već osobno od čovjeka do čovjeka, pred crkvom. Tako se to na primjer u emisiji austrijske televizije moglo vidjeti 8. prosinca 1967. u župi Beč II, Machstrasse. Ali mogla bi se također i zajednica kao cjelina pozdraviti i ujedno reći nekoliko uvodnih riječi. To bi imalo trostruk smisao: 1. Izreći pozdrav, 2. dati tehničko vodstvo i 3. dati duhovno vodstvo. Moglo bi se i spomenuti za koga se prikazuje misa. Ako stajalište nije moguće, mogao bi svećenik nakon svoga ulaska i svoje reverencije pred oltarom zajednicu pozdraviti barem jednim naklonom. To ne bi smio zanemariti ni kod svoga odlaska. Iz sakristije doći k oltaru i opet se vratiti kao da nikoga tu nema, doista je neuljudno .Na žalost se tako nigdje ne osjeća, te se i dalje podržava neosobna ceremonija započimanja i završavanja.

Mnogo osobnije bi moglo biti i proglašenje župskih vijesti. Vrlo često se to pročita vrlo službeno i bez sudjelovanja, osobito onda ako to nije sastavio sam čitač. Baš ovi proglasi su važni, jer se u njima osjeća život zajednice (župe). Oni u mnogočemu predstavljaju most između službe Božje i života.

Molitve (oracije), predstavljaju i molitve vjernika često se posve mehančiki izgovore kao nekadašnje pobožnosti. Sigurno u tome mnogo pomažu zastarjeli prijevodi (Vlašić) i upotreba otrcanih riječi. Polagano izricanje i izgovaranje po smislu koje daje sabranost i dolično ganuće, potiče na slušanje i onoga koji stoji sa strane. Više puta se molitve vjernika mehanički čitaju kao kakve litanije, sa

smišljenom nakanom, »da bi ljudi znali kada trebaju odgovarati«. Takav stav samo otkriva nesnalaženje u načinu predavanja.

Ima još mnogo pojedinosti i zapažanja, koja dokazuju da se liturgijska obnova ostvarila doslovno, a ne po njezinu smislu ili s unaprijed smišljenim svaćanjem, dakle, ostvarila se krivim svaćanjem. Stanje bi se moglo poboljšati samo onda ako bi se svećenici i laici temeljito poučavali. Pred nama su još mnoge novine. Jesmo li spremni za njih? Nije dužnost samo liturgijskih komisija i znanstveno liturgijskih centara da se brinu za obnovu i njegu liturgije, nego je to zadaća svake, pa i najmanje kršćanske zajednice (župe). Jer svaka pojedina liturgijska djelatnost, svaka nova mjera koja se poduzima u gradnji crkava kod uređenja crkava ili u pjevanju, sve to ima smisla tek onda ako se imadu pred očima zadnji veliki ciljevi, kako nam ih je Koncil dao.

Preveo o. A. STEIN O P

P S A L A M 28 (29)

PJESME UZ GLAZBALA. DAVIDOVA.

Ovaj put imamo dvije oznake. Liturgičnu koja nam kaže da su psalam u svečanoj službi Božjoj izvodili leviti uz razna glazbala bez učešća puka, i povijesnu koja nam kaže da tradicija hebr. naroda pripisuje psalam Divadu.

Kako vidimo, iz samog naslova ne možemo saznati ništa ni o sadržaju psalma ni o povijesnoj prigodi u kojoj je bio spjevan, jer se povijesna oznaka *Davidova pjesma* može odnositi na cijeli period Davidova života, a k tome ne možemo opet znati da li je on opisao u psalmu neki događaj iz svoga života ili je htio iznijeti neku vjersku istinu. Zato se i ovaj put moramo osloniti na sam tekst da pronađemo i sadržaj i povijesnu prigodu i cilj psalma.

Na prvi mah može biti jasno da se u psalmu ili govori o nekoj strahovitoj oluji kojom je Yahweh upravljao na korist svoga naroda a na štetu okolnih poganskih država, ili da se pod olujom nešto skriva, da se, naime njome opisuje ili neka Yahwehova teofanija, neka njegova intervencija, ili pak da se oluja ima shvatiti alegorički za neki ratni pohod koji je sličio na pravi vihor za neprijatelje. Čujmo što o tome kažu razni autori.

smišljenom nakanom, »da bi ljudi znali kada trebaju odgovarati«. Takav stav samo otkriva nesnalaženje u načinu predavanja.

Ima još mnogo pojedinosti i zapažanja, koja dokazuju da se liturgijska obnova ostvarila doslovno, a ne po njezinu smislu ili s unaprijed smišljenim svaćanjem, dakle, ostvarila se krivim svaćanjem. Stanje bi se moglo poboljšati samo onda ako bi se svećenici i laici temeljito poučavali. Pred nama su još mnoge novine. Jesmo li spremni za njih? Nije dužnost samo liturgijskih komisija i znanstveno liturgijskih centara da se brinu za obnovu i njegu liturgije, nego je to zadaća svake, pa i najmanje kršćanske zajednice (župe). Jer svaka pojedina liturgijska djelatnost, svaka nova mjera koja se poduzima u gradnji crkava, kod uređenja crkava ili u pjevanju, sve to ima smisla tek onda ako se imadu pred očima zadnji veliki ciljevi, kako nam ih je Koncil dao.

Preveo o. A. STEIN O P

PSALAM 28 (29)

PJESME UZ GLAZBALA. DAVIDOVA.

Ovaj put imamo dvije oznake. Liturgičnu koja nam kaže da su psalam u svečanoj službi Božjoj izvodili leviti uz razna glazbala bez učešća puka, i povijesnu koja nam kaže da tradicija hebr. naroda pripisuje psalam Divadu.

Kako vidimo, iz samog naslova ne možemo saznati ništa ni o sadržaju psalma ni o povijesnoj prigodi u kojoj je bio spjevan, jer se povijesna oznaka *Davidova pjesma* može odnositi na cijeli period Davidova života, a k tome ne možemo opet znati da li je on opisao u psalmu neki događaj iz svoga života ili je htio iznijeti neku vjersku istinu. Zato se i ovaj put moramo osloniti na sam tekst da pronađemo i sadržaj i povijesnu prigodu i cilj psalma.

Na prvi mah može biti jasno da se u psalmu ili govori o nekoj strahovitoj oluji kojom je Yahweh upravljao na korist svoga naroda a na štetu okolnih poganskih država, ili da se pod olujom nešto skriva, da se, naime njome opisuje ili neka Yahwehova teofanija, neka njegova intervencija, ili pak da se oluja ima shvatiti alegorički za neki ratni pohod koji je sličio na pravi vihor za neprijatelje. Čujmo što o tome kažu razni autori.

Evo kako je i ovaj put O. Vlašić sažeo mišljenje mnogih egzegeta. »Psalam 28 spjevan od Davida. Svjedoči prvi dio natpisa, koji se nalazi u izvorniku i u svim prijevodima.

Povod nije stalan; može se samo nagađati. Najvjerovatnije su dvije okolnosti: 1. velika oluja, prigodom koje se psalmista divi Božjem svemogućstvu, koje se u tom veličanstvenom naravnom pojavu odrazuje. — 2. Pohod neprijateljske vojske u Palestinu. Ta vojnička ekspedicija i čudesno izbavljanje od iste prikazano je pod alegorijom bijesne oluje, koja je zahvatila cijelu zemlju od sjevera do juga. — Oba ova mnijenja temelje se na sadržaju psalma.

Drugi uzevši u obzir ostali dio natpisa (in consummatione tabernaculi)' koji se nalazi u V. i nekim grčkim kodeksima, drže da je psalam sastavljen od Davida, kad je prenio korablju Zavjeta u pripravljeni šator na gori Sionu (ovo mnijenje zastupaju mnogi sv. Oci kao Jeron. Ruf. Atanaz. Euseb. itd.); ili za svršetak blagdana Šatora, koji se blagdan slavio osam dana) isp. Talhofer u bilješci tumačenja ovoga psalma), ili opet kojom drugom zgodom, koja ima dodira sa šatorom (Lorinus spominje ništa manje nego dvanaest različitih mnijenja o povodu ovoga psalma). Pošto nije zajamčena izvornost drugog dijela natpisa, to su ova i njima slična mnijenja malo vjerojatna«.

Castellino uzima u obzir prvu mogućnost, onu o oluji. Psalam pjeva o prirodi kao i 8; 18(19); i 103(104), kaže on. No, uzimaju se u obzir samo neke prirodne pojave i to samo ukoliko su posljedice i promjene koje uvodi u prirodu »glas Božji«, tj. grmljavina. On se zato razlikuje od spomenutih po sadržaju: u njemu se ne govori o prirodi kao onoj koja očituje Božja svojstva i savršenstva, nego se opisuju nekoje njezine pojave zbog njihove veličanstvenosti. One vode k Bogu, jer su nekako posljedice glavne prirodne pojave, grmljavine, a ovaj je opet djelo Božje i dolazi izravno od Boga. Stil ipak i način tretiranja sliče onima koji se upotrebljavaju u teofanijama, tj. u opisivanju načina na koje se Bog pojavljuje vidljivo među ljude, kao npr. onoj u 17(18) ps.

Na oluju misli i Niglutsch. Ali ukazuje i na mišljenje Faulhabera koji drži da je u oluji koju je podigao Yahweh silovito prikazan njegov sud. Na oluju misli i Herkenne koji odbacuje kategorički Faulhaberovo mišljenje. On drži

da je psalam mogao spjevati David. Isto tako drže da se u psalmu govori o pravoj oluji Vaccari, Novi Psaltir i Dahood.

Castellino podvlači također činjenicu da psalam ima sličnosti s feničkim i mesopotamskim pjesničkim tvorevinama iste vrste.

Radi sadržaja, pravca misli, riječi i jezika, kaže on' psalam se u novije vrijeme dovodi u vezu s mitološkim tekstovima Ras Šamra. Pače se govori da je on u glavnim crtama neka starija fenička tvorevina koja je prešla među Kananejce prije dolaska Izraelaca u Palestinu, ili pak da su je kasnije uveli David ili Salamon koji su imali dobre veze s Feničanima. Ginsberg je na 19. kongresu orijentalista 1935. g. iznio mišljenje prema kojemu bi psalam sadržavao poganske pojmove kao što su npr. izraz *sinovi Božji* koji odgovara ugaritskom banû 'ili, banû 'ilîm. Nadalje, prirodne se pojave odvijaju u feničkom središtu, jer se spominju tri fenička područja, Libanon, Sirion i Kadeš koji se ima tražiti u Feniciji a ne na Arapskom poluotoku. Imamo i feničke nastavke na *ma* u nekojim riječima, a formulaciju Yahwehova pobjedonosnog slavlja (10. r.) nalazimo također u ugaritskim tekstovima. Ginsberg je objavio svoje predavanje u Aktima 19. kongresa orijentalista 1938. g. str. 472—476.

Primjera o tome kako se opijevaju učinci koje je proizveo glas nekoga boga imamo i u akadskoj literaturi (isp. Böllen-Rücher, Gebete u. Hymnen an Nergal' Nr. 6, Leipz. Sem. Stud. I 16 (1904) i u onoj šumero-akadskoj, u tzv. emani (njegova riječ) tekstovima (isp. M. Witzel O. F. M. Tamuz-Liturgien u. Verwandtes, Roma, 1935, str. VIs.).

I Dahood ističe da su novije iskopine i novija otkrića pločica u Ras Šamru potvrdile Ginsbergove tvrdnje, a da skoro svaka riječ u psalmu ima svoju dubletu u starim kanaanskim tekstovima. Pače, kaže on, da i sama vanjska pjesnička struktura, naročito paralelizam, ima dosta sličnosti s onom iz ugaritskih pjesama koje opisuju oluju.

Tournay također misli da se radi o oluji koja je opisana prema uzoru ps. 17(18· 14; 67(68, 9; 76(77), 17; 96(97), 4, i Jer. 25, 30. Ona dozivlje u pamet moć i slavu Božju koja će oboriti neprijatelje izraelskog naroda i donijeti mir. Izgleda kao da oluja ide s mora prema Libanu, a onda skreće prema jugu Palestine (Kadeš) i pri tom izbjegava područje izraelske države. Ona se tako srućuje na nepri-

jatelje, bilo na one na sjeveru kao i na one na jugu. Psalam koristi dosta elemente ugaritskih i mesopotamskih tekstova (glas boga Hadada, itd.).

Deissler tvrdi da su mišljenja o značenju i datiranju psalma veoma različita. On svakako ima svoj prauzor u nekome starome kanaanskom himnu o oluji i o bogu nevremena Baal-Hadadu. No, on je u isto vrijeme jahweistički kao malo koji drugi psalam (18 puta je spomenut Yahweh u 11 redaka), a po mislima je i izrazima veoma srodan proročkim spisima, pa se bar u sadašnjem stanju mora smjestiti tako negdje u doba Aleksandra Velikoga. Prema A. Robertu (Dict. Suppl. sv. V 116), kaže Deissler, pobjede Grka pobuđuju u očima vjernika sjećanja na veliki sud o kojemu su već proroci govorili. Naš je psalam jedan odraz takva stanja duhova. Ne pretpostavlja se bez razloga da oluja dolazi sa sjevera i porazuje sve drske sile. U ovoj su perspektivi Grci sredstvo Božje providnosti a njihovi uspjesi predigra u uspostavljanje Božjega Kraljevstva. Psalam pripada vrsti himana, kaže Deissler, ali očito ima i eshatološko značenje.

Duhm drži da se radi o stvarnoj oluji. Pri tom ističe da nije potrebno pretpostaviti da se o Yahwehu govori kao o nekom starom bogu nevremena. Pretpostavke su o oceanima iznad nebesa i nazivanje svećenika sinovima Božjim znakovi da psalam potječe iz kasnijih vremena.

I König drži otvoreno da se radi o stvarnoj oluji i misli da su Post. 6, 1—9. 17 i psalam prozna i pjesnička paralela.

Weiser tako drži da se radi o stvarnoj oluji kao o manifestaciji Yahwehove moći. Psalam je sastavljen po uzoru feničkih sastava u čast boga nevremena, Baala-Hadada, ali nadahnuti pjesnik ide za tim da pripiše svaku prirodnu pojavu Yahwehu kao pravome Bogu, dok su to Feničani pripisivali lažno svojim krivim božanstvima.

Kraus je mišljenja da je psalam veoma star, valjda jedan od najstarijih psalama psaltira. I on misli da je u psalmu opisana stvarna oluja ali koja simbolički predočuje Yahwehovu moć. U 11. retku psalmista moli da tu moć Yahweh iskaže u korist svoga naroda. I Kraus priznaje da je nadahnuti pjesnik koristio sve ono najbolje što je fenički ili neki drugi pjesnik rekao o svome bogu kao gospodaru prirodnih pojava i da je sve to pripisao Yahwehu.

Što reći o ovisnosti psalma o feničkim i mesopotamskim tekstovima koja se danas sve to češće i upornije ističe?

O. Vaccari (La Biblia dai testi originali, sv. IV - 1, Salani) nastoji dokazati da je sličnost dosta daleka i samo izvanjska. No ipak se mora priznati da podudaranje riječi, izraza i vlastitih imena traže neko razjašnjenje. Izgleda da je nadahnuti pisac išao za tim da dokaže da ono što se lažno pripisivalo Baalu pristaje sasvim dobro i jedino Yahwehu, pravome Bogu.

Castellino spomenutu pojavu nastoji protumačiti i činjenicom da su fenički elementi ušli u religioznu pjesmu Kananejaca, a odatle u onu hebrejsku.

Što mi mislimo o psalmu?

Nije nemoguće da je neki vihor mogao poharati sve zemlje oko Palestine, na sjeveru, na istoku i na jugu, a da je poštedio područje israelske zemlje. Bog je to mogao učiniti. Ali moramo naglasiti da se redovito tako ne događa, nego da vihor nosi sve ispred sebe i ne bira koje će krajeve obuhvatiti. A onda moramo imati pred očima da se prema onome što nalazimo u psalmu ne radi o samom vihoru. Na spomenute se zemlje istodobno sručio i neviđeni potop uz silnu grmljavinu i sijevanje munja, a sve je to bilo popraćeno velikim i snažnim potresima. Nije lako pretpostaviti da se naravno moglo sve to složiti u isto vrijeme i odabrati upravo samo spomenuto područje. Ako ćemo opisu oluje u psalmu dati naravno značenje, onda moramo pretpostaviti da je Bog sve to uredio *ad hoc*, da je htio specialno kazniti naročito i velikim vremenskim nepogodama zemlje neprijateljski raspoložene prema Israelu. Da je to bilo nešto slično onome što je Bog poslao na Sodomu i Gomoru. Ne isključujemo tu mogućnost, jer kod Boga nije ništa nemoguće ali moramo ipak naglasiti da o tome nemamo nikakva traga ni u povijesnim knjigama SZ ni u onim proročkim.

Sama činjenica da se svi elementi neke strašne oluje stavljaju zajedno i usredotočju na neku određenu tačku, na okolne neprijateljske zemlje, govore radije u prilog neke očite Yahwehove pojave, neke teofanije. Primjera za to imamo dosta i u drugim psalmima, kao u 17 (18), 49(50), 96(97), itd., i redom u proročkim knjigama.

Svaka teofanija poprima svoje posebno značenje prema cilju s kojima je poduzeta. A onda, ona može označavati izravnu Yahwehovu intervenciju ili pak ono posrednu, preko drugih ljudi. U ovome zadnjem slučaju osim teofanije imamo i alegorično prikazivanje nekog događaja, pothvata, itd. O ovome zadnjemu mislimo da se radi u psalmu.

U stvari u oluji su alegorično prikazani Davidovi ratni pothvati protiv okolnih poganskih naroda, na sjeveru, na istoku i na jugu, o kojima je David pjevao u psalmima 9A(9), 59(60), 20(21). Oni su bili strašni za spomenute narode i punim se pravom mogu uspoređivati s vihorom koji je poharao sve njihove krajeve. S pravim potopom koji se srušio na njih i izbrisao ih s lica zemlje, jer je David i njih i njihove gradove u mnogo slučajeva potpuno uništio. S grmljavinom i sijevanjem munja, jer se neprijateljska sila oborila na njih svom srdžbom i svom žestinom da ih pretvori u prah i pepeo. S potresom, jer ih je Davidova vojna akcija uzdrmala zbilja do temelja i posijala pravi metež posvuda. Osim toga, David je uvijek pripisivao isključivo Yahwehu sve ono što je sam postigao. To je uradio i ovaj put. Preko njega je Yahweh pohodio osvetnički spomenute narode, pa se zato kaže da je Yahweh podigao oluju i njome upravljao ukoliko se hoće time kazati da se u Davidu i njegovim četama Yahweh oborio na njih. On je bio iza Davidovih leđa i onih njegove vojske.

Da se vojni pohod uspoređuje s olujom koja se sručuje na nekoga ili na neki kraj, nije ništa novo ni ništa naročito. Za to imamo također dosta primjera u svetopisamskim knjigama SZ, naročito u prorocima i pjesmama. Dovoljno je navesti Is. 28, 2 gdje je očito da se neprijateljski ratni pohod Asiraca uspoređuje oluji. To isto imamo i u ps. 45(46) gdje se također opisuje taj isti ratni pohod koji ipak nije uspio da uzdrma Jerusalem. Svoje će ratne pothvate David i kasnije usporediti s olujom, s grmljavinom, sijevanjem munja, s potresima koji su uzdrmali cijelu zemlju, sa silnim kišama, u psalmu 17(18). Doduše, tu se prikazuje Yahweh kako se sa svim tim aparatom naravnih pojava prikazuje da porazi i natjera u bijeg neprijatelje. No, moramo uzeti u obzir da se ni ovaj put Yahweh nije izravno borio, nego samo preko Davida. I u psalmu je 76(77) također opisan poraz Faraona i njegove vojske u Crvenome moru u obliku oluje koja se srušila na njih. Ali

je ovaj put (Yahweh izravno upravljao porazom, tj. na jedan čudesan način. I u ps. 67(68), 34 se Yahwehov ratni poklik uspoređuje s grmljavinom.

Koje bismo sada mjesto mogli dati psalmu nakon što smo razjasnili o čemu govori i u kojim je okolnostima nastao?

On bez sumnje prema našoj zamisli pripada Davidovim povijesnim psalmima koje smo malo prije spomenuli, jer pjeva o učincima njegovih pobjeda izvojštenih nakon što je uzeo u ruke vlast nad Izabranim narodom. Mogli bismo i pomisliti da je pjesma zahvalnica Yahwehu za pobjede koje je on udijelio tom prigodom Davidu. To on i je u stvari. Na to nas upućuje prvi, uvodni distih (1-2), kao i onaj zadnji (10-11). U njima se ističe očito velika moć koju je Yahweh negdje pokazao. A to je moralo biti po svoj prilici upravo u ratnim pothvatima. To više što nam ova dva distiha govore skoro otvorenim riječima o pobjedi. Dakle prema njima bi se moralo raditi bez ikakve sumnje o alegoričnom prikazivanju ratnih pohoda, a ne o opisu stvarne i naravne oluje. Ali je psalam mogao poprimiti još jednu ulogu.

Kad se nakon prvih velikih pobjeda nad unutarnjim i vanjskim poganskim narodima posvećivao šator na Sionu i Yahweh ustoličavao kao vrhovni Bog israelskog naroda, isticalo se sve ono što je on kao svemogući Bog bio do tada učinio za nj, kako smo to vidjeli u 67(68) psalmu, jer je to bio jedan od glavnijih razloga zbog kojih je israelski narod imao izabrati i svečano proglasiti Yahweha za svog vrhovnoga Boga. Nije stoga nemoguće da se u tu svrhu tom istom prigodom spomenulo i ono što je upravo nedavno Yahweh učinio za svoj narod preko Davidovih pobjeda. Na to nas upućuje i drugi dio naslova koji nalazimo u prevodu LXX a koji glasi *in consummatione tabernaculi*, kad je bio dovršen šator dakako onaj na Sionu. Prema toj uputi psalam bi bio spjevan upravo prigodom posvećenja spomenutog šatora i prema tome bi bez ikakve sumnje pripadao Psalmima posvećenja, a imao bi ulogu sličnu onoj ps. 67(68). Moramo ga zato uvrstiti među njih i to odmah iza sada spomenutog. To više što je prvi distih (1-2) skoro u cijelosti i doslovno ponovljen u ps. 95(96), 7-9, ovaj je psalam spjevan prigodom posvećenja ponovno uspostavljenog jerusalemskog hrama nakon povratka, kako ćemo to vidjeti kasnije. — Psalam bi se također mogao uvrstiti i

među spomenute Davidove povijesne psalme. Pače se samo u tom središtu može pravilno i cjelovito shvatiti njegov sadržaj i njegova pjesnička izradba u krasnoj i snažnoj alegoriji, pa zato upućujemo čitatelja da dobro prouči te psalme kako bi što bolje mogao shvatiti i ovoga.

Razdioba je psalma sasvim jednostavna. On se sastoji od uvodnog distiha (1-2), dvije kitice (3-6 i 7-11a), i od zaključnog poluretka koji bi se mogao nazvati i retkom (11b). U uvodnom distihu David pozivlje prisutni narod da otvoreno, javno i svečano prizna moć koju je Xahweh pokazao u navedenim borbama koje su dovele do potpune pokornosti nutarnje i vanjske poganske narode koji su uvijek snovali o zlu Izabranog naroda i o njegovu uništenju, i preporuča da to priznanje bude ujedno i poklon novoustoličenome Bogu. U kiticama opisuje Yahwehovu teofaniju i njegovu intervenciju protiv poganskih okolnih naroda, na sjeveru, istoku i jugu, u obliku snažne i nezapamćene oluje koja se oborila na njih i nabraja učinke intervencije za pogane, za israelskog Boga, i za narod. U zaključnom retku stavlja pred oči svojim sunarodnjacima da će i buduće dobro naroda ovisiti jedino o Yahwehu. Na taj način naglašuje da je Yahweh najveći dobročinitelj israelskog naroda i da je punim pravom zaslužio da ga ovaj proglasi za svog vrhovnog Boga.

1. *Prinesite Yahwehu mlade ovnove,**
prikazujte mu na poklon priznanje njegove veličine i njegove moći.
2. *Prikazujte na poklon Yahwehu ponošenje njegovim imenom,**
poklonite se Yahwehu u što većemu sjaju svečanosti:

. . . .

3. *»Yahwehov se glas javlja nad vodama,*
*Bog slave je zagrmio,**
Yahweh upravlja silnim vodama.«
4. *»Yahwehov je glas snažan,**
Yahwehov je glas veličanstven.«

. . . .

5. *»Yahwehov glas krši cedre,**
krši libanske cedre Yahweh.«
6. *»Čini da poskakuje kao june Liban,**
kao mladi nosorog Sirijon.«

7. *»Yahwehov glas!*
Razašilje na sve strane ognjene plamene.«

8. *»Yahwehovglas čini da se previja od boli pustinja,**
čini Yahweh da se previja od boli pustinja Kadeš.«

9a. *Yahwehov glas tjera na rađanje jelene*
dok ogoljuje šume.«

. . . .

9b. *Eto u njegovu hramu svi govore o njegovoj veličini:**

10. *»Yahweh je učinio da nastane pravi potop!«*
*»A on će stolovati kao kralj kroz sva pokoljenja**

11a. *Yahweh je dao moć svome narodu.«*

. . . .

11b. *On će ga obasuti blagodatima u stečenome miru.—*

Uvodni distih: 1-2. Poziv na priznanje dobročinstva i na poklon novoustoličenome vrhovnom Bogu.

Svojim psalmom David ima u vidu jednim snažnim pogledom obuhvatiti sve velike pobjede koje je Yahweh udijelio njemu i svemu israelskome narodu u nedavnim bitkama za samostalnost i obranu države od nutarnjih i okolnih poganskih naroda koji su neprestano prijetili njegovu potpunom uništenju. On će to prikazati kao Yahwehovu zaslugu i naglasit će da je on time zadužio israelski narod da ga proglasi za svog vrhovnog Boga, jer se time pokazao njegovim velikim božanskim dobročiniteljem.

1—2. U tu svrhu David neće postupiti kao historičar koji propovijeda po redu kako su se odigrali slavni događaji da onda upozori na njihovo značenje i na dužnosti koje otuda proizilaze za Israelce. On je pjesnik i postupa kao pjesnik. Zato će na prvome mjestu nastojati da pobudi pažnju svojih sunarodnjaka i da ih učini znatiželjnima da čuju ono što im ima reći. Upozorit će najprije da se radi o nečemu velikom, jer ih odmah pozivlje da zato imaju odati priznanje svome Bogu i da ga iz zahvalnosti za ono veliko što je učinio za njih imaju proglasiti za svoga vrhovnoga Boga.

Za ono veliko i divno što je Yawveh učinio za svoj narod imaju se upriličiti velike vjerske manifestacije, igre i svečane žrtve. Zato na prvome mjestu David pozivlje svoje sunarodnjake da u znak zahvalnosti prikazuju svome Bogu velikim oduševljenjem najbolje žrtve, one mladih ovnova (prinosite Yahwehu mlade ovnove). Ovo je sinegdoha. Žrtve mladih ovnova označuju žrtve svih ostalih životinja. To su bile žrtve zahvalnice. To će njihovo obilježje istaknuti riječi koje će ih pratiti. Zato David pozivlje dalje svoje sunarodnjake da za vrijeme prikazivanja žrtava ističu sve ono što je hvalevrijedno za njih učinio Yahweh, da naglašuju velika i junačka djela kojima je pobijedio i pokorio, pače i uništio neprijatelje svoga naroda; i u kojima je on bjelodano svima, Israelcima i poganima, pokazao kako je velika i neisporediva njegova božanska moć i kako je on zbilja najveći među svim bogovima te mu nema niti izdaleka slična (prikazuje mu na poklon priznanje njegove veličine i njegove moći). Ovo će priznanje biti ugodnije Yahwehu nego li same žrtve, jer je ono za nj značajnije i veće od svih žrtava.

Preko žrtava, a naročito preko žrtvenih gozbi, Israelci su imali izjavljivati na temelju samih činjenica da je njihov Bog najveći i najslavniji od svih ostalih i da se oni diče s njim, da ga ne bi zamijenili s nikakvim drugim bogom, jer da nijedan bog nije učinio ono što je on učinio u njihovu korist za vrijeme spomenutih borbi, niti je u stanju da to učini (prikazuje na poklon Yahwehu ponošenje njegovim imenom). I to je bila velika počast, a ujedno i najizvrsnije iskazivanje zahvalnosti israelskome Bogu.

Iza tako očitih priznanja i iza iskazane zahvalnosti, dolazila je i treća dužnost. Israelci su imali izabrati Yahveha za svog vrhovnog Boga, kao takvog ga ustoličiti na Sionu i onda mu se u znak podložnosti duboko pokloniti, ako su htjeli biti dosljedni sebi (poklonite se Yahwehu u što većemu sjaju svečanosti). Psalam govori o samom poklonu, ali su u njemu sadržane sve misli i sve nakane koje smo upravo sada spomenuli, jer se i ovaj put radi o sažetom pjesničkom izražavanju. — David traži da proglašenje i ustoličenje kao i poklon vrhovnome Bogu budu izvedeni na što svečaniji način sa što većim aparatom vanjskih svečanosti i vanjskih proslava. I to je morao biti jedan znak da su se Israelci odlučili na taj korak svim oduševljenjem.

I Kitica: 3-6. Opis teofanije i njezinih učinaka.

Kad je pobudio pažnju svojih slušatelja i tako upozorio da se radi o veoma važnoj stvari, David će sada opisati ono što je Yahweh učinio za svoj narod i čime je on zaslužio da bude proglašen vrhovnim Bogom. To će on staviti u usta levita-pjevača da bude kao ona pohvala koju je narod u čast israelskoga Boga imao javno priznati pred svima. Zato se slijedeći reci imaju smatrati kao upravni govor.

3—4. David će odmah započeti s prikazivanjem Yahwehove pojave u korist israelskoga naroda. Svu će on akciju pokoravanja poganskih naroda prikazati naprije pod slikom snažnog potopa koji sve uništava i vuče za sobom. Tu je akciju vodio David ali ju je upriličio sam Yahweh i on joj je dao mogućnosti i moć da izvrši sve ono što je on bio odredio za kaznu spomenutih naroda. To je bio njegov kazneni pohod, izlijev njegove osvete za ono što su bili učinili njegovu narodu i što su se spremali još učiniti. Zato se on prikazuje kako se pojavio na nebu iznad oblaka. On ih je skupio i upravlja njihovim vodama. Nastat će silna grmljavina (Yahwehov se glas javlja nad vodama, Bog slave je zagrmio), a iza nje će poteći silne vode (Yahweh upravlja silnim vodama). David će to prikazati kao da sve ovisi o grmljavini. Kad je ona snažnija, onda su i vode veće. Zato će istaknuti da je bila silna (Yahwehov je glas snažan, Yahwehov je glas veličanstven). Pjesnička slika daje naslutiti da se Yahweh zbilja teško razljutio i da je odlučio uništiti do korijena neprijatelje.

5—6. Iza pjesničke slike o pohodu punom božanske srdžbe dolazi opis njezinih učinaka, i to najprije na sjeveru među Aramejcima.

U pređašnjemu je distihu istaknuto kako je uslijed snažne grmljavine nastao neviđeni potop i kako teku vode kao iz kabla, ruše, nose sve za sobom. U ovome će se iznijeti kako se uz to pojavljuje i grom, kako to uvijek biva s olujnom kišom i grmljavinom, iako nije poimence spomenut, jer se radi uvijek o sažetom pjesničkom stilu. On krši snažne libanske cedre. Pojavljuje se i potres koji će uzdrmati sa svim, čak i s najvišim brdima kao što je Hermon ili Sirijon, najviši vrhunac libanskog gorja (Yahwehov glasi krši cedre, krši libanske cedre Yahweh. Čini da poskakuje kao june Liban, kao mladi nosorog Sirijon).

Valjda nije bilo moguće opisati zornije svu veličinu i strahotu potresa. Sav se Liban trese, pače i poskakuje kao mlado june, a najviši njegovi vrhovi kao mladi nosorog. Yahwehovom akcijom s kojom je rukovodio David sve je uzdrmano do temelja. Narodi su se poljuljali i vidjeli su da je ništa sva njihova snaga pred Yahwehovom božanskom svemoći. Snažne su se vlade rušile jedna za drugom. Ljudi su vidjeli da je sve izgubljeno i da ne mogu više ništa, nego da se moraju pokorno podložiti jarmu israelskoga naroda.

II Kitica: 7-11a. Opis osvetničkog pohoda na istok i jug. Odjeci svega toga u Izraelu.

Poslije nego li je nadahnuti pjesnik na usta levitapjevača opisao što se zbilo iza Yahwehova osvetničkoga pohoda na sjeveru, tim će istim načinom opisati ono što se zbilo na istoku i jugu. Obe će pokrajine obuhvatiti neodijeljeno.

7—9a. U pjesničkome prikazivanju izgleda kao da se Yahweh nalazi u Obećanoj zemlji, zapravo iznad nje i da odotuda upravlja silnom olujom na sve strane. Ovaj se put ne govori o potopu nego o silnim gromovima, o ognjenim plamenima. Ali se i ovaj put radi o sinegdohi i moramo pretpostaviti da se u sažetom pjesničkom stilu podrazumijevaju također i silne vode i grmljavine i potresi, što sve redovito dolazi zajedno. No, u prvom je planu pjesnička slika gromova. Yahweh ih razašilje na sve strane. Ima ih sila. Sve se bliješti od njih, sve se trese, sve gori (Yahwehov glas! Razašilje na sve strane ognjene plamene). Gromovima će on pretvoriti u prah i pepeo i zemlju i njezine stanovnike. To je iskaz njegove božanske moći, ali i znak njegove raspaljene božanske srdžbe. Na taj će način on preko Davida i njegovih četa kao vatra gromova pretvoriti u prah i pepeo neprijatelje i njihove zemlje. Bog je svemoguć i moći se to izvesti, pa i preko slabih Davidovih snaga.

Da pokaže slikovito koliko je velika Yahwehova srdžba i kako će se zbilja strašno izliti na neprijatelje, David će pokazati rušilačku snagu gromova. Oni su toliki i tako snažni da kidaju lišće i grane i pretvaraju goleme šume u Bašanu i ostaloj okolici onkraj Jordana u gola debla. Jele-

ne koji su se bili sklonili pred olujom u šume spopao je smrtni strah i oni se oslobađaju od bremena prije određenoga vremena. To je morala biti jedna prava strahota. Tome je sličio strahoviti Yahwehov osvetnički ratni pohod (Yahwehov glas tjera na rađanje jelene dok ogoljuje šume).

U Kadešu, na jugu Palestine, pohod Yahwehov sliči uglavnom snažnom potresu koji je uzdrmao i snažnu pustinju. I ovdje se radi o sažetom pjesničkom stilu, pa se uz potres moraju podrazumijevati i sve ostale prirodne pojave koje su u misli nadahnutog pjesnika prouzrokovale sam potres, a to su grmljavina, silne vode i munje (Yahwehov glas čini da se previja od boli pustinja, čini Yahweh da se previja od boli pustinja Kadeš). Snažan pohod Davidovih vojnih snaga iza kojih je svemoćni Yahweh bit će kao silan potres koji će uzdrmati svim neprijateljskim snagama, izbaciti ih iz stroja, utjerati im strah u kosti i natjerati ih u bijeg. I ta će vojska potresti cijelom zemljom, sve će isprevrtati, sve ispremiještati, uništiti sve.

9b—11a. Kad su Israelci kao u jednoj slici jednim snažnim pogledom obuhvatiti silno djelo koje je Yahweh izvršio u njihovu korist, oni će ga sada ocijeniti, dat će svoj sud o njemu. Sakupljeni sada pred njim u njegovu svetištu na Sionu, oni će uprijeti prstom na nj i govorit će: pa to je taj silni Yahweh koji je podigao svu tu strašnu oluju na pogane (eto u njegovu hramu svi govore o njegovoj veličini: »Yahweh je učinio da nastane pravi potop«). On je porazio i uništio sve svoje neprijatelje, tj. sve neprijatelje svoga naroda, i sada može da mirno vlada u njegovoj sredini uz stalnost da ga nijedan drugi bog neće zasmetati u njegovu posjedu, jer se nijedan od onih naroda koje je on porazio neće više usuditi da se zarati s njim ili s njegovim narodom. Sve je poraženo, sve je uništeno, i on može da se nadigne nad svim tim kao neosporivi gospodar i vladar (a on će stolovati kao kralj kroz sva pokoljenja). Israelci će i dalje upirati prstom u svoga Boga i govorit će: pa to je taj koji je udijelio snagu israelskim četama. To je taj uz čiju su pomoć one tako snažno porazile svoje neprijatelje (Yahweh je dao moć svome narodu). — Ovaj distih predstavlja ono priznanje na koje je David bio pozvao svoje sunarodnjake u prvome distihu. To je njegova formulacija. Ono dolazi kao posljedica u kiticama pjesmom levita prikazanih Yahwehovih velikih djela i njegovih zasluga.

Zaključak: 11b. Dobro naroda ovisi o Yahwehu i ubuduće.

11b. Iza hvalospjeva koji je narod preko levita-pjevača i onda sam prikazao svome Bogu dolazi jedan drugi glas. To bi mogao biti ili glas nekog svećenika ili onaj nekog drugog levitskog zbora koji na iznesene činjenice nadodaje da je Yahweh onaj koji će i ubuduće ne samo obraniti svoj narod kako je to učinio nedavno, nego da će se također brinuti i za sve ostalo te da će mu udijeliti da mirno i spokojno živi u svojoj zemlji sa svim onim što je potrebno za jedan pristojan i ugledan život među svim ostalim narodima (on će ga obasuti blagodatima u stečenome miru). Onaj koji je kadar poraziti tako jake neprijatelje i koji je podigao tako visoko moć i ugled svoga naroda, bit će u stanju da tom narodu i pribavi jedan dobar i ugledan život, jer to nije veće od onoga što mu je pobjedama udijelio.—

Kad su leviti-pjevači na ovako zoran i snažan način prikazali što Yahweh znači u životu israelskog naroda i koliko je on zaslužan, moglo je biti jasno svakome da je Yahweh zbilja zaslužio da bude proglašen vrhovnim Bogom tog naroda. A to je upravo ono za čim je išao nadahnuti pjesnik.

. . . .

Vidjeli smo u uvodu da su mišljenja u pogledu sadržaja i cilja psalma veoma podijeljena i da auktori redom nastoje samo nagađati o čemu bi se moglo raditi a da nitko ne drži da bi mogao nešto stalno ustvrditi. U stvari i ne može biti drukčije, jer se nalazimo pred teškim pitanjem da li se radi o doslovnom smislu, o opisu neke oluje koja se zbilja srušila na spomenute krajeve, ili se pod koprenom doslovnog prikazivanja skriva nešto drugo. Uzevši u obzir slikoviti stil kojim se nadahnuti pjesnici, pa i sami proroci, nerijetko služe, ova mogućnost dolazi bez daljnega u obzir kod svih komentatora. Mi smo ukazali na uvodni i na zadnji distih u psalmu. Oni nam govore da se radi o proglašenju Yahweha za vrhovnog Boga, za kralja među bogovima u israelskome narodu. Vidjeli smo također da nadahnuti pjesnik ide za tim da prikaže kako je Yahweh to zaslužio i kako je dostojan toga, i da prema tome moramo uzeti da se pod koprenom alegorije opisuje Yahwehov pobjedonosni ratni pohod među okolnim poganskim narodima. Narotčito nas na to upućuje zadnji dis-

tih u kojemu se iznosi kako Yahweh nakon poraženih neprijatelja može da stoluje kao neosporivi kralj nad cijelom Palestinom, a još više izraz da je Yahweh udijelio moć svome narodu. Tu više nemože biti sumnje da se ne radi o ratnim pothvatima. Moglo bi nam se doduše primjetiti da se u izvorniku nalazi oblik *yiqtol*. No, već smo dosta puta vidjeli da on može opisivati i prošle događaje. A kad nam se to ne bi htjelo priznati bar ne u ovom slučaju, onda bismo mogli reći da i u sadašnjem vremenu (daje moć) izraz može imati to isto značenje, tj. da znači da je Yahweh učinio svoj narod moćnijim od svih ostalih. No, kako? Upravo zato što mu je dao da ih uz njegovu božansku moć pobijedi. Kad bismo htjeli reći da psalmista ide za tim da uvjeri Israelce kako će im Yahweh lako moći udijeliti premoć nad njihovim neprijateljima kad tako snažno gospodari prirodnim pojavama, mi bismo izrazu *daje moć* oduzeli njegovo pravo, konkretno značenje. Uz to bi on govorio o nečemu budućemu, a ne bi ukazivao na prošlu stvarnost, ne bi imao stvarne podloge.

Israelci su imali proglasiti Yahweha svojim vrhovnim Bogom iz zahvalnosti, u znak priznanja za sve ono što je učinio za njih, kao i za sve ono što je još imao učiniti. Uzmemo li i mi u obzir sve ono što je Bog nama učinio kad nas je iz ništa učinio iz puke svoje dobrote prema nama, kad nam je udijelio svoj nadnaravni božanski život i htio nas imati za sebe i kad nas zove na svoje vlastito blaženstvo na nebesima, uvjerit ćemo se da ćemo svoje dužnosti prema njemu morati vršiti ne samo radi njegove božanske neizmjrnosti i radi apsolutnog prava koje ima nad nama, nego još više radi zahvalnosti koju mu dugujemo zbog neizmjerne dobrote koju nam je iskazao, neprestano nam iskazuje, i spreman je da nam je i ubuduće iskaže. Na taj ćemo način biti mnogo više oduševljeni za svoje dužnosti prema svome Bogu i mnogo spremniji. Kad molimo psalam, molimo Gospodina da udijeli i nama i svim ostalima upravo tu veliku milost.

Već smo gore iznijeli uglavnom pjesničku strukturu. Uvodni distih, dvije kitice i zaključni redak. U drugoj kitici distisi imaju svoju posebnu strukturu, kako smo na to upozorili gore u filološkim bilješkama. Inače je građa psalma vrlo dobro raspoređena. U uvodnome distihu imamo poziv na pohvalu i na poklon. U kiticama nam se daje razlog toga, a u zaključnome se retku naglašava posljedica

izbora koji je učinio israelski narod: on će imati moćnoga Boga koji će ga štititi u svakoj prigodi. I misli su u kiticama vrlo dobro raspoređene, jer iako su razni oblici oluje ponešto pomiješani između sebe, područja su na koja su se ona oborila vrlo dobro odvojena, jer nam se u prvoj kitici govori o sjeveru Palestine, a u drugoj o njezinom istoku i jugu. U drugome distihu druge kitice imamo zaključak navedenih razloga: Israelci se imaju kome klanjati i zašto pa se i on mora smatrati jedno s mišlju kitica. Reci imaju sinonimni paralelizam koji je u nekim slučajevima jedna obična tautologija.

FILOLOŠKE BILJEŠKE PS. 28/29

1. »pjesma uz glazbala.« Isp. ps. 67/68/, 1. Prevod LXX nadodaje riječi **eksodiou skenes.** To Vulgata prevodi **in consummatione tabernaculi,** onom prigodom kad je bio dovršen šator. Ovako apsolutno stavljen **šator** može označivati samo Yahwehov šator na Sionu koji je bio podigao David i u koji je bio postavio Zavjetni kovčeg. Netom je bio dovršen, David ga je posvetio Yahwehovu kultu. Zato povijesna oznaka iz prevoda LXX očito upućuje na činjenicu da je psalam bio spjevan prigodom posvećenja šatora na Sionu. Sadržaj se psalma može složiti vrlo dobro s ovom uputom. — Nekoji komentatori misle da bi se moglo raditi o liturgičnoj uputi i da bi ona kazivala kako je bilo uređeno da se psalam pjeva osmoga dana, tj. na koncu velike svečanosti Sjednica. Moramo ipak reći da sama riječ šator nama ne može kazati da se radilo o spomenutome blagdanu i da je to neko nagađanje, nipošto jedno doslovno i naravno značenje riječi oznake

»Mlade ovnove«. U današnjem MT imamo **benê(y) 'elîm.** Ako se smatra da je pravilno napisano onda znači sinovi Božji. Tako prevode mnogi moderni stručnjaci. No, 9 rukopisa istog teksta, Sir i sv. Jeronim su čitali **benê(y) 'êlîm,** doslovno, sinove ovnove. Uzmemo li u obzir da današnji MT ima valjda defektivnu lekciju, onda ćemo morati reći da je lekcija **sinove ovnova** vjerojatnija Prevod nam LXX daje jednu i drugu varijantu. Radi se po svoj prilici o jukstapoziciji dviju varijanta koju je proveo Origen u svojim heksaplima, pa ne možemo znati što su oni zapravo čitali u svojim rukopisima.

A priori ne možemo kazati za nijednu da je pogrešna, jer se riječ može upraviti svećenicima da prikažu žrtve Yahwehu, a može se pretpostaviti da su se leviti-pjevači u ime Davidovo obratili svim pristunim Israelcima kao i onim otsutnima i pozvali ih da prikažu svečane žrtve Yahwehu i da pri tome naglase značenje zahvalnosti i poklona koje su one morale poprimiti prema njihovim nakanama. Ako uzmemo u obzir da se u 2b retku ista lica pozivaju na poklon a preko njega i na izbor Yahweha za vrhovnoga Boga israelskoga naroda, reći ćemo da se radije oni pozivaju i na žrtve, nego li svećenici na same žrtve. U ovom slučaju leviti-pjevači ili pak i sam psalmista ne bi spominjao lica kojima se obraća. Ali to nije uopće potrebno, jer je iz same stvari dovoljno jasno o kome se radi. Ne možemo ipak reći da je ovo mišljenje sto-postotno stalnoi da bez daljnega isključuje ono prvo.

»Prikazujte na poklon.« U izvorniku **habû,** dati, pokloniti na dar. Kad se radi o božanstvu valja shvatiti da se to poklanja kao žrtveni dar, tj. da se prikazuje kao neka vrst žrtve.

»Priznanje njegove veličine i njegove moći«. U izvorniku **kabôd wa'ôz,** doslovno, veličinu i moć. Jesno je po sebi da Israelci neće pokloniti Bogu na dar svoju veličinu i svoju moć, nego da će izjaviti javno svima i svečano kako je velik i moćan onaj koga oni misle proglasiti za svoga kralja. Inače se i svakome kralju nastoji priznati veličina i moć u znak iskazivanja jedne od najizvrsnijih počasti. Isti izraz imamo i u ps. 95(96), 7.

2. »Ponašanje njegovim imenom.« U izvorniku **kebod šemô,** veličinu ili slavu njegova imena. Ne veličinu ili slavu Yahwehova imena imali su Israelci prikazati Yahwehu kao poklon, jer je njegovo ime sve to već po sebi posjedovalo. Nego su oni morali priznati da njegovo ime sve to po-

sjeduje. A onda su morali priznati pred njim i ono na što ih je ta veličina poticala. Morali su istaknuti da se oni diče imenom svoga Boga pred svim narodima, jer je Yahweh bio doista velik i slavan Bog. Sve to u sebi sadrži sažeti pjesnički izraz. — Isti izraz imamo u ps. 95(96), 8.

»U što većemu sjaju svečanosti.« U izvorniku **behadrat-qodeš,** doslovno, u sjaju ili krasoti svečanosti, tj. u sjaju ili krasoti, svetoj ili religioznoj. Na prvi je mah jasno da se radi o religioznim svečanostima i da leviti-pjevači u ime Davidovo pozivlju Israelce da što većim i sjajnijim svečanostima uvijek iz zahvalnosti proglase Yahweha vrhovnim Bogom israelskoga naroda. A to će službeno učiniti svojim poklonom. I ovaj put riječ **poklonite se** je jedan sažeti izraz koji kaže mnogo više toga nego li riječ po sebi izražava. — LXX imaju **en aule hagia autou,** u njegovu svetom trijemu. Valjda su čitali u svojim rukopisima **behasrat godšô.** Riječ **hasrat** u pluralu nalazimo i u ps. 95(96), 8. Inače izraz MT nalazimo cjelovito u istom psalmu redak 9.

3. »Javlja.« Ove riječi nemamo ni u izvorniku ni u starim prevodima. Ali u izrazu **Yahwehov glas nad vodama** moramo nešto nadodati, javlja se odjekuje, ili nešto slično.

»Yahweh upravlja silnim vodama.« U izvorniku **'al-mayim rabbim,** doslovno, nad mnogim vodama. **Rabbim,** može biti sinonim i silnim, a izraz **nad silnim vodama** znači da je Yahweh skupio silne vode i da ih nekamo upravlja. Radi se opet o pjesničkom sažetom izrazu.

6 »Čini da poskakuje kao june Liban, kao mladi nosorog Sirijon.« U današnjem MT imamo **yarqidem,** čini ih da poskakuju. Castellino npr. misli da se lični sufiks, ih, odnosi na Liban i na Sirijon i da je jedna anticipacija. To nije nemoguće s gramatičke strane. Ali su stari prevodi, LXX, sv. Jeronima, itd. očito uzeli da se spomenuti sufiks odnosi na libanske cedre o kojima je bila riječ u pređašnjem retku i prevode u smislu da ih raspršuje ili satire. No, stari prevodi nailaze na veliku poteškoću u slijedećim riječima. Kako se ima razumjeti ono **hos ton moshon ton Libanon** u prevodu LXX, a **quasi vitulum Libani u prevodu** sv. Jeronima? U **Commentarioli** (o. c. 202 sv. Naučitelj ima: »Et comminuet eas ut vitulus Libani. Ramos earum et virgulta calcibus verberans«, udarajući nogama u njihove (cedara) grane i izdanke kao tele. Glas se Božji, ili još bolje njegovi gromovi igraju s cedrima kao što se igra neko tele po mladim šumama. To prema prevodu LXX. U **Juxta Hebraeos** preveo je **et disperegt eas,** i raspršiti će ih (cedre). Kad bismo ovima riječima nadodali one koje slijede **quasi vitulus Libani** i shvatili ih u smislu **ut sint quasi vitulus Libani,** da izgledaju kao tele koje skakuće po Libanu imali bismo onaj smisao koji smo izrazili u prevodu a koji usvajaju redom svi moderni stručnjaci, jer bi prevod tada imao u vidu da izrazi misao kako će libanski cedri skakutati pod akcijom Božjega glasa kao što skakuće tele po Libanu, a cedri bi skakutali zato jer od potresa poskakuje Liban. U latinskim prevodima, bilo onom Vulgatinom bilo onom s izvornog teksta, imamo dosta varijanata u raznim kodeksima pa ne možemo nikako ustanoviti tačno kako je glasio prevod sv. Jeronima (isp. Corpus Christianorum LXX, o. c. 202. note). Zato ne možemo ni kazati što je sv. Naučitelj htio izraziti svojim prevodom. Svakako bi bilo dosljedno kad bismo pretpostavili da je nadahnuti pjesnik izrazio da su libanski cedri poskakivali kao tele a sam Liban kao nosorog, nego da je rekao u prvom dijelu retka da je poskakivao kao tele, a u drugom kao nosorog. — O stvari ovako piše. O. Vlašić: »R. 6. po **prijevodu** S. i V. veoma je nejasan, naprotiv u izvorniku jasan i posve korektan. Razlikost u prijevodu nastala je iz drugojačije i razdiobe pojedinih riječi. Tako npr. mjesto jarkidem: 3 1. fut. Hiph. sa suf. 3. 1. pl. et saltare **facit** eos, čini ih da skaču, čitali su jadiljkem 3 1. fut. Hiph. od gl. **dakak su** eos, čini ih da skaču, čitali su jadiljkem 3 1. fut. Hiph. od gl. **dakak sa** suf. 3. 1. (što znači: comminuit, contundit, satrti); mjesto Širijon, gora Sirion (Hermon na Libanoonu), čitali su ješurun te preveli dilectus (o. c. II 55 fn. bilj.). — Za riječ LXX hegapemenos nekoji drže da su čitali riječ **yešurun,** ljubljeni, kao što nailazimo u PZ 32 ,15 a drugi stavljaju upitnik, jer smatraju da ne mogu tačno znati što su oni mogli imati u svojim rukopisima. — Sirijon je feničko ime za Hermon, najviši vrhunac libanskog gorja.

7. »Razašilje na sve strane« U izvorniku **hoseb,** od glagola **hasab,** izdjelati iz nečega. U svojoj pjesničkoj mašti pjesnik gleda kako iz jednog snažnog snopa gromova koji izgleda kao vatreno deblo Yahweh kida razne gromove i šalje ih posvuda. — Ovaj je redak u stvari samo poluredak i s poluretkom 9a sačinja va misaonu cjelinu retka, a između njih se nalazi cjeloviti 8. redak.

8. »Da se previja od boli.« U izvorniku **yahil,** doslovno, čini da ima boli porodilje. LXX su preveli **sysseiontos,** čini da se trese. Oni su preveli i ovaj put po smislu, stavili su ono na što je konačno ciljao pjesnik.

9. »Yahwehov glas tjera na rađanje jelene. »Za rađanje prije vremena od straha isp. I Sam. 4, 19. — U filološkom pogledu piše O. Vlašić: »Po svoj prilici, imao bi se ovdje ispraviti masoretski tekst, te mqeto ajalot, cerva, košuta, čitati ejlot pl. od ejlah magna arbor, quercus, hrast. Tako Schlögl i Duhm, koje sam i ja nasljedovao i to s trojakog razloga: 1. Takovo čitanje bolje odgovara ideji ovog retka; hoće se naime prikazati žestina oluje; 2. bolje odgovara susljednim riječima (ogoljuje šume); 3. oni, koji čitaju ajalot na muci su kako do prevedu glagol te da protumače, što sve to znači. Toga radi velika je razlikost u njihovim prevodima (o. c. II 55 fil. bilj.). — Od modernih stručnjaka jedni ispravljaju riječ **'ayyalôt,** jeleni, u **'êlôt,** hrastovi, da odgovara riječi **ye'arôt,** šume, u drugoj polovici retka. Drugi naprotiv ispravljaju ovu riječ u **ye'alôt,** divokoza, da odgovara riječi **'ayyalôt,** iz prvog dijela retka. Moramo ipak uprijeti prstom na činjenicu da mnogi današnji stručnjaci ostaju pri današnjem MT i pri starim prevodima koji svi imaju jeleni, jer su uvidjeli da i tako može imati sasvim dobar smisao koji smo mi prikazali u tumaču. Jeleni se pred olujom od straha sklanjaju po šumama. Ali je ona tako strašna da kida grane i stabla i njih spopada strah još veći i sili ih na rađanje prije vremena. Isp. Castellino o. c. 458s.

»Dok oguljuje.« U izvorniku imamo veznik **we,** i, koji može nekada poprimiti i značenje dok. A to značenje ovdje pristaje sasvim dobro. Sjetimo se općenitog pravila da semitski jezici vole u svemu koordinaciju gdje mi moramo uvesti subordinaciju.

10. »Yahweh je učinio da nastane.« U izvorniku imamo **yašab.** U svojoj poslanici ad Sunniam et Fretelam (Epistula CVI) sv. Jeronim piše: »Dominus diluvium inhabitare facit. Puto quod legisse vos dicitis: Dominus diluvium inhabitat. Quorum prius ad gratiam pertient credentibus secundum ad ejus, in quo credunt, habitaculum. Sed quia IASAB verbum ambiguum est et potest utrumque sonare, nam et sessio et habitatio dicitur, et in ipso psalmo de gratia baptismatis dicebatur: Vox Domini super aquas, Deus super aquas multas, et: Vox praeparantis cervos et revelabit condensa, et in templo ejus omnis dicet gloriam, de ipsis sentire volumus qui glorificant Daominum, et interpretati sumus: Dominus diluvium inhabitare facit« (Liber Psalmorum ex recensione sancti Hieronymi, Romae 1953, 15). Vidi se, dakle, da prema njegovu mišljenju glagol **yasab** može biti i transitivno značenje, učiniti da nešto stanuje, bude, nastane. U tom smo ga smislu mi preveli. Od našega smisla nisu daleko ni oni koji prevode **Yahweh stoluje nad potom,** tj. on nad njim gospodari svojom vlašću. A tako prevodi dosta velik broj modernih stručnjaka.

»A on će stolovati.« Mjesto zamjenice **on** imamo u izvorniku imenicu **Yahweh.**

11. »Dao je moć.« U izvorniku **yitten** doslovno, daje. Ali oblik **yiqtol** ima vrlo često značenje prošloga vremena.

»Obasut će blagodatima.« U izvorniku **yebarek,** doslovno, blagoslovit će. Radi se o blagoslovima koje Yahweh šalje na svoje vjernike sa svog svetišta u Jerusalemu. To su u stvari blagoslovi u životu, tj. blagodati koje se odnose na zemaljski život ljudi. Život s dovoljnim sredstvima smatrao se uvijek naročitim Božjim blagoslovom.

»U stečenome miru« U izvorniku **baššalôm,** doslovno, u miru. Ali s članom označuje neki određeni mir. To je bez ikakve sumnje bio onaj koji je israelski narod mogao uživati nakon što su bili pobijeđeni i poraženi svi njegovi neprijatelji.

o. IVAN ŠTAMBUK

»Zemaljskom liturgijom sudjelujemo u predokusu one nebeske liturgije koja se slavi u svetom gradu »Jeruzalemu, kamo kao putnici težimo«.

Konstitucija o sv. Liturgiji

PROTIV FONDOMANIJE

Nije ovaj članak napisan protiv crkvenih fondova; on je napisan protiv fondomanije.

Doklegod Crkva bude živjela na zemlji i djelovala među ljudima, ona će morati imati, i imat će, svoje fondove. Ovakve ili onakve. Morat će imati svoju materijalnu bazu. Inače bi, usred materijalnog svijeta, morala živjeti od čudesa. A ona nikada nije tako živjela.

I Gospodin se je hranio i odijevao stvarima, koje je valjalo ili zaraditi, ili kupiti, ili dobiti na dar. Nije ih stvarao čudom. I iza njega su stajali dobrotvori. I uz njega je išla kesa s novcima (Iv. 12, 6.; 13, 29.). »Loculos habuisse legitur«, kako lijepo kaže sv. Beda. I apostoli su primali darove, I u naravi i u novcu. I kupili su ih; ako ne za sebe, onda za potrebe drugih i za potrebe Crkve (Dj. Ap. 11, 29. 30.). Sv. Pavao više puta izrijekom spominje te crkvene »kolekte« (Ri. 15, 25. sq.; 1. Kor. 16, 1. sq.; 2. Kor. 8, 4. sq.; 9, 1. sq.; Gal. 2, 10.). Vjerojatno su imali i neke, umjerene, rezerva.A Crkva od početka uzdržaje ili plaća svoje službenike: i biskupe, i svećenike. Ne šalje ih u prošnju, osim onih, koji to sami hoće. radi poniženja i savršenosti, kao »prosjački redovi«. Ne sili ih na samostalno zarađivanje. Drži se principa, da, »tko ol tara služi, od oltara i živi« (1. Kor. 9, 13. 14.). I potrebe kulta, i crkveno graditeljstvo, i školovanje svećeničkog podmlatka, i crkvenu karitativnu akciju, financira ona na isti način. I to u organiziranoj formi. Već je apostolska institucija đakona jednim dijelom institucija crkvene ekonomske administracije (Dj. Ap. 6, 1.-4.): administracije, koja je tokom prvih kršćanskih, mučeničkih, vjekova dobivala sve sustavnije i razvijenije organizacijske oblike. Svaki se čas u mučeničkim aktima spominju i »thesauri Ecclesiae«.

Kasnije su vjekovi, iza Konstantinove donacije, pa tokom srednjega vijeka i dalje, crkveno, financiranje i formalno preveli na sistem fondova, »fundus«-a, realnih ili novčanih, u beneficijalnom pravu i svim njegovim suvrstama i podvrstama (menze, »fabricae ecclesiae«, posjedi, desetina, prestacije, takse). I taj je sistem uvijek od strane Crkve bio u principu podržavan i branjen, i ako se ne može nijekati, da se uz njega, kao sjena, veže najveći i najteži dio zloraba, kojima je crkvena povijest, više manje u svakom stoljeću, bila svjedokom. Nije potrebito, da ih ovdje imenito spominjemo; notorne su. Neizmjerno su mnogo škodile moralnom auktoritetu i nutarnjoj disciplini Crkve. S njima se je najviše povezivalo fatalno posvjetovnjačivanje crkvenoga života u izvjesnim krugovima i u izvjesnim crkveno-povijesnim periodima.

Razvoj socijalnih i političkih prilika u svijetu kroz zadnja stoljeća i desetljeća bitno je smanjio razvojne mogućnosti ovoga, tradicionalnog, načina crkvenog financiranja. Crkva je, u skoro svim krajevima svijeta, sve više ostajala bez fiksnih posjeda i bila sve više upućivana na neposrednu, uglavnom dragovoljnu, dobrotvornost i darežljivost vjernika. Kakve će to još konkretne forme uzeti u budućnosti, teško je danas reći. Mnogi misle, da će ova materija i u novom kanonskom pravu biti bitno revidirana i prerađena.

Jedno je međutim sigurno. Crkva će i ubuduće imati svoje financijske izvore, kojega bilo oblika i naravi. I svi će se crkveni faktori, doklegod Crkva bude postojala, neprestano suočivati s tim problemom i morat će mu tražiti rješenje.

Zato će i pitanje crkvenih »fondova« uvijek ostati na dnevnom redu i aktuelno. I u naše dane. I u našim konkretnim prilikama.

Dedalji nas ovdje ne zanimaju. Zanimaju nas samo principi. Ono, što je u ovom problemu načelno i sa vjersko-moralnoga stanovišta od interesa po katoličku i crkvenu javnost.

A nama se čini, da nam iskustvo, i ono historijsko, i ono svagdanje nameće u tom pogledu nekoliko sigurnih teza.

Koje su to? Tri uglavnom.

Nije snaga Crkve u financijama. Nikada ne smije ni bogatstvo ni bogaćenje biti njezin cilj. Ako ikome, Crkvi su financije samo sredstvo, nijesu cilj. Jedan od prirodnih preduvjeta njezina djelovanja, ali nikada ni sadržaj ni raison njezina života. Nikada ne smiju financijski elementi apsorbirati njezine glavne ni pozornosti, ni brige, ni aktivnosti, ni ambicije. Tim bi religija prešla na pozicije naturalizma, i to onoga najgrubljega. Materialia moraju u Crkvi zauzimati posve podređeno mjesto. Njihovo je značenje u njoj i relativno i sekundarno. Bogatstvo, izobilje, ne predstavlja za Crkvu ideal; ono je za nju prije napast i pogibao. Evanđelje je u tom apodiktično. Nadnaravni karakter Crkve, njezino bitno usmjerenje na duhovno, nadzemaljsko i vječno, njezina specifična misija oplemenjivanja i spasavanja duša, stavlja to izvan diskusije. Ako već za obične vjernike i za njihov privatni život vrijedi opomena Isusova: »Ne sabirajte sebi blaga na zemlji, — nego sabirajte sebi blago na nebu, — jer, gdje je blago tvoje, ondje je i srce tvoje« (Mat. 6, 19. — 21.), koliko to više vrijedi za Crkvu, koja je profefionalni nastavljač njegova poslanstva i propovjednik, nosilac, njegovih životnih shvaćanja, i za njezine predstavnike i službenike! Krist se je i rodio, i živio, i umro, siromašan. I uvijek je siromaštvo preporučivao i hvalio. (Mat. 5, 3.; 8, 20.; 11, 5.; 19, 21.; Mark. 10, 21.; Luk. 4, 18.; 6, 20.; 7, 22.; 18, 22.; Jak. 2,5. 6.).

A nijesu ništa manje uvjerljive ni pouke povijesti. Kadgod je Crkva bila bogata, kadgod su se crkvene ličnosti i institucije bile odale životu izobilja, raskoši i sjaja, stvarni je crkveni život redovito upadao u krizu: Crkva, kler i samostani gubili su vitalnost i ugled; bili su krivo gledani, kritikovani, napadani. Mase su se, uvijek siromašne, od njih duhovno tuđile i odbijale, a veliki je svijet predstavnike Crkve naprosto proglašavao trgovcima, kojima je vjera samo dobro došao plašt, da njim pokrije svjetske težnje za ovozemaljskim dobrima i užicima. I nije bilo sveca ni reformatora, koji nije u tom gledao balast, zlatne negve, na nogama Crkve.

Bezbroj puta nijesu ta nagomilana bogatstva uopće ni služila Crkvi: služila su, putem nepotizma ili otimačine, bogaćenju privatnika i aristokratskih obitelji: njihovoj obijesti, luksusu, razvratu. Rijetko je kada bilo na njima pravoga blagoslova, pa i onda, kad su bila, donacijama i oporukama, formalno ostavljena Crkvi. Svećeničke su se oporuke pobijale; rodbina je razvlačila uštede crkvenih ljudi; zadužbine se često ne bi realizirale; inflacije su, devalvacije, sekularizacije, nacionalizacije, ratovi, obezvrjeđivali i

odnosili fondove. U naše dane svaka ih je skoro dijeceza i svećenička generacija po dvaput, po triput, i stvarala i gubila. Bio je to, pomalo, Sizifov posao. .tedjelo se, da propane. Uvijek se je iznova počinjalo, a svršetak je ponajviše uvijek bio jednak: ništica. Toliko je bilo crkvenih veleposjeda, koji su bili pasivni ili su jedva jedvice pokrivali režiju: svatko je od njih pomalo dizao i zakidao, samo Crkva malo ili ništa. Ona je jedino nosila odium »manus mortuae« i mnogo glavobolje i brige; uzalud su se trošile mnoge energije, materijalne i moralne; često i na veliku štetu pravom djelovanju Crkve, duhovnom životu i duhovnoj pastvi. Župnici su, — sami su nam neki to pričali, — morali kojiput više vremena posvećivati ekonomiji nego pastorizaciji, pa su se tako posvjetovnjačivali i rastresali, figurirali kao bogataši i »spahije«, a da, katkada, nijesu stvarno, ni u materijalnom pogledu, imali bemnogo više, nego što imaju i danas, kad više nema »debelih« beneficija. Beneficiji su tada, pogdjegdje, uzimali mjesto oficija, gospodarenje i gospodovanje mjesto apostolata, rada i služenja (Mat. 20, 26.; 23, 11.; Mark. 9, 32.; 10,43.; Iv. 12, 26.).

A bogatstvo je uvijek pomalo i zarazno, i idolopokloničko; ono je »mamon« (Mat. 6, 24.; Luk. 16, 9. 11. 13.). Tako se lako uza nj prilijepe i srca onih, koji služe oltaru. Čovjek ga se, kad mu je jedamput u rukama, tako teško odriče: i ondje, gdje bi to morao, za ljubav višim dobrima. »Filioli, quam difficile est, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!« (Mark. 10, 24.). Uvijek je tako teško provesti kakvu bilo reformu u crkvenom životu, čim ona uključuje i odricanje od beneficija, privilegija, položaja. I onda, kad su već davno za takve reforme, — agrarne ili druge, svejedno, — sazreli uvjeti. Činjenice govore: i kod nas, i drugdje. Svi ih oplakujemo, a prema njima smo svi praktično nemoćni.

Brige se za materijalnu eksistenciju Crkve moraju uvijek uklopiti u bitne koncepcije Crkve i njima kordinirati i subordinirati. Nikada ne smiju kod toga biti kompromitirani viši interesi vjere. Ne smiju biti povrijeđena njezina moralna načela; ne smije biti ugrožena crkvena disciplina, ni zamračen moralni ugled Crkve. To bi bilo fatalno ignoriranje principa o ispravnoj graduaciji vrjednosti. A dok su ljudi ljudi, — i oni crkveni, — uvijek će ta pogibao biti aktuelna. Znali su se koji put i crkveni ljudi, — u želji, da lakše dođu do nekih materijalnih beneficija ili da se izbave od materijalnih neprilika i kriza, — prihvatiti i sredstava moralno problematičnih ili barem skliskih i korumpirati, i nelojalno izigravati partnere u trgovačkim transakcijama i poslovnim spekulacijama, kruto postupati sa stanarima i dužnicima, pa pomalo i zelenišiti, preko štedionica i banaka. A još se češće kompromitirao duhovni ugled Crkve i njezinih moralnih osoba deklariranim prosjačenjem, obigravanjem oko presumptivnih testamentarnih ostavština i legata, metanisanjem plutokratima, mogućnicima i ljudima sa položaja, »domišljatim« žongliranjem s raznim »vječnim misama« i sirotišnim fondovima, nerealnim kupljačinama, spekulacijama s misnim intencijama« u kleru i po redovničkim družbama: tko je »donosio« gledalo mu se je kroz prste i postajao je pomalo »exlex«. I previše je sve to mirisalo s jedne strane po srebroljupstvu i mudrosti od ovoga svijeta, a s druge po krizi kršćanske prostodušnosti i po diplomatskoj prepredenosti. Gubili smo aukto-

ritet ljudi, koji traže samo Boga i jedino se u njega uzdaju, i prestiž kršćanskog dostojanstva, ozbiljnosti, iskrenosti, otvorenosti, istinoljubivosti. Sablažnjivali smo mnoge: intus et foris.

Naše ekonomske brige, naše financijske akcije, — s fondovima ili bez fondova, svejedno, — **ne smiju ni onda, kad su najopravdanije,** — a u principu su uvijek opravdane; ekstremizam i pretjerivanje nijesu na mjestu nigdje, pa ni ovdje, — **nikada biti plašljive i plačljive, nikada panične, nikada škrte, nikada sitničave.** Krist je takav mentalitet odlučno osudio u Evanđelju i nazvao ga poganskim. »Haec enim omnia gentes inquirunt« (Mat. 6, 32.). On od svojih vjernika traži slobodu duha prema svemu onome, što je materijalno; on apsolutno insistira na djetinjskoj vjeri u očinsku Božju Providnost, kao na glavnom akcionom principu s toga područja. »Zna Otac vaš, da vam sve to treba« (Mat. 6, 25. sq.; Luk. 12, 22. sq.). Onima, koji traže kraljevstvo Božje i pravdu njegovu, nikada ne će ponestati ni kruha ni ruha (Mat. 6, 35.; Luk. 12, 31.); oni ne će nikada ogladnjeti ni pružiti ruku prolaznicima s ulice po milostinju. Budu li vjerni, trijezni, skromni i razboriti, — i budu li se moliti, — Bog će blagosloviti njihov trud i pobrinut će im se i za izvore, i za kanale, i za dobrotvore. Nema u Kraljevstvu Božjemu mjesta tjeskobnoj štednji jadanju. Čovjek tu mora biti duhovno superioran, pa Bogu ostaviti glavnu brigu: »sollicitudinem vestram projicientes in eum, quoniem ipsi cura est de vobis« (1. Petr. 5, 7.). Providnost se voli pokazati u kratkoročnom gospodarstvu, nego u dugoročnom, koje hoće da sve po ljudsku unaprijed predvidi i osigura. Od dana do dana živjeli su svi veliki poklonici Providnosti. Po onome evanđeoskom: »Kruh naš **svagdanji** daj nam **danas!**« (Luk. 11, 3.). Sa širinom i optimizmom Kristovim: »Ne brinite se dakle za sutradan! Sutrašnji dan brinut će se sam za sebe. Dosta je svakomu danu i njegove nevolje!« (Mat. 6, 34.).

Dok imamo, trošimo za sve ono, što nam treba: nama, Crkvi i siromašnoj djeci Božjoj oko nas! »U živa usta«! Pretvorimo mrtve kapitale u žive, novac u apostolat i akciju. Ako previše štedi, riskira, da sve izgubi. »Avarus bis solvit!« A tko veledušno daje, osigurava se od rizika. »Pacultates Ecclesiae — in caelestes thesauro manus pauperum deportsverunt!« I ne bojmo se ni rizika ni inicijative na račun Božje Providnosti! I kad nemamo, molimo se, pa ćemo dobiti- »Babitur vobis!« (Luk. 6, 38.). Nijesu to fraze. Svaki dan oko nas to dokumentira opće iskustvo Crkve. Nijesu još nikada ogladnjeli ni naši biskupi, ni naši župnici, ni svećenici, ni naši samostani, ni naše sestre, ni naši pitomci i pitomice po sjemeništima i novicijatima. Kao da i pred nama stoji Gospodin, kao i pred apostolima, i pita nas: »Quando misi vos sine socculo, et pera, et calceamentis, numquid aliquid defuit vobis?« (Luk. 22, 35.).

Treba li, da ova tri principa i konkretiziramo?

Nije danas vrijeme ni za zaklade ni za tezaurizaciju. Niti ćemo žaliti, što nemamo kapitala ni posjeda, niti ćemo previše plakati, kad ih izgubimo. Živa je Crkva Crkva duša, Crkva vjere i svijesti, a ne Crkva beneficija i kapitala. Najbliže smo narodu, kad od naroda i živimo. Vjernici će najvoljeti Crkvu, kad je sami hrane: kao čedo svoje ljubavi. To je, uostalom, originalna, apostolska, i koncepcija i tradicija (Rim. 15, 37.; 1. Kor. 9, 11.). Treba je sistematski i organizirano kultivirati.

Nećemo nikada za novce ili za materijalne prednosti ni prodati ni iznevjeriti nijednoga kršćanskoga principa, nijednoga višega crkvenoga interesa. Ne ćemo Crkve ponizivati ni trgovačkim ni najamničkim gestima: »Gratis accepistis, gratis date!« (Mat. 10, 8.).

Uvijek ćemo živjeti evanđeoski i apostolski skromno. Čuvat ćemo se svakoga »gospodstva« i luksusa. »Habentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus!« (1. Tim. 6, 8.). Samo u domu Gospodnjemu bit ćemo splendidni, ali ni tu nikada na račun ljudske bijede!

I propovijedat ćemo uvijek, i primjenjivat ćemo dosljedno, veliku kršćansku istinu o Božjoj Providnosti. Vjerovat ćemo u Providnost živo i djetinjski. U velikom i u malom. U osobnim stvarima i u općim. Molit ćemo se Providnosti svaki dan, da s nama svaki dan providđa i providi.

I bit ćemo uvijek široka i vesela srca. Uvijek mirni i puni pouzdanja. Uvijek više podatne nego stisnute ruke!

Bliže je, sigurno, bio duhu Božjemu sv. arški župnik, koji je preporučivao i propagirao kao najbolji ekonomski princip u pastoralnom životu: »Tout donne, rien garder!«, — Daji, ne štedi, — nego oni crkveni ljudi, koji su znali, i na katoličkim kongresima, veličati Napoleonovu mudrost: »Prvo novac, drugo novac, treće novac!« kao glavno, zlatno, pravilo praktičnog apostolata.

Ne, nije naša snaga »in curribus et — in equis« (Ps. 19, 8.). Nije naša snaga ni u fondovima. Naša je snaga u Bogu. »In Domino Deo forti in perpetuum!« (Iz. 26, 4.).

Č.

CERKEV — ZAKRAMENTALNO KRISTUSOVO TELO

V svojih govorih po končanem II Vatikanskem zboru je papež Pavel VI večkrat previdno opozoril na nekatere pretirane trditve v novejši katoliški teologiji, ki vnašajo nemit in negotovost v vrste teologov. Tudi Cerkev kot ustanova je bila deležna novih razlag in ta nova mišljenja gredo za tem, da bi cerkveno občestvo bolj približale modernemu svetu. Ta prizadevanja so v svoji biti pravilna, a pretirano bi ravnali, če bi zahtevali, da se Cerkev v prav vsem prilagodi svetu. Pozabljamo, da se mora tudi svet prilagajati Cerkvi kot odrešilni ustanovi, če želi biti povzdignjen v nadnaravni red Kristusovega odrešenja. Po svojem delovanju je Cerkev res odrešilna moč in kot tako so jo nekateri teologi proglasili za »zakrament odrešenja«. »Ali niso vtem šli morda le predaleč? Dobro nam je znano kako je Kristus Cerkev ustanovljal. To ne bilo enkratno dejanje. Že med triletnim poučavanjem izraelskega ljudstva je Kristus svojo Cerkev ustanovljal. Zbiral je okrog sebe učence, med njimmi določil dvanajestere kot apostole, Simona iz Betsajde pa je določil za vrhovnega poglavrja. Nekateri pisatelji menijo, da ustanovitev Cerkve sovpada z Kristusovo smrtjo na križu in da se je Cerkev porodila iz Kristusovega ranjenega srca. Drugi spet vztrajajo pri trditvi, ki je že stara in ki Binkošti in prihod sv. Duha postavlja za začetak Kristusove Cerkve. Dejansko pa lahko Cerkev i njen nastanek povežemo z postavitvijo zakramentov, za-

Nećemo nikada za novce ili za materijalne prednosti ni prodati ni iznevjeriti nijednoga kršćanskoga principa, nijednoga višega crkvenoga interesa. Ne ćemo Crkve ponizivati ni trgovačkim ni najamničkim gestima: »Gratis accepistis, gratis date!« (Mat. 10, 8.).

Uvijek ćemo živjeti evanđeoski i apostolski skromno. Čuvat ćemo se svakoga »gospodstva« i luksusa. »Habentes autem alimenta, et quibus tegamur, his contenti simus!« (1. Tim. 6, 8.). Samo u domu Gospodnjemu bit ćemo splendidni, ali ni tu nikada na račun ljudske bijede!

I propovijedat ćemo uvijek, i primjenjivat ćemo dosljedno, veliku kršćansku istinu o Božjoj Providnosti. Vjerovat ćemo u Providnost živo i djetinjski. U velikom i u malom. U osobnim stvarima i u općim. Molit ćemo se Providnosti svaki dan, da s nama svaki dan providа i providi.

I bit ćemo uvijek široka i vesela srca. Uvijek mirni i puni pouzdanja. Uvijek više podatne nego stisnute ruke!

Bliže je, sigurno, bio duhu Božjemu sv. arški župnik, koji je preporučivao i propagirao kao najbolji ekonomski princip u pastoralnom životu: »Tout donne, rien garder!«, — Daji, ne štedi, — nego oni crkveni ljudi, koji su znali, i na katoličkim kongresima, veličati Napoleonovu mudrost: »Prvo novac, drugo novac, treće novac!« kao glavno, zlatno, pravilo praktičnog apostolata.

Ne, nije naša snaga »in curribus et — in equis« (Ps. 19, 8.). Nije naša snaga ni u fondovima. Naša je snaga u Bogu. »In Domino Deo forti in perpetuum!« (Iz. 26, 4.).

Č.

CERKEV — ZAKRAMENTALNO KRISTUSOVO TELO

V svojih govorih po končanem II Vatikanskem zboru je papež Pavel VI večkrat previdno opozoril na nekatere pretirane trditve v novejši katoliški teologiji, ki vnašajo nemir in negotovost v vrste teologov. Tudi Cerkev kot ustanova je bila deležna novih razlag in ta nova mišljenja gredo za tem, da bi cerkveno občestvo bolj približale modernemu svetu. Ta prizadevanja so v svoji biti pravilna, a pretirano bi ravnali, če bi zahtevali, da se Cerkev v prav vsem prilagodi svetu. Pozabljamo, da se mora tudi svet prilagajati Cerkvi kot odrešilni ustanovi, če želi biti povzdignjen v nadnaravni red Kristusovega odrešenja. Po svojem delovanju je Cerkev res odrešilna moč in kot tako so jo nekateri teologi proglasili za »zakrament odrešenja«. »Ali niso vtem šli morda le predaleč? Dobro nam je znano kako je Kristus Cerkev ustanovljal. To ne bilo enkratno dejanje. Že med triletnim poučavanjem izraelskega ljudstva je Kristus svojo Cerkev ustanovljal. Zbiral je okrog sebe učence, med njimmi določil dvanajestere kot apostole, Simona iz Betsajde pa je določil za vrhovnega poglavrja. Nekateri pisatelji menijo, da ustanovitev Cerkve sovpada z Kristusovo smrtjo na križu in da se je Cerkev porodila iz Kristusovega ranjenega srca. Drugi spet vztrajajo pri trditvi, ki je že stara in ki Binkošti in prihod sv. Duha postavlja za začetak Kristusove Cerkve. Dejansko pa lahko Cerkev i njen nastanek povežemo z postavitvijo zakramentov, za-

kaj Cerkev tudi danes še vedno rase iz zakramentov in to v prvi vrsti iz zakramenta sv. krsta. Zato je Cerkev povsem zakramentalna ustanova, ki jo lahko mirno imenujemo zakramentalno Kristusovo telo. Zakramentalno v tem pomenu pomeni isto kot »mistično«. Ker so zakramenti »mysterium Divinum« — božje skrivnosti, je božja skrivenost in skrivnostna tudi Cerkev kot božja ustanova. Apostol Pavel še ni podrobno razložil kako se Cerkev kot Kristusovo telo razlikuje od fizičkega Kristusovega telesa, Oznanjeganje Kristusa njegovega nauka večkrat imenuje mysterion-skrivnost. Zveza med Cerkvijo in Kristusom je res »mysterion«, prav tako njen natstanek in njena rast. Zato je Cerkev po svoji biti tako različna od drugih družb; tu vključujemo tudi druga verska občestva. Grška beseda mysterion se latinsko navadno prevaja s sacramentum.*). Ta izraz je pozneje vedno bolj postajal vidni znak nevidne milosti, ali tudi skrivenostne vsebine. Cerkev je potemtakem v prvi vrsti božja skrivnost iz katere izvira tudi njena odrešilna moč. Kadar govorimo o Cerkvi kot o zakramentu, potem moramo v prvi vrsti misliti na tisti grški izraz »mysterion«. Cerkev je »mysterion« tudi kot vidna organizirana družba. Dr Rudolf Bajsić piše v Bogoslovski smotri v članku: »Moral kao inspiracija« (leto 1967, št. 3-4, str. 373) »Sva Crkva niče iz sakramenta pa je ona sakramentalno tijelo. Ukoliko pak eksplicira svoje biće po nepogrešivom učiteljstvu također je sakramentalna, jer je učiteljstvo Crkve kao pastoralna zadaća privezano uz sakramentalni pečat sv. reda. Sv. Otac i biskup su učitelji ne na temelju teološke diplome nego na temelju svoga svrhunaravnoga bića. Oni su učitelji po svojoj ontičkoj svrhunaravnoj strukturi i jer se ta struktura diže iz sakramenta, oni su sakramentalni učitelji.«

Vse kaže, da se bo v bodoče vedno bolj govorilo o Cerkvi tudi kot o zakramentu odrešenja«, toda če že govorimo o Cerkvi kot o zakramentu, potem bo to v prvi vrsti moralo pomenuti Cerkev kot božjo skrinost; šele v prenesenem pomenu smemo ta izraz rabiti tudi za Cerkev kot sredstvu odrešenja.

VILKO ŠOLINC

ČETVRTO ZASJEDANJE SVJETSKOG VIJEĆA CRKAVA 4. — 18. srpnja 1968.

»Evo sve stvaram novo« (Otkr 21,5). Ove riječi iz knjige Otkrivanja su lozinka pod kojom će se odvijati četvrto zasjedanje Svjetskog Vijeća Crkava koje se održava u sveučilišnom gradu (zapravo u dvorcu grada) u Upsali.

Sa šest kontinenata i iz raznih ekonomskih, socijalističkih i političkih područja skuplja se oko tisuću delegata iz različitih Crkava ili protestantskih, pravoslavnih i anglikanskih pokreta, da od 4. — 18. srpnja o. g. pretresu i rasprave o najhitnijim problemima kršćanskog života onako kako ih postavlja novo vrijeme. Ovima će se pridružiti drugih pet stotina učesnika: stručnjaka, pozvanih za savjetovanje (među ostalima i engleska ekonomistkinja katol-

*) Glej: Grivec dr. Franc: Kristus v Cerkvi, str. 130.

kaj Cerkev tudi danes še vedno rase iz zakramentov in to v prvi vrsti iz zakramenta sv. krsta. Zato je Cerkev povsem zakramentalna ustanova, ki jo lahko mirno imenujemo zakramentalno Kristusovo telo. Zakramentalno v tem pomenu pomeni isto kot »mistično«. Ker so zakramenti »mysterium Divinum« — božje skrivnosti, je božja skrivenost in skrivnostna tudi Cerkev kot božja ustanova. Apostol Pavel še ni podrobno razložil kako se Cerkev kot Kristusovo telo razlikuje od fizičkega Kristusovega telesa. Oznanjeganje Kristusa njegovega nauka večkrat imenuje mysterion-skrivnost. Zveza med Cerkvijo in Kristusom je res »mysterion«, prav tako njen natstanek in njena rast. Zato je Cerkev po svoji biti tako različna od drugih družb; tu vključujemo tudi druga verska občestva. Grška beseda mysterion se latinsko navadno prevaja s sacramentum.*). Ta izraz je pozneje vedno bolj postajal vidni znak nevidne milosti, ali tudi skrivenostne vsebine. Cerkev je potemtakem v prvi vrsti božja skrivnost iz katere izvira tudi njena odrešilna moč. Kadar govorimo o Cerkvi kot o zakramentu, potem moramo v prvi vrsti misliti na tisti grški izraz »mysterion«. Cerkev je »mysterion« tudi kot vidna organizirana družba. Dr Rudolf Bajsić piše v Bogoslovski smotri v članku: »Moral kao inspiracija« (leto 1967, št. 3-4, str. 373) »Sva Crkva niče iz sakramenta pa je ona sakramentalno tijelo. Ukoliko pak eksplicira svoje biće po nepogrešivom učiteljstvu također je sakramentalna, jer je učiteljstvo Crkve kao pastoralna zadaća privezano uz sakramentalni pečat sv. reda. Sv. Otac i biskup su učitelji ne na temelju teološke diplome nego na temelju svoga svrhunaravnoga bića. Oni su učitelji po svojoj ontičkoj svrhunaravnoj strukturi i jer se ta struktura diže iz sakramenta, oni su sakramentalni učitelji.«

Vse kaže, da se bo v bodoče vedno bolj govorilo o Cerkvi tudi kot o zakramentu odrešenja«, toda če že govorimo o Cerkvi kot o zakramentu, potem bo to v prvi vrsti moralo pomenuti Cerkev kot božjo skrinost; šele v prenesenem pomenu smemo ta izraz rabiti tudi za Cerkev kot sredstvu odrešenja.

VILKO ŠOLINC

ČETVRTO ZASJEDANJE SVJETSKOG VIJEĆA CRKAVA 4. — 18. srpnja 1968.

»Evo sve stvaram novo« (Otkr 21,5). Ove riječi iz knjige Otkrivanja su lozinka pod kojom će se odvijati četvrto zasjedanje Svjetskog Vijeća Crkava koje se održava u sveučilišnom gradu (zapravo u dvorcu grada) u Upsali.

Sa šest kontinenata i iz raznih ekonomskih, socijalističkih i političkih područja skuplja se oko tisuću delegata iz različitih Crkava ili protestantskih, pravoslavnih i anglikanskih pokreta, da od 4. — 18. srpnja o. g. pretresu i rasprave o najhitnijim problemima kršćanskog života onako kako ih postavlja novo vrijeme. Ovima će se pridružiti drugih pet stotina učesnika: stručnjaka, pozvanih za savjetovanje (među ostalima i engleska ekonomistkinja katol-

*)Glej: Grivec dr. Franc: Kristus v Cerkvi, str. 130.

kinja Barbara Ward i P. Tucci S. J.), mladići, poslani od raznih zajednica, promatrači i gosti Crkava, koje nisu članovi Vijeća. Među ovim posljednjima preko dvadeset delegata Katoličke Crkve.

Skupina luteranskih i katoličkih studenata najavila je simbolički protestni marš od Štokolma do Upsale. Oni će od delegata tražiti, da ih ne prevare, da ne budu spori, da tretiraju sheme koje spadaju na praktični život. Budući da su praznici, zacijelo ih neće biti premnogo. Oni izjavljuju: »Do Krista ne postoji neki drugi put osim bližnji, čovjek koji trpi od alienacije, proleter, slabo dekolonizirani čovjek.«

Žarišna točka ovoga sastanka nije napetost između naraštaja. Raniji sastanci imali su za teme: »Nered u svijetu i Božji nacrt« (Amsterdan 1948), »Kršćanska nada u današnjem svijetu« (Evanston 1954), »Isus Krist — svjetlost svijeta« (New Delhi 1961), »Evo sve činim novo« (Upsala).

Upsala je izabrana iz poštovanja prema Nathanu Söderblomu, luteranskom primasu Švedske (1931) koji je udario temelje sadašnjeg Svjetskog Vijeća Crkava.

Svakog dana rad će započeti čitanjem Riječi Božje. Opća tema se kasnije razrađuje u pet posebnih sekcija. Za ovima slijedi diskusija. Prva rasprava ima za temu »Duha Svetoga i katolicitet Crkve«. Ovdje se, pored ostalog, neće gubiti s vida odnos Crkve prema svijetu.

U drugoj sekciji najčešće dolaze do izražaja naslovi, kao što su: konverzija, dijalog, koordinirani rad, jedinstvo djelovanja. Predmet je »Obnova misijskog djelovanja«.

Iza toga slijedi raspravljanje o »Ekonomskom i socijalnom razvoju«, s najdramatičnijim problemima našega vremena. Tu, kao i u četvrtoj sekciji, posvećenoj »Pravdi i miru u međunarodnim odnosima« po sebi nam se nameće misao na dokumente II Vatikanskog Sabora: Gaudium et spes, Pacem in terris i Populorum progressio.

Problematika civitatis saecularis suočava se u 5. sekciji: Kult koji se iskazuje Bogu u sekulariziranom društvu«.

Posljednja 6. sekcija pod naslovom »Prema novom stilu života« ima u vidu razraditi problem individualnog i kolektivnog svjedočenja što ga današnji kršćani jasno i bistro moraju pokazati svijetu, ako ne žele da bude neopravdana pripadnost Kristovoj zajednici. Time će oni ujedno pokazati za što su na svijetu.

Nicat će pitanja: Da li postoji razlika između kršćanina i nekršćanina u onom, što se tiče današnjeg načina življenja u svijetu? Ako postoji, koje su to oznake stila kršćanskog života? Koji su to suvremeni sveci? Da li je tradicionalni kršćanski nauk u odnosu na moral za svjetovnjaka koji živi u sve zamršnnijem društvu i brzom preoblikovanju i dalje dovoljan? Kako kršćanin proslavlja svoju radost? Kako on izražava svoju obvezu ljubavi? (O ovom posljednjem predmetu trebalo je da govori pok. dr Martin Luther King).

Generalni sekretar Eugene Carson Blake veli: »Svjetsko vijeće Crkava nema drugih pretenzija niti drugog razloga opstanka, nikakve druge nade osim te da vidi 232 Crkve, koje njemu pripadaju, nadvladaju svoje podjele i pronalaze put obnove učeći kako će živjeti prema biblijskim obećanjima poslušni pozivu, što nam ga

povjerava Biblija.« Komentirajući temu dr Blake nadodaje: »Mnoge novosti su strahovito stare. No znademo iz Evanđelja da je sam Bog prodro i da prodire u našu povijest putem Isusa Krista da nam otvori budućnot i oslobodi čovjeka da bi od njega učinio novo stvorenje.«

Prema ROCCA, br. 13, 1. srpnja 1968. O.F. CAREV

»Cerkev u sedanjem svetu«, Ljubljana, 1968, br. 3—4, str. 61-62.. —

»DR. ČEDOLIM ČEKADA »CRKVA ,SVEĆENIŠTVO, SVEĆENICI'« ĐAKOVO 1968.

Knjiga za svećenike na našem domaćem tržištu još nije dovoljno, posebno ne ovako dobrih i kvalitetnih, kakva je Čekadina. Ime dra Čedomila Čekade, velikoga katoličkog publiciste u Hrvatskoj kroz zadnjih 50 godina, upravo je u posljednje vrijeme opet izašlo na pozornicu, kad je »Glas Koncila« u broju od 11. veljače objavio interview s njim. Tom je prilikom i izišlo u javnost, što se već neko vrijeme šaputa, kao da je Čekada premalo koncilski napredan i previše nepovjerljiv prema prihvaćanju raznih pokoncilskih novosti, napose onih koje se izražavaju u krizi vjere i krizi teologije na zapadu. Kako sam Čekada na te stvari gleda, vidi se iz njegovih odgovora »Glasu Koncila« i iz popratne riječi što ju je napisao za knjigu, o kojoj izvješćujemo. A najbolje njegovo gledanje na to pitanje izrečeno u njegovim člancima iz posljednjeg vremena. Upravo iz tih članaka vidimo da je idejni lik Dra Čedomila Čekade kristalno čist i koncilskom vremenu nadasve potreban.

Dobro je da su njegovi prijatelji odlučili, da u posebnoj knjizi za svećenike otisnu duboke misli, što ih je Čekada o liku svećenika u naše dane napisao u Vjesniku đakovačke biskupije od g. 1960. pa dalje. Već nekoliko naslova iz knjige kaže nam, da je svećenika našega vremena takova knjiga neizcrpljivo vrelo za meditaciju i propovijedi, a prije svega za ispit savjesti, pa bio on u tihoj sobici ili stajao na propovjedaonici, hodao on po dušobrižničkom poslu ili pratio previranje s vremenog života. Čekada obrađuje na pr. ove teme: Među grješnicima, Svećenička rodbina, Među ljudskim bijednicima, Crkva siromaha, Celibat kao posvećenje, uvijek nasmijani i uvijek dobri, Teorija moralnih malenkosti, Protiv naivnog optimizma, Uvijek uz Evanđelje, Opasani slabošću, Mirotvorci po pozivu, U Božjoj prirodi, Pred koncilom ujedinjenja, Duhovne vježbe, Infiltracija reprezentativnosti, Svećenička nervoza, Bez karijerističkih ambicija, Žena u duhovnoj pastvi, Lojalni prema Bogu, kritični prema ljudima, Napast izobilja i standarda, Svećenici široke duše, Bijeg od križa, Svećenici molitelji, Bolesnici u župi, ljubomora i rivalstvo u svetištu, U časovima neuspjeha, Sloboda i auktoritet u Crkvi, Junačko svećeništvo, Svećenici štediše ili svećenici otvorene ruke, Napast posvjetovnjačenja, Novo i staro pred Saborom, Protiv klerikalnog kastinstva, Naše propovijedi, Crkva za kojom stoji Bog, Zakon svete umjetnosti, Bez laskanja i zdravičarstva, Pastoralni problem ispovijedi, Svećenici

povjerava Biblija.« Komentirajući temu dr Blake nadodaje: »Mnoge novosti su strahovito stare. No znademo iz Evanđelja da je sam Bog prodro i da prodire u našu povijest putem Isusa Krista da nam otvori budućnot i oslobodi čovjeka da bi od njega učinio novo stvorenje.«

Prema ROCCA, br. 13, 1. srpnja 1968. O.F. CAREV

»Cerkev u sedanjem svetu«, Ljubljana, 1968, br. 3—4, str. 61-62.. —

»DR. ČEDOLIM ČEKADA »CRKVA ‚SVEĆENIŠTVO, SVEĆENICI'« ĐAKOVO 1968.

Knjiga za svećenike na našem domaćem tržištu još nije dovoljno, posebno ne ovako dobrih i kvalitetnih, kakva je Čekadina. Ime dra Čedomila Čekade, velikoga katoličkog publiciste u Hrvatskoj kroz zadnjih 50 godina, upravo je u posljednje vrijeme opet izašlo na pozornicu, kad je »Glas Koncila« u broju od 11. veljače objavio interview s njim. Tom je prilikom i izišlo u javnost, što se već neko vrijeme šaputa, kao da je Čekada premalo koncilski napredan i previše nepovjerljiv prema prihvaćanju raznih pokoncilskih novosti, napose onih koje se izražavaju u krizi vjere i krizi teologije na zapadu. Kako sam Čekada na te stvari gleda, vidi se iz njegovih odgovora »Glasu Koncila« i iz popratne riječi što ju je napisao za knjigu, o kojoj izvješćujemo. A najbolje njegovo gledanje na to pitanje izrečeno u njegovim člancima iz posljednjeg vremena. Upravo iz tih članaka vidimo da je idejni lik Dra Čedomila Čekade kristalno čist i koncilskom vremenu nadasve potreban.

Dobro je da su njegovi prijatelji odlučili, da u posebnoj knjizi za svećenike otisnu duboke misli, što ih je Čekada o liku svećenika u naše dane napisao u Vjesniku đakovačke biskupije od g. 1960. pa dalje. Već nekoliko naslova iz knjige kaže nam, da je svećenika našega vremena takova knjiga neizcrpljivo vrelo za meditaciju i propovijedi, a prije svega za ispit savjesti, pa bio on u tihoj sobici ili stajao na propovjedaonici, hodao on po dušobrižničkom poslu ili pratio previranje s vremenog života. Čekada obrađuje na pr. ove teme: Među grješnicima, Svećenička rodbina, Među ljudskim bijednicima, Crkva siromaha, Celibat kao posvećenje, uvijek nasmijani i uvijek dobri, Teorija moralnih malenkosti, Protiv naivnog optimizma, Uvijek uz Evanđelje, Opasani slabošću, Mirotvorci po pozivu, U Božjoj prirodi, Pred koncilom ujedinjenja, Duhovne vježbe, Infiltracija reprezentativnosti, Svećenička nervoza, Bez karijerističkih ambicija, Žena u duhovnoj pastvi, Lojalni prema Bogu, kritični prema ljudima, Napast izobilja i standarda, Svećenici široke duše, Bijeg od križa, Svećenici molitelji, Bolesnici u župi, ljubomora i rivalstvo u svetištu, U časovima neuspjeha, Sloboda i auktoritet u Crkvi, Junačko svećeništvo, Svećenici štediše ili svećenici otvorene ruke, Napast posvjetovnjačenja, Novo i staro pred Saborom, Protiv klerikalnog kastinstva, Naše propovijedi, Crkva za kojom stoji Bog, Zakon svete umjetnosti, Bez laskanja i zdravičarstva, Pastoralni problem ispovijedi, Svećenici

velikih zahtjeva, Sluge Božje, ne ljudske (1. Kor.) Individualni talenti-individualne odgovornosti, Braća ili nebraća, Povijen verifikacija Primata, i dr.

Čekadina je knjiga za svećenika moderna s više razloga: ona hoće da bude poruka modernoga vremena, ona rješava pitanja iz naših dana, ona hoće da ocrta lik svećenika za naše vrijeme, ona upozoruje na moderne pogibli, a moderna je ona i zato, što crpe prije svega vječno modernoga Evanđelja i vječno svježe tradicije Crkve. Dakle: nova et vetera.

Knjigu svećenicima toplo preporučujemo.

V. F. (Prof. Dr. Vilko Fajdiga)

TIJELO KRISTOVO

»Dok ne dođe«

Govor liturgije

Isus je u slavi s Ocem djelotvoran. Ne samo da nam pribavlja mjesto, nego nas vodi k spasenju »čineći da plod otkupljenja vazda u sebi osjećamo« (Kolekta). On nam je dao u ruke svoju Žrtvu »da navješćujemo njegovu smrt dok ne dođe« (Poslanica). Njegovo Tijelo i njegova Krv pribavlja nam vječni život (Evanđelje), pobožanstvenjuje nas, dok jednom ne postignemo puninu vječnog uživanja njegova Božanstva (Popričesna).

Pouka

Dok Isus ne dođe, mi navješćujemo njegovu smrt prikazujući Svetu Misu. Misa u kojoj prikazujemo Tijelo i Krv Isusovu pod prilikama kruha i vina, prava je Žrtva, koja predstavlja, iznosi pred nas Žrtvu na Križu.

I. — Pristup k Bogu po Križu

1. — **Tražili su Boga ne bi li ga našli pipajući, premda nije daleko ni od jednoga od nas...«** (DAP 17, 27).

»Živi čovjek slava je Božja« (Sveti Irenej). Zato od početka živi Bog dolazi k čovjeku i napokon je »poslao na svijet svoga Sina, da živimo po njemu« (1 Iv 4, 8). »Ja sam život. Došao sam da imaju život« (Iv 14, 6; 10, 10) ...

Vidi izreke Svetog Pisma: drvo života (Post 1,9; Otkr 22,14), životni put, izvor života (Ps 16, Ps 36), voda života, rijeka života (Otkr 22, 1), knjiga života (Ps 69), svjetlo života (Ps 66, Iv 8, 12), zemlja života (Job 38, 13) itd.

velikih zahtjeva, Sluge Božje, ne ljudske (1. Kor.) Individualni talenti-individualne odgovornosti, Braća ili nebraća, Povijen verifikacija Primata, i dr.

Čekadina je knjiga za svećenika moderna s više razloga: ona hoće da bude poruka modernoga vremena, ona rješava pitanja iz naših dana, ona hoće da ocrta lik svećenika za naše vrijeme, ona upozoruje na moderne pogibli, a moderna je ona i zato, što crpe prije svega vječno modernoga Evanđelja i vječno svježe tradicije Crkve. Dakle: nova et vetera.

Knjigu svećenicima toplo preporučujemo.

V. F. (Prof. Dr. Vilko Fajdiga)

TIJELO KRISTOVO

»Dok ne dođe«

Govor liturgije

Isus je u slavi s Ocem djelotvoran. Ne samo da nam pribavlja mjesto, nego nas vodi k spasenju »čineći da plod otkupljenja vazda u sebi osjećamo« (Kolekta). On nam je dao u ruke svoju Žrtvu »da navješćujemo njegovu smrt dok ne dođe« (Poslanica). Njegovo Tijelo i njegova Krv pribavlja nam vječni život (Evanđelje), pobožanstvenjuje nas, dok jednom ne postignemo puninu vječnog uživanja njegova Božanstva (Popričesna).

Pouka

Dok Isus ne dođe, mi navješćujemo njegovu smrt prikazujući Svetu Misu. Misa u kojoj prikazujemo Tijelo i Krv Isusovu pod prilikama kruha i vina, prava je Žrtva, koja predstavlja, iznosi pred nas Žrtvu na Križu.

I. — Pristup k Bogu po Križu

1. — **Tražili su Boga ne bi li ga našli pipajući, premda nije daleko ni od jednoga od nas...**« (DAP 17, 27).

»Živi čovjek slava je Božja« (Sveti Irenej). Zato od početka živi Bog dolazi k čovjeku i napokon je »poslao na svijet svoga Sina, da živimo po njemu« (1 Iv 4, 8). »Ja sam život. Došao sam da imaju život« (Iv 14, 6; 10, 10)...

Vidi izreke Svetog Pisma: drvo života (Post 1,9; Otkr 22,14), životni put, izvor života (Ps 16, Ps 36), voda života, rijeka života (Otkr 22, 1), knjiga života (Ps 69), svjetlo života (Ps 66, Iv 8, 12), zemlja života (Job 38, 13) itd.

Ovaj pristup k Bogu »koji daje život svakom stvorenju« (1 Tim 6, 13), čovjek traži oduvijek u žrtvama »svih stvari koje su stvorene da se po njima sjedinimo s Bogom u svetom sjedinjenju« (Sveti Augustin)... Sveto Pismo opisuje nam žrtve Izraelskog naroda. Bog, koji katkad izgleda da te žrtve odbacuje, u stvari želi da čovjek nauči preći preko vanjskog znaka... Zato On naviješta da će jedna druga Žrtva zamijeniti te žrtve i učiniti Ime Božje velikim među narodima (Mal 1, 11)...

2. — **Po njemu imamo pristup k Ocu** (Ef 2, 18)

Isus je baš došao da ovu Žrtvu prikaže (Vidi Hebr 10, 5—10). On je ostvaruje na Kalvariji, gdje je njegovo Tijelo »predano za nas« i njegova Krv prolivena za nas« (Lk 22, 19 ss). Čineći »mir po Krvi svoga Križa« (Kol 1, 20) »uveo je bolju nadu po kojoj se približujemo Bogu« (Hebr 7, 19). »Svojom Krvlju stekao nam je vječno otkupljenje ušavši jedanput za uvijek u svetište« (Herb 9, 12). Nikad ne ćemo dosta isticati ovu neiscrpivu puninu Križa jedine Kristove Žrtve...

II. — Misna Žrtva stalno predstavlja, iznosi pred nas Križ Isusov

1. — Isusova uspomena

Da pristup k Ocu bude stvaran, treba da Križ ostane prisutan među ljudima i da im bude na raspolaganju u svim prilikama. Dakle, Križ ne može biti ponovo započet, jer bijaše uzdignut »jednom za uvijek«... Zato »Gospodin Isus one noći, kad bijaše izdan, uze kruh, dade hvalu, prelomi i reče: Uzmite i jedite, ovo je Tijelo moje, koje će se predati za vas. Ovo činite na moju uspomenu. Tako uze i kalež po večeri govoreći: Ovaj kalež je Novi Zavjet u mojoj Krvi. Kadgod budete pili ovaj kalež, činit ćete meni na uspomenu. Kadgod budete jeli ovaj kruh i pili ovaj kalež, navieštat ćete smrt Gospodnju dok ne dođe (Gospdin)« (Poslanica).

2. — Prva Žrtva

U Misi po Isusovoj odredbi činimo isto, što je On činio na Posljed. Večeri. Uzmimo kruh: Prikazanje! Zahvaljujemo: Predslovlje i Kanon. Lomimo i dajemo: Pričest! Ne radi se o tome, da Isusu zadajemo smrt, što je nemoguće i nepoželjno. Mi naviještamo njegovu smrt pod znakovima, koje je On sam ustanovio. Prikazujemo istu Žrtvu-Žrtvu Križa-jer dajemo isto Tijelo i prolijevamo istu Krv Zavjeta. Po znakovima kruha i vina postavljamo uskrsloga Krista u naš ljudski život putnikâ, kojima je potreban kruh na putovanju, putnički kruh... Pravu Žrtvu, koja se ne nadodaje Žrtvi na Križu, nego se zasađuje Križ u tijek našeg života. Po Misi Krist, koji je s desna Ocu, nama daje kao baštinu

»stalno učinke svoga otkupljenja« (Kolekta). On nam daje »predokus vječnog uživanja Božanstva (Popričesna). On nas smješta sa sobom u nebu...

Zaključak

Crkva je smjestila ovu svetkovinu u ozračje Duhova, jer »tijelo ne koristi ništa, a Duh je ono što oživljava« (Iv 6, 63). Sada kad je Isus proslavljen, Duh nam je dan (Iv 7, 39). Tijelo Isusovo oživljava, jer je odnošeno duhovskom vatrom s desna Bogu.

Blagdan Presv. Trojstva prenosi nas u visine »jedinoga i neograničenog Božanstva«. Sa svetkovinom Tijela Kristova silazimo na zemlju da proslijedimo povijest našeg spasenja, koje će završiti u Trojstvu. Po Misi Isus ostvaruje ovo spasenje iz dana u dan, dok On ne dođe. On nas uzimlje odavle da nas uzdigne gdje je On.

Primjedba: Izvađeno iz E. Fournier, Prédication pastorale et Renouveau liturgique, I. Bruxelles 1965. p. 126—128.

Pisac je izdao tri knjige pod gornjim naslovom. I. Le Credo, II. Les sacraments, III. Les commandements.

Predgovor je napisao Versailleski biskup A. Renard i djelo preporučio.

Meni osobno izgleda da je stvar poteška. Možda zato što nije lako držati liturgijske propovijedi. Poželjno bi bilo da se na hrv. jeziku napišu takve propovijedi kao pomoć svećenicima, ali laganije, jednostavnije.

Dr SREĆKO BOSNJAK

ZBIRKA KRŠĆANSKIH KLASIKA

Kao što hrana utječe na zdravlje i razvitak tijela tako i duhovni život pojedinca i zajdnice dobrim dijelom zavisi od knjiga koje čita.

Veselimo se što ćemo naskoro dobiti novo izdanje Sv. pisma koje će, kako izgleda, ući u najšire krugove našega naroda. Osjećamo međutim nedostatak djela kršćanskih klasika. Ta su na hrvatskom jeziku zaista malobrojna. Drugi su narodi u posljednje vrijeme preveli i izdali vrlo mnogo takve literature. Da spomenemo samo veliku slovensku predratnu zbirku »Cerkvenih očetov izbrana dela« od Fr. Lukmana, koje sada mnogi uzalud traže.

Da doskočimo toj velikoj potrebi, odlučili smo s Božjom pomoću pod okriljem Nadbiskupskog ordinarijata u Zadru pokrenuti izdavanje zbirke CRKVENI OCI I PISCI. Uređivat će je uz suradnju posebnog Vijeća dr T. Šagi—Bunić, red. prof. dogmatike i patrologije na bogosl. fakultetu u Zagrebu, i dr M. Kirigin, prof. liturgike i patrologije na VBŠ u Zadru.

Svake bi godine izišla **4 sveska:** 2 sveska crkvenih otaca, 1 iz srednjovjekovne crkvene literature i 1 od novijih pisaca koji su za života i još više poslije smrti svuda prihvaćeni kao klasični. Svaki će svezak imati oko 200 strana.

»stalno učinke svoga otkupljenja« (Kolekta). On nam daje »predokus vječnog uživanja Božanstva (Popričesna). On nas smješta sa sobom u nebu...

Zaključak

Crkva je smjestila ovu svetkovinu u ozračje Duhova, jer »tijelo ne koristi ništa, a Duh je ono što oživljava« (Iv 6, 63). Sada kad je Isus proslavljen, Duh nam je dan (Iv 7, 39). Tijelo Isusovo oživljava, jer je odnošeno duhovskom vatrom s desna Bogu.

Blagdan Presv. Trojstva prenosi nas u visine »jedinoga i neograničenog Božanstva«. Sa svetkovinom Tijela Kristova silazimo na zemlju da proslijedimo povijest našeg spasenja, koje će završiti u Trojstvu. Po Misi Isus ostvaruje ovo spasenje iz dana u dan, dok On ne dođe. On nas uzimlje odavle da nas uzdigne gdje je On.

Primjedba: Izvađeno iz E. Fournier, Prédication pastorale et Renouveau liturgique, I. Bruxelles 1965. p. 126—128.

Pisac je izdao tri knjige pod gornjim naslovom. I. Le Credo, II. Les sacraments, III. Les commandements.

Predgovor je napisao Versailleski biskup A. Renard i djelo preporučio.

Meni osobno izgleda da je stvar poteška. Možda zato što nije lako držati liturgijske propovijedi. Poželjno bi bilo da se na hrv. jeziku napišu takve propovijedi kao pomoć svećenicima, ali laganije, jednostavnije.

Dr SREĆKO BOŠNJAK

ZBIRKA KRŠĆANSKIH KLASIKA

Kao što hrana utječe na zdravlje i razvitak tijela tako i duhovni život pojedinca i zajdnice dobrim dijelom zavisi od knjiga koje čita.

Veselimo se što ćemo naskoro dobiti novo izdanje Sv. pisma koje će, kako izgleda, ući u najšire krugove našega naroda. Osjećamo međutim nedostatak djela kršćanskih klasika. Ta su na hrvatskom jeziku zaista malobrojna. Drugi su narodi u posljednje vrijeme preveli i izdali vrlo mnogo takve literature. Da spomenemo samo veliku slovensku predratnu zbirku »Cerkvenih očetov izbrana dela« od Fr. Lukmana, koje sada mnogi uzalud traže.

Da doskočimo toj velikoj potrebi, odlučili smo s Božjom pomoću pod okriljem Nadbiskupskog ordinarijata u Zadru pokrenuti izdavanje zbirke CRKVENI OCI I PISCI. Uređivat će je uz suradnju posebnog Vijeća dr T. Šagi—Bunić, red. prof. dogmatike i patrologije na bogosl. fakultetu u Zagrebu, i dr M. Kirigin, prof. liturgike i patrologije na VBŠ u Zadru.

Svake bi godine izišla **4 sveska:** 2 sveska crkvenih otaca, 1 iz srednjovjekovne crkvene literature i 1 od novijih pisaca koji su za života i još više poslije smrti svuda prihvaćeni kao klasični. Svaki će svezak imati oko 200 strana.

Sva će djela biti prevedna iz originala prema suvremenim kriterijima prevođenja. Spisi će biti popraćeni uvodom i tumačenjem težih mjesta i pojmova.

U izboru davat ćemo prednost djelima koja obrađuju povijest i misterij spasenja, osvjetljuju Kristov i naš vazmeni misterij, tumače biblijske i liturgijske tekstove, približuju ljudima Crkvu i njezine probleme, promiču dublji duhovni razvoj pojedinca i zajednice,

Sve su to teme koje nadahnjuju život suvremene Crkve i koje nalaze svoj jaki odraz u dokumentima II vatikanskog sabora i Sv. Stolice kao i u današnjoj produbljenoj teološkoj literaturi.

Za g. 1969. spremamo kao **I niz:**

1) Nauk 12 apostola (Didahé), 7 poslanica Ignacija Antioh., Poslanicu i Mučeništvo Polikarpa (preveo prof. Branko Šonje)
2) Hilarije: Rasprava o otjstvima; Ambrozije: O svetim tajnama i O misterijima (prevodi se u Splitu)
3) Bonaventura: Put duše k Bogu i »Soliloquia« (prevode oci franjevci)
4) Il. Herwegen: Sv. Benedikt, njegov značaj i značenje (prema 4. njem. i drugim izdanjima preveli hrv. benediktinci)

Za daljnje izdanje u obzir dolaze u prvom redu:

Justin, Hipolit, Origen, Tertulijan, Ciprijan, Irenej, Metod Olimpiski, Meliton, Euzebije, Ćiril Jeruz., Grgur Nazij., Krizostom, Augustin, Prudencije, Lav Veliki, Grgur, Efrem, Teodor Studit.

Anselmo, Bernard, Hildegarda, Albert Veliki, Duns Skot, Toma, Rupert iz Deutza, Marulić, Stojković.

Ivan od Križa, Bossuet, Newman, Möhler, Scheeben, Solovjev, Marmion, Casel, Pio XII.

Sve koji se zanimaju za takvu literaturu ovim pozivamo **na pretplatu.** Knjige ćemo, dolično opremljene, nastojati davati po najniže mogućnoj cijeni, uz pokriće samih troškova.U pretplati I niz od 4 spomenuta sveska stoji zajedno s poštarinom 50 ND. Tko pošalje tu svotu Nadbiskupskom ordinarijatu — Zadar (za zbirku COP) najkasnije do kraja listopada ov. god., primit će o Božiću 1. knjigu i onda tokom g. 1969. još 3 druge navedene. Najviše će nom pomoći tko se odmah pretplati. jer tiskaru treba djelomice platiti na početku posla. Tko ne želi poslati pretplatu a htio bi osigurati spomenuta djela, neka se barem pismeno predbilježi, budući da je naklada ograničena. Takvi će njige platiti po cijeni koja se naknadno odredi za svaku knjigu i uz to poštarinu.

Zadar, na dan sv. Grgura Teologa 1968.

Vijeće za izdavanje zbirke
»Crkveni oci i pisci«

NOVE KNJIGE

Dr Janko Penić, **Razum i objava o Bogu**. Zagreb 1967. Izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda. Cijena 16 N Din.

Lewis Wallace, **Ben Hur.** Pripovijest iz vremena Kristova nanovo ispričana. Izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda. Zagreb, 1968. Cijena 10 N Din.

Dođi, Duše Sveti. Pobožnost na čast Duhu Svetom, Zagreb 1968. Izdalo Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda. Cijena 0,50 N Din.

P. Dufoyer — J. Šojat, **Kako sam došao na svijet.** Knjiga namijenjana djeci mladeži i roditeljima. Narudžbe: Dr Josip Šojat, Bakar, Turan 281.

Ton Smerdel, **Moji psalmi.** Zagreb, 1968. Izdalo Hrv. književno društvo sv. Ćirila i Metoda. Cijena 5 N Din.

Belgijski biskupi, **Naša vjera u Isusa Krista.** Dokumenti 8. Izdalo Hrv. književno društvo sv. Ćirila i Metoda. Cijena 3 N Din.

Sekretarijat za nekršćane, **Prema susretu religija.** Sugestije za dijalog. Dokumenti 9. Izdalo Hrv. književno društvo sv. Ćirila i Metoda. Cijena 4 N Din.

PREPORUKE UPRAVE »SLUŽBE BOŽJE«

— U 1. broju ove godine priložili smo poštanske uputnice za novac onim pretplatnicima koji nam nisu uplatili za prošlu ili koju od prijašnjih godina. Među njima ima dosta velik broj onih koji nisu uplatili više godišta. Mnogi od tih nam još nisu poslali novac. Molimo da **odmah** pošalju.

— Molimo također sve koji nisu uplatili za ovu godinu 1968, da nam što prije uplate.

— Kod slanja novca za pretplatu molimo označiti da je taj novac za pretplatu i navesti adresu na koju se šalje »Služba Božja«.